

Gisle Skancke

Statistisk sentralbyrå Kongsvinger 1961-1995

Gisle Skancke

**Statistisk sentralbyrå Kongsvinger
1961-1995**

ISBN 82-537-4215-0

Omslagsfoto: Grethe Elgåen

Design: Enzo Finger Design

Forord

Fra en beskjeden start i 1961 har vår virksomhet i Kongsvinger vokst til å omfatte om lag 350 personer, eller nær 40 prosent av antall ansatte i Statistisk sentralbyrå.

Siktepunktet med denne oversikten har vært å gi et innsyn i de forskjellige fasene vi har vært i gjennom i oppbyggingen av SSB Kongsvinger.

Framstillingen er laget av Gisle Skancke som stod sentralt i arbeidet med etableringen av aktiviteten i Kongsvinger og som gjennom alle år og i ulike posisjoner, har fulgt nøye med i virksomheten. Nyttige råd og korreksjoner er dessuten gitt av enkelte SSB-medarbeidere som til forskjellige tider har spilt en rolle i overføringen av arbeidsoppgaver fra Oslo til Kongsvinger.

Statistisk sentralbyrå,
Oslo/Kongsvinger 30. november 1995

Svein Longva

Innhold

Innledning	7
<hr/>	
Perioden 1961-1974	9
Bakgrunnen for etableringen utenfor Oslo	9
Folke- og bolig telling 1960 (FoB 1960)	9
Revisjonsgruppene	10
Punchegruppa i Kongsvinger	10
Gruppa blir eget kontor	13
<hr/>	
Perioden 1975-1985	15
Bakgrunnen for arbeidet med å føre statlig sysselsetting ut av Oslo	15
Grande-utvalget	16
SSBs kontakter med Grande-utvalget på utredningsstadiet	17
Hamar-alternativet	19
Nærmere om kravene til å plassere stillingsveksten i Kongsvinger	23
Arbeidet for å få medarbeidere til å flytte til Kongsvinger intensiveres	24
Utbyggingen av SSB Kongsvinger tar til	27
Gnisninger i samarbeidet med organisasjonene. Misnøye blant de ansatte	31
Organisasjonsforholdene Oslo-Kongsvinger. Utredning fra en arbeidsgruppe	34
Reaksjoner på synspunktene fra arbeidsgruppa	41
Prosessen fram til en langsiktig utflyttingsplan	44
Regional fordeling av statlige arbeidsplasser. Grande-utvalgets innstillinger og Regjeringens og Stortingets oppfølging	50
Veien fram til eget SSB-bygg i Kongsvinger	56
<hr/>	
Perioden etter 1985	67
Markeringen av 25-års virksomhet i Kongsvinger	67
Bortfall av arbeid for tolletaten skaper engasjement på mange hold	68
Glåmdalen	69
NTL-initiativ	72
Kongsvinger arbeiderlag kommer på banen	73
Sysselsettingsutvalget 1989	75
Organisasjonsutvalget 1989	77
Nødvendig reduksjon i arbeidskraften i Kongsvinger og Oslo	78
<hr/>	
SSB Kongsvinger i dag	81
Størrelse og sammensetning mai 1995	81
<hr/>	
Hva har den geografiske splittingen betydning?	85
<hr/>	
Vedlegg:	
Overføring av stilling fra Oslo til Kongsvinger (skjema)	88

Innledning

I løpet av det tredels hundreår denne framstillingen dekker, har SSB, i motsetning til tidligere, hatt virksomhet flere steder utenfor Oslo. Alle de lokale arbeidsplassene var fra starten av ment å være tidsbegrenset. Det gjaldt revisjons- og kodegruppene i Stavanger, Trondheim og Bodø, og punchegruppen i Kongsvinger ved bearbeidingen av skjemaene fra Folke- og bolig telling 1960. I samband med tilsvarende telling i 1970 etablerte SSB revisjons- og kodegrupper i Hamar, Stavanger og Trondheim og en punchegruppe i Brumunddal i tillegg til den i Kongsvinger. Med Kongsvinger som unntak ble virksomhetene lagt ned i samsvar med forutsetningene så snart tellingsmaterialene var ferdig bearbeidd.

Fra en tallmessig beskjedne punchestab i 1961 har SSB i Kongsvinger vokst til å bli en av de største arbeidsgiverne i kommunen. Faglig allsidig og kvalifisert arbeid preger i dag virksomheten.

Fram til midten av 1970-årene var det SSB selv som bestemte omfang og tempo i plasseringen av arbeidsoppgaver i Kongsvinger. Fra da av ble SSB aktivt trukket inn i myndighetenes arbeid med å dempe presset på arbeidsmarkedet i Oslo og skape ny virksomhet utenfor hovedstaden. Det var nettopp dette SSB i beskjedne grad på eget

initiativ og av egeninteresse hadde gjort i 13-14 år. Med de nye signalene fra styresmaktene i 1974-1975 fikk SSB pålegg om å yte bidrag til distriktsutbyggingen som vilkår for å få nye stillinger. I den sammenheng vurderte SSB også et annet permanent sted (Hamar) i tillegg til Kongsvinger. Bortsett fra en omtale av tankegangen med Hamar-alternativet, som ble forlatt, tar den følgende framstilling for seg utflyttingen til Kongsvinger og myndighetenes håndtering av distriktspolitikken der SSB til tider var sterkt involvert. En betydelig utflytting har funnet sted. Ingen kunne regne med at denne prosessen ville være problemfri. Parallelt med veksten i Kongsvinger stod en overfor betydelige omstillingsproblemer i Oslo. Samarbeidet med og holdningene til tjenestemannsorganisasjonene i Oslo og Kongsvinger vil selvfølgelig bli behandlet. Det er allerede her på sin plass å understreke at ingen medarbeider i SSB Oslo er blitt flyttet til Kongsvinger mot sin vilje.

I alt tre epoker skiller seg noenlunde klart ut i oppbyggingen av SSB Kongsvinger (med visse overlappinger):

1961-1974. Som nevnt foran, var denne perioden preget av overføringer på SSBs eget initiativ og til tidspunkter som SSB selv fant passende. Stort sett dreidde det

seg om rutinepregede oppgaver, dels for SSB, dels for andre statsinstitusjoner.

1975-1985. Kravene om direkte eller indirekte plassering i Kongsvinger av nye stillinger ble gjort kjent allerede fra første år i denne perioden. SSB gikk ulike veier for å etterkomme utflyttingsdirektivet. I motsetning til den første perioden, ble nå faglig mer krevende og kvalifisert arbeid overført. En utredning om prinsippene for den framtidige arbeidsdelingen mellom Oslo og Kongsvinger forelå ikke før midtveis i 1978 og ble gjort til gjenstand for grundige drøftinger både i 1979 og 1980. I denne perioden og i neste var SSB sterkt framme i den distriktpolitiske debatten i samband med og i kjølvannet av innstillingene fra det såkalte Grande-utvalget som hadde til oppgave å utrede utflytting av statsinstitusjoner fra Oslo. Arbeidet som skulle føre fram til eget bygg, tok form.

På grunnlag av behandlingen av prinsippnotatet om arbeidsdeling Oslo - Kongsvinger, godkjente kst. adm. direktør 30. mars 1981 en mer gjennomarbeidd og konkret overføringsplan for de nærmeste årene. I Stortinget var det til dels heftige debatter med klare distriktpolitiske undertoner i samband med bevilgninger til eget bygg

for SSB i Kongsvinger. Ellers er denne perioden preget av at "gullalderen" for nye stillinger til SSB ebber ut. Fra 1983 fikk SSB ingen eller bare et fåtall nye, fast organiserte stillinger, og måtte i flere år tåle budsjettkutt. Den opprinnelige begrunnelsen for stillingsplassering i Kongsvinger falt derfor bort. Generelt ble kravene til utflytting fra Oslo av statlige arbeidsplasser tonet noe ned i et rundskriv fra Kommunaldepartementet til de andre departementene i 1983. Innholdet i dette rundskrivet har fortsatt gyldighet. Utflyttingsplanen fra 1981 ble gjennomført innen utgangen av 1984.

Perioden etter 1985. En svært viktig hending i denne perioden var fullføring av og innflytting i SSBs bygg i Kongsvinger i 1987. Virkningene på sysselsettingssituasjonen i Kongsvinger begynte å melde seg og slo inn for fullt etter hvert som Toll- og avgiftsdirektoratet tok over dataregistreringen som SSB Kongsvinger hadde utført for denne institusjonen i mange år (med 65 årsverk pr. år). I samarbeid med fagforeningene ble ulike tiltak utredet og satt i verk for å holde oppe arbeidsstokken i Kongsvinger. Organisasjonsendringene som ble gjennomført for SSB i sin helhet fra 1991-92, satte også sine spor i SSB Kongsvinger.

Perioden 1961-1974

Bakgrunnen for etableringen utenfor Oslo

Folke- og bolig telling 1960 (FoB 1960)

Vansker med rekruttering av tilstrekkelig god og stabil arbeidskraft til bearbeiding av materialet fra Folke- og bolig telling 1960 var en viktig årsak til at SSB for første gang i 1961 så seg tjent med å føre arbeidsoppgaver ut av Oslo. Hensynet til kontor plasseringen spilte også en stor rolle. Hel eller delvis utflytting av statsinstitusjoner ble dessuten satt på det politiske sakskartet allerede i 1960. Regjeringen oppnevnte tidlig i 1961 et utflyttingsutvalg med fylkesmann Paul Ingebrigtsen som leder. Utvalget hadde følgende mandat:

1. Følge utviklingen når det gjelder endringer i arbeidsområdet for de enkelte statsinstitusjoner i Oslo. Når det er på det rene at det vil skje større endringer i arbeidsområdet for en institusjon, skal utvalget overveie om det er grunn til å få utredet spørsmålet om å flytte institusjonen helt eller delvis til et annet sted i landet.

2. Det samme skal utvalget gjøre når det fremmes forslag om nybygg eller ved leie av nye lokaler for en institusjon i Oslo.

3. Selv om slike omstendigheter som er nevnt under punktene 1 og 2 ikke foreligger, kan utvalget legge fram forslag om å få utredet spørsmålet om flytting av en institusjon fra Oslo. Utvalget må derfor gjennomgå de statsinstitusjoner som nå ligger i Oslo. Forslag om utredninger sendes Finansdepartementet som avgjør hvordan saken skal behandles.

SSB kjente naturligvis til at spørsmålet om utflytting og motstand mot videre vekst i Oslo av statlige institusjoner var tatt opp i Stortinget av representanten Granum (H) i begrunnede spørsmål til Statsministeren i 1960. Disse spørsmålene førte til regjeringsbehandling og oppnevning av utvalget nevnt foran. Utvalget leverte sin innstilling i 1964 og gav grunnlaget for en stortingsmelding om utflytting av statsinstitusjoner fra Oslo i 1966. Selv om SSB på ingen måte hadde noen plikt til å forskuttere behandlingen av utvalgets og Regjeringens arbeid (SSB var en av 181 registrerte statsinstitusjoner, men ble overhodet ikke vurdert), var nok eksistensen av utvalget en medvirkende årsak til at en rettet blikket utenfor Oslo (jf. punkt 2 i mandatet om lokalleie).

Behandlingen av innstillingen fra Utflyttingsutvalget førte videre til at det ved

kongelig resolusjon av 14. februar 1969 ble oppnevnt et fast rådgivende utvalg til å bistå administrasjonen i lokaliseringsspørsmål. Utvalget, kalt Plasseringsutvalget, ble knyttet til Kommunaldepartementet. Ved siden av å avgi uttalelse om lokalisering av nye statsinstitusjoner, skulle det følge utviklingen når det gjaldt arbeidskraftbehov, lokalebehov og byggeplaner for eksisterende statsinstitusjoner i Oslo. Ved større endringer i disse forhold ble utvalget bedt om å vurdere muligheten for hel eller delvis utflytting fra Oslo og i så fall også avgi uttalelse om utflyttingssted. Som vi senere skal se, førte eksistensen av dette utvalget til at SSB, etter anmodning fra Finansdepartementet, tok kontakt med Kommunaldepartementet tidlig i 1975 da SSB arbeidet med en skisse til å bygge opp en ny enhet i Hamar.

Revisjonsgruppene

Til revisjons- og kodegruppene i Stavanger, Trondheim og Bodø i 1961 søkte SSB personer med examen artium (i likhet med kravene som ble satt i Oslo). En antok at medarbeidere med en slik bagrunn ville ha en viss kunnskap om næringslivet i de respektive regionene som ville komme til nytte i kodingen av de skjemaene de ble tildelt. I alt sysselsatte disse 3 revisjons-/kodegruppene om lag 40 medarbeidere. Det store flertallet blant dem var kvinner. De fikk opplæring på stedet av instruktører fra Oslo (her gjorde ikke minst Nini Haslund Gleditsch en fremragende innsats). Deres arbeid ble spesielt i begynnelsen nøye kontrollert ved hovedkontoret med tilbakemeldinger.

Rutinene ellers var for øvrig ikke andre enn dem som gjaldt for kodepersonalet i Oslo. Siden dette var første gang SSB etablerte lokale grupper, var direktør Bjerve og tellingsledelsen naturlig nok spente på hvor godt arbeidsdisiplinen ville komme til å fungere i en situasjon der ingen medar-

beider hadde særlig overordnet ansvar. I den sammenheng ble det på alle stedene truffet avtale med kommunale eller fylkeskommunale tjenestemenn om å utføre et visst tilsyn med gruppene. Arbeidet bestod i hyppige stikkprøver på at arbeidstida ble overholdt og dessuten i å være behjelpelig med sending til og mottak av materiale fra Oslo.

Etter hvert ble det en konkurransesituasjon mellom lokalgruppene og gruppa i Oslo. Uke for uke ble produksjonen (reviderte skjemaer pr. medarbeider) registrert og gjort kjent for alle. I og med at disse gruppene ble nedlagt samtidig som kodearbeidet var fullført (etter ca. 1 års tid), går vi ikke nærmere inn på deres virksomhet. Det må imidlertid nevnes at forsøket ble sett på som så vellykket at det ble gjentatt ved Folke- og bolig telling 1970 på de stedene som er nevnt foran og med et antall medarbeidere omtrent på linje med foregående telling.

Punchegruppa i Kongsvinger

I lys av hva SSB Kongsvinger har utviklet seg til å bli, er det i høy grad interessant å spørre om hvorfor akkurat den kommunen ble valgt. Her har flere tilfeldigheter spilt inn.

I 1960-61 var vi fortsatt inne i hullkortenes tidsalder. Blant punchedamene i SSB var det en god del som sluttet bl.a. fordi de fikk bedre betalte jobber i private og halvoffentlige bedrifter etter opplæring i SSB. Registreringen av tellingskjemaene ville dessuten kreve betydelig utvidelse av den punchestaben en hadde i Oslo med tilhørende krav om kontorplasser. Dette var som tidligere nevnt årsaken til at SSB også for denne funksjonen så seg tjent med/nødt til å rette blikket ut av Oslo for å engasjere arbeidskraft innenfor et meget begrenset tidsrom.

En krevde ikke at de medarbeiderne en her var ute etter, nødvendigvis måtte ha examen artium (i motsetning til kvalifikasjonskravene i revisjonsgruppene). Stedet en ønsket seg burde

- ha overskudd på kvinnelig arbeidskraft
- lett kunne skaffe nødvendige lokaler med strøm og telefon
- ligge innenfor en avstand av ikke mer enn ca. 10-12 mil fra Oslo. Dermed ville tiltrekningen til og konkurransen fra arbeidsmarkedet i Oslo være noe redusert. Med tanke på reisetid fra Oslo ville dessuten den nevnte maksimumsavstanden være en fordel.

Det var daværende byråsjef Bjørnulf Bendiksen som håndterte desentraliseringen på vegne av SSB. Planleggingen av FoB 1960 var lagt til Kontoret for befolknings-, helse- og undervisningsstatistikk som Bendiksen ledet.

Ut fra de lokaliseringkriteriene som var satt opp, tok han kontakt med relevante organer i Halden og Kongsberg. Interessen for å ta imot SSB-virksomhet i ledelsen av disse kommunene var imidlertid av forskjellige grunner noe reservert. Kontakt ble deretter tatt med områdeplanleggingskontoret for Hedmark på Hamar. Daværende leder, Albert Jakobsen, rådde Bendiksen til å søke østover til Kongsvingertraktene. Der var sissetting av kvinnelig arbeidskraft en knapphetsfaktor. I disse traktene hadde dessuten Kongsvinger og noen omliggende kommuner (bl.a. de senere sammenslåingskommuner Vinger og Brandval) etablert et interkommunalt utvalg for å trekke virksomhet til området. Drivkraften i dette arbeidet var Norvald Strand som den gang var kontorsjef i Brandval, og som senere ble ordfører og deretter rådmann i den nye storkommunen Kongsvinger. Hos Strand møtte SSB stor entusiasme for oppdraget som ble lagt fram for ham. En uttalelse fra

ham i denne sammenheng fortjener å bli gjengitt: "Her strever vi verre enn verst med å lokke ny virksomhet til vårt distrikt. Så opplever vi altså at en statsinstitusjon helt på eget initiativ tar kontakt med oss. Klart at slikt gleder og at vi vil gjøre vårt ytterste for at det skal komme noe positivt for begge parter ut av denne kontakten". Han ordnet straks med kontorplass i en bygning der Hedemarkens Amts-tidene tidligere hadde hatt lokalkontor. Videre lofte han at han *raskt* skulle sørge for telefon. Det var ikke så lett den gangen, men han holdt løftet. Senere (i 1964) sa han seg villig til, mot en meget beskjeden godtgjørelse, å virke som tilsynsmann for gruppa og ellers hjelpe til med at transportene av skjemmer og hullkort gikk som de skulle. Det er ikke å ta for hardt i å karakterisere Norvald Strand som en meget dyktig føselshjelper for vår virksomhet i Kongsvinger. På distriktets vegne hadde han selvfølgelig klare egeninteresser i å få til økt skattegrunnlag. Men når det er sagt: En mer behagelig, pålitelig og serviceinnstilt samarbeidspartner kunne vi knapt ha ønsket oss.

SSB fant at Kongsvingeralternativet alt i alt tilfredsstilte de kravene en hadde stilt. Rett nok kunne en ha ønsket seg lokaler i en mer moderne bygning, men imøtekommenheten fra lokalt hold betydde som nevnt svært mye. I et hektisk og omfattende planleggingsarbeid i samband med et så stort prosjekt som en FoB er, var det da bekvemt å bestemme seg for Kongsvinger uten å undersøke enda flere alternativer. Dermed var den brikken falt på plass. Igjen er det grunn til å minne om at en den gang så for seg en arbeidsplass der virksomheten skulle opphøre etter kort tid. Dersom en i 1960/61 hadde hatt i tankene at arbeidet i Kongsvinger skulle fortsette, og framfor alt at det med tida skulle få et pålagt omfang langt ut over rutinepregede, manuelle oppgaver, er det ikke sikkert at stedsvalget ville blitt det samme. Spekula-

Bjørnulf Bendiksen
ledet SSB til
Kongsvinger

sjonene en kan gjøre her, er imidlertid fullstendig ufruktbare i dag.

Etter at kontorlokalene var sikret, kunne rekrutteringen av personale starte. Søker-tallet (ca.100) var bortimot 10 ganger så stort som den medarbeiderstaben en hadde behov for å engasjere. Om lag halvparten ble kalt inn til konferanse. Det ble gått grundig til verks, bl.a. ved at en søkte psykoteknisk bistand. Til slutt ble 13 kvinner tilsatt, og disse begynte arbeidet i juni 1961. I 1995 var fire av disse fortsatt knyttet til SSB Kongsvinger (Mary Ann Anderson, Oddlaug Dahl, Birgit Sandberg og Turid Engebretsen Sætre).

Fra Byråpraten nr. 2 1976 tar jeg med utdrag fra en skildring av forholdene den første tida gitt av en av disse fire: "Tretten unge damer møtte forventningsfulle og undrende på hva "punch" egentlig var for noe. Den gang var ikke ordene i data-verdenen utbredt slik som nå.

De første 14 dagene ble brukt til opplæring, men etter hvert nådde vi opp i 50 000 kort i uka. Når hyllene ble tomme for kort og materialer, kom ny forsyning med bil fra Oslo. Vi var en sammensveiset gjeng og hjalp sporty til med bæring. Som belønning fikk vi kamferdrops av en takknemlig sjåfør.

Funksjonærene arbeidet de fire første årene på to skift. Vi startet klokken 0730 om morgenen og avsluttet klokken 2100.

Vi ble imidlertid ansatt for 1 ½ år i forbindelse med Folketellingen 1960. For de fleste av oss som kom rett fra skolebenken ble dette et interessant og morsomt arbeid. Vi skiftet skinner på maskinene og lærte små tekniske finesser etter hvert som tiden gikk. Hvis en av maskinene gikk i stykker, måtte vi selvfølgelig ha besøk av service-mann. Ventetiden benyttet vi til å påføre et spesielt tegn for hvert svar på skjemaet".

Punchegruppa i Kongsvinger gjorde svært godt arbeid, og hadde en produktivitet som lå godt over prestasjonene til kollegene i Oslo. Etter at tellingsoppdraget var avsluttet, var det derfor naturlig å undersøke om en inntil videre kunne holde liv i gruppa ved tilførsel av nye oppgaver. Dette lyktes ved overføring av registreringsoppdrag for SSB, Norsk rikskringkasting, Norges Statsbaner og Skattedirektøren. Det var dette "inntil videre" som ble avgjørende for den vekst og utvikling SSB Kongsvinger senere har fått. De første årene var det for det meste punchearbeid som ble utført i Kongsvinger. Etter avslutningen av registreringsarbeidet for FoB 1960 og fram til 1972 ble Kongsvingergruppa ledet fra Oslo av byråsjef Sverre Alve. Den daglige administrasjonen hadde Turid Engebretsen Sætre. Mot slutten av 1960-årene ble imidlertid også annet manuelt arbeid lagt dit og staben tilsvarende utvidd. I perioden 1961-1974 hadde tallet på Kongsvinger-medarbeidere denne utvikling (ansatte, medregnet deltidsansatte, ved utgangen av året):

1961:	13	1968:	19
1962:	11	1969:	40
1963:	12	1970:	52
1964:	9	1971:	86
1965:	11	1972:	87
1966:	14	1973:	103
1967:	21	1974:	122

Ledige stillinger i Oslo på aktuelle overføringsområder ble ikke besatt. I stedet ble

disse stillingene lagt til Kongsvinger og for det aller meste besatt med personer fra det lokale miljø. I løpet av perioden 1961-1974 ble det (en del for kortere tid) tilsatt i alt 212 medarbeidere i Kongsvinger. Av disse var bare 77 bosatt i Kongsvinger før tilsetting, mens 99 kom fra Kongsvingers omegnskommuner (Eidskog, Nord-Odal, Sør-Odal, Nes, Grue, Åsnes og Våler) og 36 fra Oslo-regionen.

Innen den sistnevnte gruppa kom 7 fra SSB Oslo. De øvrige 29 var for det meste personer fra Kongsvinger-regionen som hadde arbeid i Oslo, men som foretrakk å vende tilbake til heimtraktene når det nå bød seg passende arbeidsmuligheter. Avgangen av medarbeidere i disse årene var langt større blant dem med bosted i omegnskommunene enn blant ansatte bosatt i Kongsvinger.

I perioden 1961-1974 var SSB Kongsvinger i ekstrem grad en kvinnearbeidsplass. Dette illustreres klart ved at bare 8 av de 122 tilsatte ved utgangen av 1974 var menn. År om annet varierte medianalderen blant de tilsatte i denne perioden fra 20,6 til 24,0 år.

Gruppa blir eget kontor

Den kraftige veksten i Kongsvinger kombinert med flere typer av arbeidsoppgaver, gav støtet til at SSB i 1972 organiserte virksomheten der i et eget kontor, Kontor for manuell databearbeiding, underlagt den daværende Produksjonsavdelingen. Helge Skaug ble tilsatt som byråsjef og leder av kontoret og var den første akademikeren som flyttet fra Oslo til Kongsvinger. Han utførte et energisk og samvittighetsfullt arbeid i alle år til han gikk av med pensjon i 1990. Kontoret ble delt i grupper etter funksjon: Registerarbeid, revisjon og koding, dataoverføring, regnearbeid og maskinskriving. Både før denne omorganiseringen og i den nærmeste tid etter, var det særlig Kontor for finansstatistikk, Kontor for undervisnings- og kriminalstatistikk, og Registerkontoret som fikk utført revisjons- og kodelarbeid i Kongsvinger. Fram til høsten 1977 hadde dessuten dette kontoret ansvaret for de administrative tjenestene i Kongsvinger i samarbeid med Administrasjonskontoret, senere Administrasjonsavdelingen i Oslo.

Perioden 1975-1985

Bakgrunnen for arbeidet med å føre statlig sysselsetting ut av Oslo

I Stortingsmelding nr. 25 (1973-74) "Om petroleumsvirksomhetens plass i det norske samfunn" ble det pekt på at inntektene fra denne virksomheten ville skape flere arbeidsplasser enn tilgangen på arbeidstakere og at det kunne oppstå betydelige omstillingsproblemer. Derfor ville det i tida framover være nødvendig "å unngå unødig bruk av personell i offentlig virksomhet". Det ble regnet med at en øking av det private forbruk med 1 milliard kroner i 1980 ville kreve 4 400 ekstra årsverk, mens en øking av offentlig tjenesteyting med samme beløp ville kreve 16 000 ekstra årsverk. En vesentlig grunn til størrelsen på det sistnevnte tallet var (og er) at offentlig tjenesteyting er særlig arbeidskrevende, f.eks. i sektorer som undervisning og helsestell.

I Statsbudsjettet for 1975 (St.prp.nr.1 1974-75) varslet Regjeringen at den i særlig grad ville ha oppmerksomheten rettet mot de problemer veksten i tallet på statsansatte i Oslo-regionen hadde ført med seg for boligmarkedet, for fordelingen av arbeidsplasser mellom denne regionen og andre regioner, og for fordelingen på ulike typer arbeidsplasser innen Oslo-regionen. Samtidig viste Regjeringen til Stortingsmelding nr. 13

(1972-73) "Om mål og midler i distriktsutbyggingen" der

det bl.a. ble sagt: "Lokaliseringen av statlige institusjoner har vesentlig betydning i regional- og distriktpolitisk sammenheng. Både for sysselsettingen og miljøtilbudet i de ulike landsdeler vil plasseringen av statlig administrasjon og tjenesteyting få sterkt økende betydning i tiden framover. Det er nær sammenheng mellom arbeidet med å desentralisere offentlig virksomhet og arbeidet med å finne fram til den best mulige geografiske lokalisering av statlige institusjoner. Regjeringen tar sikte på i større grad å nytte begge disse arbeidslinjer for å få oppfylt de regionalpolitiske og distriktpolitiske mål".

Det var i tråd med disse synspunkter at Regjeringen høsten 1973 hadde satt ned en arbeidsgruppe (Grande-utvalget) med representanter fra Staten og Oslo kommune til utredning av spørsmålet om utflytting av statsinstitusjoner fra Oslo.

Både i statsbudsjettet for 1975 og for 1976 uttalte Regjeringen at den ville gå aktivt inn for å begrense veksten i tallet på statlige arbeidsplasser i Oslo. Som et første tiltak ble det etablert en ordning med særlige stillingsrammer for Oslo-området, både for

de ordinære statsinstitusjoner og for statens forretningsdrift. Rammene satte en øvre grense for det netto antall nye stillinger det enkelte departement kunne foreslå opprettet i Oslo-området. Det ble ført en restriktiv linje i forhold til sentraladministrative organer, mens en aksepterte noen økning for statlige organer som direkte betjener Oslo-områdets befolkning (bl.a. helseinstitusjoner og politi). Siktepunktet for de kommende årene skulle være å oppnå en rimelig balanse mellom tallet på nyopprettede statlige arbeidsplasser og arbeidsplasser som flyttes ut som følge av utflytting av arbeidsoppgaver og ved delegering og desentralisering av myndighet. Regjeringen ville naturlig nok avvente utredningen fra den nevnte arbeidsgruppa før den tok endelig standpunkt til i hvilket omfang begrensningene i tallet på statlige arbeidsplasser i Oslo skulle skje ved utflytting av statsinstitusjoner.

Grande-utvalget

Det er grunn til å ofre en del plass på dette utvalget. I flere år framover ble SSB trukket inn i utvalgets arbeid i utredningsfasen og senere i samband med tilrådingene fra utvalget og oppfølgingen av myndighetene. I mandatet for utvalget het det bl.a.: "Utrede i hvilken utstrekning det vil være mulig å gjennomføre utflytting av eksisterende statsinstitusjoner som nå er lokalisert til Oslo. Undersøkelsen bør ikke bare rettes mot enkeltstående statsinstitusjoner, men også omfatte en gruppevis analyse med sikte på å klargjøre mulighetene for gruppevis utflytting av etater og funksjoner. Undersøkelsen må derfor omfatte de ulike statsinstitusjoners ytre kontaktnett og gjensidige kontaktbehov. Undersøkelsen forutsettes å omfatte ikke bare administrative organer, men også tjenesteytende institusjoner som lærestalter, offentlige utredningsorganer og vitenskapelige og kulturelle institusjoner m.v. Arbeidsgruppens sikte-

mål skal i denne sammenheng primært være å vurdere en utflytting til steder utenfor det sentrale østlands-området. Gruppen skal imidlertid også vurdere spørsmålet om en plassering innenfor dette området av slike institusjoner som etter en nærmere undersøkelse finnes å måtte utøve sine funksjoner i nær tilknytning til hovedstaden".

Ordlyden i mandatet måtte for utenforstående oppfattes slik at det var utflytting av eksisterende statsinstitusjoner i *sin helhet* utvalget var satt til å utrede. I et brev fra utvalget til SSB 9. januar 1975 der SSB ble bedt om å gjøre greie for erfaringene med Kongsvinger, het det imidlertid: "Utvalget er nemlig pålagt også å vurdere delvis utflytting av statsinstitusjoner". Trolig var dette en erkjennelse av svakhet i utformingen av det opprinnelige mandatet.

Underdirektør Tore Grande, Kommunal- og arbeidsdepartementet, ble satt til å lede utvalgsarbeidet med medlemmer fra Forbruker- og administrasjonsdepartementet, Miljøverndepartementet, Finansdepartementet, Statens bygge- og eiendomsdirektorat og Oslo kommune.

Oslo kommunes holdning i samband med etableringen av utvalget og i den nærmeste tida etterpå, er interessant. Tallet på arbeidsplasser i Oslo hadde i perioden 1960 og fram til midten av 1970-tallet økt betydelig og sterkere enn for landet for øvrig. En stor del av økningen skyldtes statlige arbeidsplasser. Det var et viktig mål for Oslo kommune å skape en bedre balanse mellom tallet på arbeidsplasser og tallet på bosatte yrkesutøvere i kommunen. Særlig var en opptatt av den sterke veksten i tallet på kontorarbeidsplasser. Kommunens generalplan for sentrum og den indre sone tok sikte på å redusere tallet på arbeidsplasser ved å omgjøre næringsarealer til boliger.

Oslo bystyre behandlet spørsmålet om Statens arbeidsplasser i januar 1974. I sitt vedtak bad bystyret Staten om *snarest mulig* å legge fram et forpliktende program med klare tidsfrister for det arbeid som var satt i gang med utflyttingsspørsmålene. Bystyret fant at dersom ikke Staten forholdsvis snart maktet å redusere sine arbeidsplasser i Oslo-området, ville distrikts- og regionalpolitiske målsettinger bli skadelidende, og *Oslo by bli påført vesentlige ulemper*. Grande-utvalget kunne således regne med helhjertet støtte fra Oslo kommune i sitt arbeid. Denne støtten ble imidlertid kortvarig. Etter eget ønske trådte kommunens representant (finansrådmann Bernt H. Lund) ut av utvalget i 1976 fordi Oslo kommune hadde endret sitt generelle standpunkt i utflyttingsspørsmålet. Ny representant fra kommunen ble ikke oppnevnt. Endringene i kommunens holdning skal vi komme tilbake til.

I drøftingene av spørsmålet om mulighetene for å flytte en statsinstitusjon ut av Oslo, la utvalget til grunn at institusjonen måtte kunne utøve sin virksomhet tilfredsstillende (ikke nødvendigvis like bra) med en annen lokalisering enn Oslo.

SSBs kontakter med Grande-utvalget på utredningsstadiet

Første henvendelse fra Grande-utvalget skjedde i form av brev til Finansdepartementet 26. februar 1974 som ble videre-sendt til SSB. Her ble det sagt at SSB var med blant de statsinstitusjoner som utvalget ville vurdere nærmere. Derfor trengte en opplysninger for å kunne gjøre seg opp en mer begrunnet oppfatning om antatt utflyttbarhet. Slik informasjon var bl.a. institusjonens arbeidsoppgaver, lokaleforhold, samarbeidet med andre institusjoner eller organisasjoner, kontakten med brukerne og spesielle momenter av stor betydning ved vurdering av framtidig lokalisering.

I svarbrevet fra SSB (27. mars 1974) ble institusjonens tilknytning til den øvrige statsadministrasjonen og den samfunnsmessige planlegging understreket. Nært samarbeid med sentraladministrasjonen ville være av avgjørende betydning for at SSB skulle kunne utføre sine funksjoner. Ikke minst ble kontakten med Finansdepartementet trukket fram. Videre ble forbindelsen til næringslivets institusjoner og organisasjoner nevnt. Samme vekt ble lagt på det nære samarbeidet med Universitetet i Oslo og med andre forskningsinstitusjoner i Oslo-området. Svarbrevet slo dessuten fast at den største gruppa av statistikkbrukere var å finne i Oslo-området.

SSB argumenterte sterkt for at institusjonens hovedsete fortsatt måtte ligge i Oslo. I tillegg, og ikke minst viktig, var hensynet til å kunne opprettholde et fagmiljø et nødvendig vilkår for at SSB også i framtida skulle kunne fylle sin funksjon som et institutt for samfunnsforskning med høy faglig standard.

SSB lukket imidlertid ikke døra for å samarbeide med Grande-utvalget. Tungtveiende argumenter for fortsatt lokalisering i Oslo skulle ikke være til hinder for løpende vurdering av omorganisering av arbeidsrutiner med formål å føre over enda flere gjøremål til Kongsvinger eller andre steder utenfor Oslo. Det skulle senere vise seg at utvalget kom til å spille på denne positive holdningen fra SSBs side.

I brev av 25. juli 1974 fra Kommunaldepartementet (via Finansdepartementet) fikk SSB oversendt til uttalelse et notat fra Grande-utvalget der utvalget hadde gruppert institusjonene etter utflyttbarhet. Fire grupper var skilt ut:

1. Institusjoner med rene hovedstadsfunksjoner (Regjeringskontorene, Høyesterett, Stortinget og dets administrasjon)

2. Andre institusjoner som ut fra en allsidig vurdering - på grunnlag av definerte kriterier - bør ligge i Oslo

3. Institusjoner som bør underkastes omfattende og systematiske vurderinger før utflytting eventuelt foreslås

4. Institusjoner som ut fra sin funksjon antas å egne seg for en rask utflytting.

Av institusjonene under Finansdepartementet var ingen satt i gruppe 4. SSB var plassert i gruppe 3 sammen med bl.a. Skattedirektøren - Riksskattestyret, Datasenteret for skattevesenet, Skatteetatskolen og Direktoratet for toll- og særavgifter, Kommunalbanken og Industribanken. I en merknad om SSB sa utvalget at det var "særlig aktuelt å vurdere mulighetene for en utflytting av visse arbeidsfunksjoner". Formuleringen kan oppfattes slik at utvalget allerede da hadde forlatt tanken om hel utflytting av SSB. Utvalget ønsket dessuten å trekke SSB med i en kontaktundersøkelse høsten 1974, med bistand fra det daværende Rasjonaliseringsdirektoratet. I arkivmaterialet har det ikke vært mulig å finne noe om en slik undersøkelse. SSB ble da heller ikke endelig vurdert av utvalget før i delinnstilling III som ble lagt fram først i 1979.

SSB nøyde seg med et svært kort svar (7. august 1974) på dette brevet og viste bare til det som ble sagt i uttalelsen 27. mars samme år om viktigheten av å ha hovedsetet i Oslo. Igjen forsikret SSB at institusjonen var opptatt av å vurdere mulighetene for å legge mer arbeid utenfor Oslo.

I brev av 9. januar 1975 fra Grande-utvalget til SSB hevdet utvalget bl.a.: "Da dette (SSB) er den eneste statsinstitusjon der en del av virksomheten er flyttet ut av hovedstaden, er arbeidsgruppen spesielt interessert i de erfaringer en har gjort i denne institusjonen". Vårt svar viste til at virksom-

heten i Kongsvinger var integrert med det samlede SSBs produksjon på mange områder. Den geografiske splittingen satte derfor ekstra krav til god planlegging. SSB var rimelig godt fornøyd med slike forhold som togforbindelse og postverkets service, utmerket fornøyd med arbeidsformidlingskontoret for Kongsvinger og omland men ikke så begeistret for Televerkets service (lang ventetid for å få installert nytt sentralbord). På det tidspunkt uttalelsen ble avgitt, hadde SSB meget tilfredsstillende lokaler i et nybygg, etter at virksomheten i en periode hadde vært spredt på tre bygninger og adresser. Det ble imidlertid pekt på (uten nærmere grunngeving) at på visse fagområder ville et bredere faglig miljø i Kongsvinger trolig kunne bedre kvaliteten på enkelte av tjenestene derfra. Alt i alt konkluderte uttalelsen med at kvaliteten og effektiviteten av arbeid utført i Kongsvinger, var meget god. Stabil arbeidskraft hadde redusert ressursforbruket til opplæringsformål og derigjennom langt på vei oppveidd økte ressursbehov knyttet til geografisk atskillelse. Uttalelsen understreket imidlertid det selvsagte at fortsatt overføring av arbeid fra Oslo til Kongsvinger ville føre til inngrep i virksomheten ved forskjellige kontorer i Oslo, og at en derfor måtte gå skrittvis fram.

Grande-utvalget slapp ikke SSB. I brev 29. januar 1976 fra Kommunaldepartementet til Finansdepartementet ble sistnevnte bedt om å skaffe til veie informasjon om funksjoner som SSB kunne utføre tilfredsstillende med en annen lokalisering enn i Oslo-området. Behovet for slik informasjon hadde utvalget som nevnt foran, annonsert allerede midtveis i 1974. Som svar på henvendelsen gjennomgikk SSB en rekke aktiviteter innen sitt arbeidsfelt. Mange, f.eks. dataregistrering, revisjon og koding, manuelt beregningsarbeid og korrektur var i stor grad allerede lagt til Kongsvinger. Andre funksjoner, med visse unntak, bl.a. virksom-

heten ved Forskningsavdelingen, ville delvis bli ført over som følge av at en siktet mot å lokalisere faggrupper eller også fagkontorer i Kongsvinger.

Hamar-alternativet

Som vi har sett, var SSB i sine uttalelser til Grande-utvalget først og fremst opptatt av å argumentere for at hovedsetet med store deler av virksomheten måtte forbli i Oslo. Samtidig signaliserte SSB en positiv holdning til å legge mer arbeid til Kongsvinger eller andre steder utenfor Oslo. Den understrekte formuleringen ble brukt allerede ved førstegangs kontakt med Grande-utvalget (27. mars 1974). Den rimelige velviljen til "ut av Oslo" var, ifølge samtale mellom forfatteren og direktør Bjerve i midten av januar 1995, også noe preget av taktikk. På den måten håpet en å komme Grande-utvalget i forkjøpet for ikke å bli pålagt større utflytting enn SSB selv fant akseptabel. En annen sak er at senere i 1974 fikk SSB signaler fra myndighetene om at det ville bli atskillig lettere å ekspandere dersom ekspansjonen, eller store deler av den, kunne legges utenfor Oslo.

I et fortrolig notat av 14. juni 1974 til resten av ledelsen lanserte direktør Bjerve for første gang tanken om å bygge opp en ny avdeling utenfor Oslo. Avdelingen skulle, dette gjorde Bjerve greie for i et notat i februar 1975 til finansministeren, i løpet av en femårsperiode bygges opp til en stab på om lag 25 akademikere og et tilsvarende antall medarbeidere på lavere nivå. Løselig skisserte Bjerve arbeidsoppgavene til utbygging av regionalstatistikken, datainnhenting fra administrative organ i kommunene (vi slet bl.a. mye med å få inn oppgaver til sosial- og undervisningsstatistikken) og dessuten bidra til bedre presentasjon av statistikken i form av statistiske analyser. Men slik utbygging utenfor Oslo forutsatte at SSB måtte få i alt 20 nye stillin-

ger pr. år i en femårsperiode, dvs. en fordobling av økningen i tallet på nye stillinger som foreløpig var fastlagt i langtidsbudsjettet fram til 1978. Bjerve hadde ingen tro på at Finansdepartementet ville gå med på en slik tilleggsøknning dersom den ikke ble plassert utenfor Oslo. Grande-utvalget, med representasjon fra Finansdepartementet, var på det tidspunkt i fullt arbeid.

Bjerve mente at mye talte for å legge den nye avdelingen til et annet sted enn Kongsvinger. Også i Kongsvinger ville det nok være ønskelig å få mer akademisk arbeidskraft eller spesialister som kunne få som hovedoppgave å effektivisere og eventuelt kvalitetsforbedre slike arbeidsoperasjoner som koding og revisjon. Den nye avdelingen ville imidlertid, med de skisserte arbeidsoppgaver, tjene på å bli lagt i nærheten av en fylkesadministrasjon også fordi desentralisering av arbeidsoppgaver til fylkeskommunene var nær forestående. Noe bestemt sted ble imidlertid ikke navngitt.

Ut på høstparten 1974 fikk jeg i oppdrag å ta underhånden-kontakt med akademikere og enkelte andre saksbehandlere ved den daværende Fagavdeling for å få uforpliktende synspunkter på den enkeltes holdning til å flytte ut av Oslo, men fortsatt være i SSBs tjeneste. Jeg intervjuet slike som jeg (med rette eller urette) mente ikke hadde for sterke bindinger til Oslo (i alt 30). Representativiteten av utvalget måtte derfor sees på den bakgrunn. Blant arbeidsoppgavene nevnte jeg slike som var tatt med i det nevnte notatet av Bjerve, men poengterte at også andre arbeidsområder kunne komme på tale dersom de etter nærmere vurdering kunne utføres like bra utenfor som i Oslo. Ingen tvangsflytting skulle komme på tale. Avansementsmulighetene skulle ikke være dårligere enn i Oslo. Dersom tanken om videre utflytting i større skala skulle bli realisert, ville gjennom-

føring neppe komme på tale før tidligst i 1977 (lokaler, boliger).

I samråd med ledelsen antydet jeg to stedsalternativer: Kongsvinger og Hamar.

I et forsøk på oppsummering av intervjuene skrev jeg i et notat 11. desember 1974: "Jeg har ikke gjort noe sammendrag av de uforpliktende svarene fordi de i mange tilfelle bør ses i sammenheng med merknadene fra hver enkelt. I den grad en kan trekke noen konklusjon, må det bli at stemningen generelt for å flytte ut er mer positiv enn jeg hadde ventet. I jamføringen Kongsvinger/Hamar peker imidlertid tommeledningen ned for Kongsvinger. Flere sier rett ut at deres positive innstilling til utflytting ikke omfatter Kongsvinger. Det skal være usagt om vi hadde fått samme svar dersom Hamar ikke var blitt nevnt som det andre stedsalternativer". I ettertid kan vi i hvert fall slå fast at et par-tre av de mest bestemte motstanderne av Kongsvinger i denne rundspørringen flyttet dit i andre halvdel av 1970-årene og at de fortsatt var der i 1995! Det er dessuten rimelig å gå ut fra at flere av de positivt innstilte til utflytting gav sitt svar under forutsetning av at flere (mange) personer ville si seg villige til å flytte, slik at det nye stedet kunne by på et noenlunde bredt faglig miljø.

Utflyttingen fra Oslo ble drøftet i flere møter i ledelsen. Det var motforestillinger mot et eventuelt Hamar-alternativ på grunn av antatte kommunikasjonsproblemer Oslo-Kongsvinger-Hamar, og fordi noen (Aukrust og Dragvold) regnet med at flere av akademikerne på Hamar ville få mange reisedager til og fra Oslo. Bjerve innså at av de to stedsalternativene ville en videre utbygging av Kongsvingeravdelingen være den enkleste løsningen. Utbygging i Kongsvinger ville i første omgang ikke kreve endringer i organisasjonsforholdene. Overførte akademikere ville faglig være

underordnet vedkommende byråsjef i Oslo, mens de administrativt måtte sortere under den stedlige byråsjef (lederen for Kontor for manuell databearbeiding). En eventuell Hamaravdeling ville imidlertid i større grad få konsekvenser for organisasjonsstrukturen. Blant annet ville denne løsningen trolig betinge en egen avdelingsdirektør. I et møte 3. januar 1975 konkluderte Bjerve med at vi i tida framover godt kunne holde begge stedsalternativene åpne. "Kongsvinger kan tilføres akademikere i den grad de er villige til å flytte". Med flere byråsjefer ble det drøftet hvilke områder som kunne legges til Kongsvinger forutsatt at akademikere fulgte med.

Tanken på en Hamar-avdeling ble imidlertid holdt i live. I et møte i ledelsen 17. januar 1975 var Bjerve atskillig konkret i å skissere arbeidsoppgaver for en ny avdeling utenfor Oslo. (Hamar ble foreløpig nevnt som stikkord nærmest for å markere en annen plassering enn Kongsvinger). Innenfor den nye avdelingen burde en ha disse gruppene:

1. Statistikkgruppe som skulle utvikle seg til å bli spesialister på produksjon og opplegg av statistikk for fylker og kommuner.
2. Analysegruppe som en skulle søke å fylle med "statistiske journalister" for å få til en bedre presentasjon av resultatene av våre undersøkelser. Framstillingene til da i den daværende serien Statistiske analyser hadde vært for lite problemorienterte. Her kunne en vente seg bedring når medlemmene av analysegruppa i stor grad skulle bli fritatt for andre gjøremål og således få bedre høve til å konsentrere seg om oppgavene.
3. Markedsføringsgruppe som fortrinnsvis burde rekrutteres med profesjonelle folk på markedsføring. Kontaktevirsomhet (kurs) med fylker, kommuner, distriktshøgskoler,

departementer, næringslivet og lokalkringkastingen skulle høre til arbeidsoppgavene for denne gruppa ved siden av utarbeiding av tjenlige brosjyrer etc. Aktiv markedsføring måtte være siktepunktet.

4. Gruppe for utarbeiding av undervisningsmaterieell med visse tilknytningspunkter til markedsføringsgruppa. Krevende arbeidsoppgaver ville være å lage håndbok for bruk av statistikk og tilsvarende for bruk av prognoser.

I tillegg til arbeidsområdene nevnt under 1-4 reiste Bjerve spørsmålet om også virksomheten til Sosiodemografisk forskningsgruppe i sin helhet kunne føres over til Hamaravdelingen.

Gjennom Meldinger fra Administrasjonskontoret 18. februar 1975 ble akademikere i SSB som kunne tenke seg å søke stillinger i SSB utenfor Oslo, offisielt bedt om å melde fra. Det ble vist til at videre vekst var betinget av utflytting. Kongsvinger ble nevnt som et både ønskelig og nødvendig sted å plassere flere akademikere på. Men andre arbeidsoppgaver ville "uten vesentlige ulemper" kunne samles i et eget organ opprettet på et annet sted. Interesserte ble bedt bl.a. om å oppgi om overflytting ville være betinget av bestemte arbeidsoppgaver, om synet på Kongsvinger eller om et annet sted ville være å foretrekke eller til og med være et absolutt vilkår for å flytte. Ikke noen annen kommune enn Kongsvinger var navngitt.

I alt 25 medarbeidere lot høre fra seg. Kongsvinger var fortsatt lite attraktivt. Derimot kunne 17 personer akseptere eller - kanskje akseptere Hamar. Dette var nok det viktigste funnet i undersøkelsen. Blant Hamarkandidatene kunne 13 tenke seg å flytte innen et tidsrom av 1 år. Selvsagt var ikke svarene vilkårsløse. Blant annet var kravene til faglig miljø sterkt framme hos

mange. Noen forlangte dessuten et fagmiljø innenfor det avgrensede området de selv eventuelt skulle arbeide på. Bistand til å skaffe tilfredsstillende bolig på det nye stedet ble (med rette) tatt som en selvfølge.

Allerede før resultatene av denne undersøkelsen forelå hadde SSB tatt opp saken med Finansdepartementet. Størrelsen på og arten av arbeidsoppgaver for den nye avdelingen skulle være som spesifisert foran. Kongsvinger ble sett på som lite hensiktsmessig for plasseringen. Derimot kunne Hamar være et egnet sted for lokalisering.

Finansdepartementet forutsatte at lokaliseringsspørsmålet ble drøftet med Kommunaldepartementet. På initiativ fra SSB ble et slikt møte holdt med distriktsutbyggingsavdelingen i departementet 12. februar 1975. SSBs representanter orienterte om planene. Fra SSBs side var det ønskelig med en rask reaksjon av hensyn til utarbeidingen av budsjettforslaget for 1976. Tidsfaktoren gjorde det ikke mulig å legge saken fram verken for det tidligere omtalte Plasseringsutvalget eller Grande-utvalget.

I sitt svar 7. mars 1975 til Finansdepartementet (brevet var den gang unntatt offentlighet) viste Kommunaldepartementet til Stortingsmelding nr. 27 for 1971-72 Om regionalpolitikken og lands- og landsdelsplanlegging. I denne meldingen uttrykte Regjeringen klare motforestillinger mot en vekst i Mjøsområdet og i Hamar spesielt. Sitat fra meldingen: "Et viktig ledd i bestrøvelsene vil etter Regjeringens vurdering bli ikke å stimulere veksten i Mjøsområdet ut over det som følger av den naturlige befolkningsøkning. Hensynet til bevaring av et betydelig landbruksmiljø og mangelen på nødvendige grunnlagsinvesteringer bl.a. i kloakksektoren tilsier også at en særlig i de nærmeste år viser stor forsiktighet med å legge beslag på arealer til utbyggingsformål og at en i større grad enn det har

lykkes hittil, søker å oppnå en høyere arealutnyttelse i allerede bebygde områder. Særlig gjelder dette Hamar-området hvor konflikten i arealanvendelsen mellom urbane behov og ønsket om fortsatt jordbruksdrift er klarest, da det rundt tettstedet Hamar ligger en nærmest sammenhengende ring av landets beste jordbruksarealer".

Det måtte etter dette dokumenteres meget sterke grunner for at Hamar skulle kunne aksepteres som lokalisering for en statlig institusjon som skulle dekke hele landet med sine tjenester. Departementet ville likevel med kort saksbehandlingstid ikke gå i mot Hamar dersom også Finansdepartementet sa seg enig med SSB i at dette var en hastesak. Man så tross alt at det dreidde seg om en liten enhet som kunne bidra til en ønsket differensiering av arbeidsplatsbybudet i kommunen.

Den noe lunkne uttalelsen fra Kommunaldepartementet var rimeligvis noe av bakgrunnen for at Finansdepartementet stilte seg avvisende til forslaget. SSB måtte knytte sin ekspansjon til den allerede etablerte virksomheten i Kongsvinger og med flere akademikere der. Det hører også med til historien at generaldirektør Ingvar Ohlsson i Statistiska Centralbyrån med erfaring fra en geografisk splittet organisasjon, i begynnelsen av mars 1975 frarådde Bjerve å ha to avdelinger utenfor Oslo. Argumentasjonen var først og fremst at en akademisk stab utenfor Oslo burde komme Kongsvinger-enheten til gode og at det ville bli tungvint å ha to avdelinger.

Det var ikke minst hensynet til videre utbygging av regionalstatistikken som lå til grunn for Bjerves initiativ. Han så i utgangspunktet ikke bort fra at SSBs kontakt med og tjenester for regionale statistikkbrukere kunne ordnes ved suksessiv plassering av våre folk i hver av de 17-18 fylkesadministrasjonene og i hver av de daværen-

de 7 inter-kommunale datasentralene. Denne løsningen ville antakelig ha klare svakheter. For det første ville statistikkmiljøet for den enkelte medarbeider trolig kunne bli så som så. Dernest kunne en frykte at våre medarbeidere ville bli "spist opp" av vertsadministrasjonene. Bjerve mente at dersom SSB likevel skulle slå inn på denne løsningen, måtte en prøve å få fylke/datasentral til å skaffe nødvendige midler. Mer eller mindre parallelt med de omtalte sonderingene i Finans- og Kommunaldepartementet inviterte Bjerve to fylkesmenn til separate møter i SSB for å høre deres mening om denne tanken, eventuelt også om en egen avdeling utenfor Oslo med regionalstatistikk som spesialområde. De inviterte var Modalsli (Østfold) og Granli (Nord-Trøndelag).

Modalsli hadde liten eller ingen tro på avkastningen av å plassere en SSB-ansatt i den enkelte fylkesadministrasjon, enten hos fylkesmannen eller fylkesrådmannen. Vedkommende medarbeider ville kunne få kontaktproblemer og i verste fall bli gående arbeidsløs. Derimot hadde han sympati for en regionalstatistikkgruppe, men den burde være i Oslo der det statistiske miljøet fantes.

Granli hadde ingen vansker med å se det verdifulle i Bjerves tankeskisse om fylkesvis utplassering. Han tok imidlertid (ikke uventet) forbehold om at han kunne få problemer med fylkesutvalget når det gjaldt dekning av utgiftene i denne sammenheng. En konklusjon i møtet med Granli var at SSB burde overveie å arbeide med et utkast til tilbud til fylkene når det gjaldt spesialoppdrag, rettleiingsvirksomhet på stedet, hjelp til å ordne den statistiske bibliotekstjenesten osv. Utkastet måtte drøftes nærmere med utvalgte representanter for fylkene før utsending. Granli mente at en fra fylkenes side vanskelig kunne gi tilrådinger om eventuelle framlegg før en hadde fått ende-

lig klarhet i hvordan fylkesadministrasjonene skulle bygges opp fra 1. januar 1976 og hvordan det økonomiske mellomværende mellom stat, fylkeskommuner og primærkommuner skulle ordnes fra det tidspunkt. Det kunne også bli aktuelt å kontakte direktør Dagfinn Juel, lederen for Komiteen for reformer i lokalforvaltningen i denne forbindelse. Bjerve hadde for øvrig tidligere gitt Juel en foreløpig orientering. På disse møtene lanserte Bjerve dessuten en annen vri. SSB kunne plassere *hospitanter* i fylkesadministrasjonene for å få bedre innsyn i hva slags statistikkproblemer/-behov fylkene hadde ved siden av at de skulle drive statistisk rettleiingsvirksomhet.

Kontakten med fylkesmennene gav alt i alt ikke grunnlag for overdrevne forventninger om hva som kunne komme ut av å arbeide videre med disse spørsmålene. All tankevirksomhet om å plassere medarbeidere lokalt andre steder enn Kongsvinger ble imidlertid lagt død gjennom Finansdepartementets svar.

I ettertid er det trolig neppe grunn til å tvile på at saken fikk den beste løsning. Prosessen en hadde vært i gjennom, hadde like fullt vært både nyttig og klargjørende. Fra nå av var det ikke lenger noen diskusjon. SSB skulle rette blikket mot Kongsvinger - og bare dit - for å plassere tilveksten i stillinger. Uavhengig av plassering er det dessuten grunn til å peke på at flere av de prosjektene Bjerve hadde tiltenkt en Hamaravdeling, er gjennomført.

Nærmere om kravene til å plassere stillingsveksten i Kongsvinger

Foran har vi sett at Regjeringen i statsbudsjettet for 1975 varslet begrensning i veksten på antall statsstillinger i Oslo-området. Allerede i Finansdepartementets brev av 14. februar 1974 om SSBs rammetall for 1975-1978 ble SSB bedt om å ta slike hen-

syn ved fordeling av nye stillinger. I SSBs budsjettframlegg for 1975 fikk beskjedene fra Finansdepartementet denne oppfølging:

"De fleste av de foreslåtte 10 nye stillinger vil bli plassert direkte ved Byråets kontor i Kongsvinger. De øvrige må knyttes til arbeidsoppgaver i Oslo, men samtidig vil en kunne overføre minst like mange stillinger til Kongsvinger sammen med arbeidsoppgaver som nå utføres i Oslo. Dette vil bli mulig fordi en først og fremst ved fagkontorer som blir tildelt mer arbeidshjelp, vil kunne foreta omorganiseringer av arbeidet som tillater en overføring som nevnt til kontoret i Kongsvinger. Dette kontor som i dag har 82 organiserte stillinger, vil således allerede tidlig i 1975 kunne være bygd ut med minst 10 organiserte stillinger". I Finansdepartementets budsjettproposisjon for 1975 ble SSBs intensjoner gjen-gitt slik:

"Av de foreslåtte nye stillinger vil i alt 6 bli plassert direkte ved Byråets Kontor for manuell databearbeiding i Kongsvinger. De øvrige 4 må knyttes til arbeidsoppgaver i Oslo, men samtidig vil en kunne overføre minst like mange stillinger til Kongsvinger sammen med arbeidsoppgaver som nå utføres i Oslo".

Formuleringene om direkte eller indirekte plassering i Kongsvinger av nye stillinger dukket altså opp i stortingsdokumenter første gang for budsjettåret 1975. I budsjettinnstilling S.nr.2 1974-75 uttalte Administrasjonskomiteen: "Arbeidsoppgaver er overført til avdelingen på Kongsvinger. Ved omorganisering av arbeidet på fagkontorene har det vært mulig å bygge opp en stab på Kongsvinger som arbeider effektivt med de arbeidsoppgaver som de er spesialisert på. Fra 1972 til i dag er tallet på ordinære stillinger ved avdelingen på Kongsvinger økt fra 55 til 87". Ut over denne faktiske konstatering uttrykte komiteen imid-

lertid ingen oppfatning i spørsmålet om Kongsvinger, verken tilfredshet eller misnøye. Komiteen forutsatte at nyansettelser "skjer etter et klart dokumentert behov", noe finansminister Per Kleppe bekreftet i budsjettdebatten. Ingen av representantene som deltok i ordskiftet, trakk fram SSB i distriktpolitisk sammenheng.

Utflyttingssynspunktet kom klarere fram i stortingsbehandlingen av budsjettene fra og med 1976. I budsjettinnstilling S.nr. 2 1975-76 sa Administrasjonskomiteen: "Flertallet merker seg at alle disse stillinger direkte eller indirekte vil bli knyttet til Byråets kontor i Kongsvinger. Flertallet vil si seg enig i dette. Flertallet forutsetter i den forbindelse at forholdene blir lagt best mulig til rette for utflytting av arbeidsoppgaver fra Oslo og at personalet som flytter med, får de vilkår som tilbys statsansatte i statsinstitusjoner som blir flyttet ut av Oslo".

Svein Morgenlien (A) fra Akershus (Aurskog-Høland) var den eneste representanten som kommenterte akkurat dette og gav sin helhjertede støtte til komiteinnstillingen: "Jeg har ellers fått et bestemt inntrykk av at Byråets målsetting når det gjelder framtidig vekst, er at denne i hovedsak skal lokaliseres til Kongsvinger. Dette er etter min oppfatning en riktig utvikling ut fra et alminnelig uttrykt ønske om å flytte statlige arbeidsplasser ut fra Oslo-området som ledd i å oppfylle en distriktpolitisk målsetting".

I samme debatt sa finansminister Per Kleppe: "Jeg er glad for den positive holdning som flertallet i komiteen - alle unntatt herr Hagen - gir uttrykk for til budsjettet for Statistisk Sentralbyrå. Komiteflertallet forutsetter at forholdene blir lagt best mulig til rette ved utflytting av arbeidsoppgaver fra Oslo til Kongsvinger, og at personalet som flytter med, får de vilkår som ellers tilbys

statsansatte i institusjoner som blir flyttet ut av Oslo. Det kan i denne sammenheng opplyses at ansatte i Byrået som flytter til Kongsvinger i nødvendig utstrekning vil bli tilstått flyttelån fra Statens Pensjonskasse. For å sikre bolig for dem som flytter, har Byrået også fått lov til å tegne andeler i boligbyggelag i Kongsvinger".

Den parlamentariske språkbruken ved behandlingen av 1976-budsjettet kunne synes vag, men måtte oppfattes som et *direktiv* om å føre ut de nye stillingene. I budsjettdebatten så sent som i 1982 hevdet således representanten Ragnhild Queseth Haarstad (Sp) at Stortinget i 1975 (behandlingen av 1976-budsjettet) *vedtok* at SSB skulle flyttes til Kongsvinger med like mange stillinger som SSB ville få tildelt nye. Formuleringer om at veksten i faste stillinger (med få unntak) skulle finne sted i Kongsvinger, ble tatt med i alle budsjettproposisjoner i årene til og med 1982. Dessuten ble framleggene om midler til Landbrukstelling 1979 og Folke- og boligstelling 1980 basert på forutsetningen om å plassere personalet i Kongsvinger. Det har vært dissenser i Administrasjonskomiteen om selve tallet på nye stillinger, men aldri om lokaliseringen til Kongsvinger. I et notat fra finansministeren til kommunalministeren 8. august 1978 i samband med eventuelt tomte kjøp til nybygg for SSB i Oslo, heter det: Finansdepartementet har i flere år forlangt at all netto personalvekst skal skje på Kongsvinger, og *det er en linje vi vil holde fast på*".

Fra og med 1983 har SSB ikke fått nye, fast organiserte stillinger (eller ytterst få) slik at de nevnte formuleringene i budsjettproposisjonene har mistet aktualitet.

Arbeidet for å få medarbeidere til å flytte til Kongsvinger intensiveres

De omtalte undersøkelsene for å kartlegge eventuell interesse blant medarbeiderne for

å flytte ut av Oslo, falt altså negativt ut for Kongsvinger. Etter Finansdepartementets avgjørelse var imidlertid alternativer i lokalisering ikke lenger til stede. Det var dessuten et faktum at mange av dem som hadde uttalt seg, hadde liten eller ingen kjennskap til Kongsvinger som sted. Noen sa at de forbandt Kongsvinger med Finnskogen og at kommunen følgelig var for avsidesliggende. Nå ble det nødvendig å gjøre noe for å øke kunnskapene og derigjennom kanskje også vekke interessen for Kongsvinger.

I midten av mai 1975 ble derfor SSB-medarbeidere gitt en orientering i Kongsvinger. Invitasjon var sendt til de 25 som i mars hadde sagt at de kunne være interessert i å arbeide for SSB utenfor Oslo. I alt 13 takket ja. Vertskap var ordfører og tiltakssjef Norvald Strand (fra samme høst ble han kommunens rådmann), formann i bygningsrådet Steinar Krabseth og førstesekretær ved formannskapskontoret Jan Pedersen. Kommunen var på det tidspunkt inne i en ekspansjonsperiode. Det var bl.a. skapt industriarbeidsplasser gjennom SIVA-anlegget, Den Norske Remfabrikk og Standard Telefon og Kabelfabriks plassering av en avdeling der. Videre var det fattet vedtak om å flytte den regionale administrasjon i Televerket til Kongsvinger. En stadfestet generalplan forutsatte en folketilvekst på 2,6 prosent pr. år (som tilsvarer en fordoblingsperiode på om lag 27 år!). Bakgrunnen for dette anslaget var en ekstremt høy vekst-rate som Kongsvinger hadde hatt det siste ti-året. Denne takten i folkeøkningen kunne umulig fortsette. Kommunen hadde den gang 15 500 innbyggere. Tjue år senere var folketallet ikke økt til mer enn 17 300. Trass i de nevnte tiltakene og også andre, var det ikke lett for visse grupper å skaffe seg arbeid. Strand uttrykte derfor stor glede over veksten i SSBs virksomhet og håpet naturligvis at den ville fortsette. Flere akademikere ville av kommunen bli hilst velkommen både som skattytere og

fordi de ville gi en mer variert sammensetning av yrkesbefolkningen i Kongsvinger.

Det ble ellers fortalt om skoletilbudet i kommunen, som ved siden av allmennfaglig videregående skole hadde godt utbygde yrkesfaglige linjer. En del personer fra distriktet skaffet seg høyere utdanning (bl.a. siviløkonomutdanning) ved en universitetsfilial i Karlstad, ca. 16 mil fra Kongsvinger. (SSB har senere hatt akademikere med utdanning derfra).

Av særlig interesse var omvisningen på boligfeltet Vennersberg med en blanding av blokk- og rekkehusbebyggelse. De svært rimelige boligprisene jamført med Oslo-forhold var det nok mange av deltakerne som merket seg. Rekkehus på 95 m² (+ uinnredet kjellerstue) og blokkleilighet på samme størrelse hadde innskott på henholdsvis 25 000 kroner og 15 000 kroner, og med en månedsleie på 450 kr for begge typene. Normalt var det den gang halvannet års ventetid i Kongsvinger og Omegns Boligbyggelag (KOBBL). SSB ble imidlertid lovt hjelp til "å snike i køen" dersom brå utflyttinger skulle komme på tale. Men naturlig nok ville det være best med en viss tidshorisont for å tilfredsstille SSBs behov. Synfaring av SSBs kontorlokaler gikk selvfølgelig inn i dagsprogrammet som ble avsluttet med at kommunen spanderte lunsj.

I august 1975 ble både akademikere og ikke-akademikere som kunne tenke seg å flytte, på nytt bedt om å melde seg gjennom kunngjøring i Meldinger fra Administrasjonskontoret.

Orienteringsturene til Kongsvinger fortsatte i september med det samme stedlige vertskap som første gangen. Også ektefeller/samboere til mulig interesserte medarbeidere var selvfølgelig også invitert med. Mulighetene for inntektsgivende arbeid for disse kunne komme til å spille en stor,

kanskje avgjørende rolle, når eventuell bestemmelse om utflytting skulle tas. Under ett av besøkene ble det gitt en utgreiing om arbeidsmulighetene i skoleverk og helsestell av henholdsvis skolesjefen og oversykepleieren ved fylkessykehuset. Sistnevnte gav orienteringen på sykehuset samtidig som hun viste rundt. Som så mange andre steder i landet den gangen, ville det ikke by på problemer å få tilsetting eller i alle fall vikariat i skole eller på sykehus. For medfølgende partnere med bakgrunn i andre yrker, var situasjonen atskillig vanskeligere. Dette gav et signal til SSBs ledelse om å overveie å gi prioritet til medfølgende ektefeller ved deres eventuelle søknader om ledige assistentstillinger i SSB Kongsvinger. Forutsetningen måtte være at de kunne sies å holde mål i forhold til lokale søkere. Denne linjen ble senere fulgt.

Det ble holdt nye omvisninger på boligfeltene. I tillegg til Vennersberg, ble også

Vangen og Roverud besøkt. På det siste orienteringsmøtet ble det opplyst at et entreprenørfirma samme høsten skulle gå i gang med bygging av 11 eneboliger i Lia (12-15 minutters gange fra der SSB holdt til) med Husbankfinansiering og toppfinansiering i byggeperioden i Vinger Sparebank. Igjen var det snakk om et prisnivå langt lavere enn i Oslo-området. Kalkylen lød på 240 000 kroner pr. hus på 800 m² selveiertomt. Entreprenøren ble kontaktet der og da, og ble gitt forståelsen av at prosjektet kunne være av stor interesse for SSB-medarbeidere. Både skriftlig og telefonisk forbindelse med entreprenøren i dagene etterpå førte til en foreløpig opsjon på et visst antall av husene. Denne opsjonen ble det gjort bruk av. I sin tid flyttet i alt 6 medarbeidere fra Oslo sammen med sine familier inn i nybygde hus i Lia. Noen av medarbeiderne fra samme utflyttingsperiode kjøpte seg likevel nybygde hus i andre boligområder.

SSB-medarbeidere på besøk i et nybyggerfelt i Kongsvinger i 1975
(Foto: Byråpraten)

En må regne med at potensielle kandidater vurderte bl.a. følgende momenter i sine overveielser om å flytte til Kongsvinger:

- Lite fagmiljø
- Ikke lett å få jobb utenfor SSB i Kongsvinger
- Ved eventuell tilbakeflytting til Oslo kunne boligproblemene bli en alvorlig hindring dersom de ved utflyttingen gav opp den boligen de hadde
- Problemene med inntektsgivende muligheter for medfølgende ektefelle/samboer
- Lett å skaffe seg både bra og rimelig husvære i Kongsvinger
- Tilfredsstillende skoletilbud opp til og med videregående trinn
- I noen grad kunne regne med kommunal bistand til innpass i barnehage
- Oppvekstmiljøet på et mindre sted jamført med Oslo.

For å hjelpe til med boligfinansieringen fikk SSB Finansdepartementets bistand til et rente- og avdragsfritt lån (10 år) i Statens Pensjonskasse i tillegg til det vanlige lånet statsansatte kunne innvilges til boligformål. Det førstnevnte lånet skulle etter bestemmelsene egentlig gis bare ved flytting av hele institusjonen. SSB brukte desuten Finansdepartementet som døråpner for gunstig finansieringsbistand fra Den Østenfjeldske Bykredittforening og Den norske Hypotekforening for 2den prioritets pantelån. Alle som sa seg villige til å flytte, ville få flyttegodtgjørelse uten det vanlige krav om 4 års tjenestetid i Staten.

Mulighetene til å beholde husværet i borettslag for eventuell retrett til Oslo, opptok flere av de interesserte. Slik reglene var på den tid, tillot man vanligvis ikke framleie ut over 2 år. Med sikte på å oppnå en utviding av framleietida tok SSB kontakt med Kommunaldepartementet. SSB viste til regelverket i forsvaret og utenriktstjenesten der tjenestemenn kunne få samtykke til

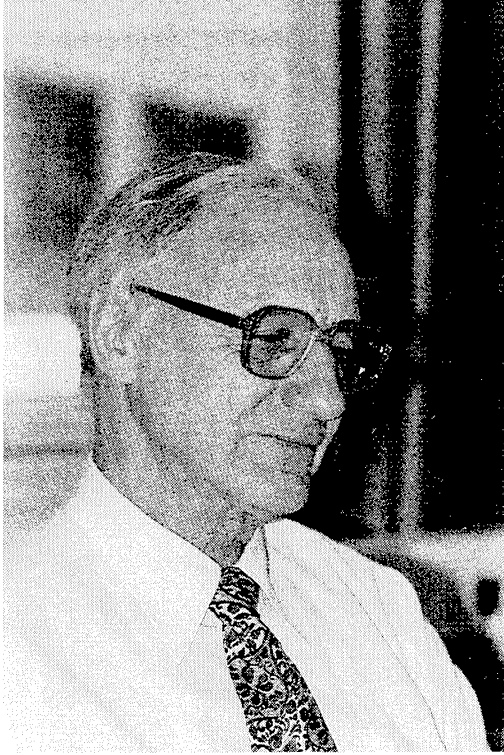
framleie av leilighet i henholdsvis inntil 5 år og inntil 6-7 år. Kommunaldepartementet svarte at utflytterne til Kongsvinger *muligens* kunne likestilles med tjenestemennene nevnt foran. Departementet hadde imidlertid ingen instruksjonsmyndighet overfor borettslag i slike saker, og anbefalte SSB å ta spørsmålet opp med Norske boligbyggelags landsforbund. Det gjorde SSB i brev 24. mars 1976 med samme argumentasjon som i brevet til Kommunaldepartementet og med kopi av departementets brev som vedlegg. Noe svar på denne henvendelsen kom ikke, og det ser heller ikke ut til at SSB fulgte opp saken. (Under søke med en del av utflytterne hva som skjedde).

Utbyggingen av SSB Kongsvinger tar til

Formaliseringen av arbeidet med å føre over oppgaver til Kongsvinger ble innledet i september 1975 da Direktøren oppnevnte et midlertidig utflyttingsutvalg på 6 medlemmer med lik representasjon fra administrasjonen og tjenestemannsorganisasjonene. I mandatet het det: "Utvalget skal holdes løpende orientert om planer for overføring av faste arbeidsoppgaver til Kongsvinger og om de tiltak av organisatorisk og personalmessig art som i den sammenheng tenkes satt i verk. Utvalget kan uttale seg om de spørsmål som det får seg forelagt, og skal selv kunne fremme forslag om tiltak som det anser av betydning for opplegg og gjennomføring av utflyttingsprosjekter. Spesielt gjelder dette forhold som berører personalet og dets interesser". Utflyttingsplaner ble også lagt fram for og drøftet med Samarbeidsutvalget.

På oppnevningstidspunktet var en nok oppatt av at formuleringen "berører personalet og dets interesser" ensidig gjaldt Oslo. Derfor var ingen representanter med fra Kongsvinger. Det skjedde først drøyt et år

Direktør Petter Jakob Bjerve som fram til 1980 gav føringene for utflyttingsarbeidet.
(Foto: Byråpraten)

senere da det smått om senn oppstod tendenser til gnisninger mellom dem som flyttet ut og de Kongsvinger-ansatte. Else Marie Breckan, Eivind Hoffmann og Jan Ytredal representerte fagforeningene. Fra administrasjonen ble oppnevnt Gisle Skanche (leder), Rolf Dragvold og Kjell Roksvoll (sekretær). Innen sistnevnte gruppe kom Turid Engebretsen Sætre med fra 1976.

For å oppfylle utflyttingsdirektivet (kravet om direkte eller indirekte plassering av nye stillinger i Kongsvinger) fulgte en i de første årene fra 1975 disse linjene:

a. Finne fram til medarbeidere i Oslo som selv ønsket å flytte og som kunne ta med seg sine arbeidsområder

b. Direkte plassering i Kongsvinger av nye stillinger

c. I den grad tallet i alt under a og b ikke var stort nok: Førre over arbeidsområder uten at innehaverne i Oslo fulgte med. Disse stillingene ble altså fylt opp med medarbeidere i Kongsvinger.

SSB slo fast at ingen medarbeidere skulle bli pålagt å flytte. Videre var det en forutsetning at medarbeidere i Oslo som ble overtallige fordi deres arbeidsområder ble flyttet, ikke skulle gå ned i lønn. De skulle dessuten skaffes mest mulig likeverdig arbeid i SSB Oslo. Senere ble de også, under ellers like vilkår, gitt fortrinnsrett ved søknader om andre statsstillinger.

Utflyttingspolitikken har i betydelig grad vært preget av de indirekte plasseringene. Det vil si at mange andre stillinger enn akkurat dem SSB fikk tildelt for det enkelte år, ble ført over til Kongsvinger, med eller uten innehaverne av stillingene. Eksempelvis ble nye stillinger gitt til Forskningsavdelingen lagt til Oslo, men tatt med i utflyttingsregnskapet. Begrunnelsen for å holde analysegruppene for økonomisk og demografisk forskning og enhetene for nasjonalregnskap og ressursregnskap (også de to sistnevnte hørte den gang under Forskningsavdelingen) utenfor i utflyttingsammenheng var den sterke faglige integrasjonen innenfor hver enkelt av dem. Det var utstrakt daglig kontakt mellom medarbeiderne og etablerte fellestjenester for beregningsarbeid, databeredskap o.l. Ikke for noen av disse enhetene kunne en delvis utflytting gjennomføres uten store faglige skadevirkninger. Problemstillingen måtte av disse årsaker være "alt eller intet". Så lenge utflyttingen skulle bygge på frivillighet, betydde det at disse enhetene fortsatt måtte ligge i Oslo. Eventuell overføring ville i praksis bety å bryte opp slagkraftige

miljøer i Oslo uten sikkerhet for at noe tilsvarende kunne bygges opp i Kongsvinger.

Direkte plassering i Kongsvinger, for det meste av assistentstillinger, kunne en foreta så langt en hadde nødvendig veiledningskapasitet i Kontor for manuell databearbeiding eller ved tilførsel av høyt kvalifiserte medarbeidere som frivillig flyttet fra Oslo. For disse utflytterne var en påpasselig med å vurdere hvilke arbeidsområder de kunne ta med seg og som, om nødvendig, kunne bli dekt av medarbeidere i Kongsvinger. Bemanningen på toppen innen et arbeidsområde åpnet altså for overføringer på lavere nivå. Etter hvert som SSB Kongsvinger ble bygd ut, økte selvfølgelig mulighetene for direkte plassering.

I perioden 1975-1980 fikk SSB bevilget 111 nye, faste stillinger (konverteringer til faste stillinger av tidligere engasjementer holdt utenom). Av disse ble 59 plassert direkte i Kongsvinger, mens 59 ble ført over fra Oslo (det gav dessuten et akkumulert overskudd på 7 ved utgangen av 1980).

De frivillige utflyttingene med tilhørende dikterte overføringer av arbeidsoppgaver bidrog altså i perioden 1975-1980 med halvparten for å oppfylle utflyttingskravene. Det lar seg ikke nekte at frivillighetslinjen førte til en noe tilfeldig sammensetning av personalet i SSB Kongsvinger. En slags minste motstands vei ble fulgt med personalpolitisk klare fordeler, men med organisasjonsmessige svakheter. Frivillighetslinjen ble imidlertid ikke praktisert unntaksfritt. Det fantes eksempler på at medarbeidere på assistent-/fullmektignivå fikk avslått anmodning om å få flytte med sine stillinger og arbeidsområder under henvisning til at SSB Kongsvinger manglet den nødvendige faglige overbygging på deres arbeidsområder. Det kunne også forekomme at de respektive kontorledere av andre grunner fant flytting uhensiktsmessig.

Da den den mer varierte utflytting av stillinger tok til, måtte en selvsagt ta standpunkt til den organisasjonsmessige plassering. Ledelsens syn var at en måtte ta sikte på organisasjonsmessige forhold som kunne sikre en best mulig sysselsetting av arbeidskraften uten å pådra seg urimelige kommunikasjonsproblemer og uklare ansvarsforhold. Videre burde organisasjonsformen bli sett på som hensiktsmessig hos det kontoret som overføringene skjedde fra.

I starten av perioden, bestod SSB Kongsvinger av ett, og bare ett (riktignok stort) kontor, Kontor for manuell databearbeiding. Etter drøftinger i utflyttingsutvalg og samarbeidsutvalg la en seg i grove trekk på disse retningslinjene for overføringene:

1. Akademikere fra Fagavdelingen skulle gis organisasjonsmessig forankring til de respektive fagkontorene i Oslo. Tellingskontorene kom naturligvis i en klasse for seg som selvstendige enheter.

2. Assistentstillinger som ble overført uten at arbeidsleder fulgte med, skulle sortere under Kontor for manuell databearbeiding.

3. For *grupper* som flyttet til Kongsvinger, og som bestod av akademiker, saksbehandlere (arbeidsleder som ikke var akademiker) og fullmektig/assistenter, kunne følgende løsninger komme på tale:

- a. Dersom personalet på lavere trinn enn akademikeren var fullt sysselsatt gjennom hele året på det overførte arbeidsområdet (de overførte arbeidsområder), ble dette personalet plassert under akademikerne i en egen gruppe. Hadde Kontor for manuell databearbeiding fra før medarbeidere på dette arbeidsområdet(-ene), ble disse personene ført over til den nye gruppa.

b. Dersom arbeidet for akademikene hadde ujamn belastning over tid, skulle personalet i denne sammenheng høre under Kontor for manuell databearbeiding for å få den mest fleksible utnyttning av arbeidskraften.

4. Stillinger knyttet til system-/programmeringsarbeid skulle sortere under Systemkontoret i Oslo.

Stillinger mer eller mindre øremerket for administrative fellestjenester hadde gått inn i medarbeiderstaben til Kontor for manuell databearbeiding helt siden dette kontoret ble opprettet i 1972. Fra 1978 skjedde det en endring i dette. En egen administrasjonsgruppe ble da skilt ut og lagt under Administrasjonsavdelingen samtidig som en medarbeider fra Personalkontoret i Oslo flyttet til Kongsvinger og tiltrådte som leder av denne gruppa.

I 1976 ble alt regne- og maskinskrivearbeid i Kontor for manuell databearbeiding skilt ut i et eget kontor, Tekstbehandlingskontoret, og dessuten tillagt alt korrekturarbeid som ble ført over fra Oslo. Overføringene til Kongsvinger de 2-3 første årene etter 1975 omfattet disse arbeidsoppgavene:

- Deler av befolkningsstatistikken og regionalstatistikken (analysearbeid og noe planlegging)
- Deler av landbruksstatistikken
- Utførselsstatistikk (koding og revisjon)
- Byggearealstatistikk og bygge- og anleggsstatistikk (koding, revisjon, manuelt grupperings- og tabellarbeid)
- Strukturundersøkelse for bygg og anlegg (planlegging og gjennomføring)
- Systemarbeid (terminal tilknyttet EDB-anlegget i Oslo ble installert i Kongsvinger i 1976)
- Korrekturarbeid
- Dataoverføring
- Registerarbeid

- Administrasjon (deler av personalforvaltning, økonomiforvaltning og kontorlokaleforvaltning).

Midtveis i 1978 hadde de 3 avdelingene som var bidragsyttere til utflyttingen denne representasjonen i Kongsvinger:

- Produksjonsavdelingen
Kontor for manuell databearbeiding
Tekstbehandlingskontor
Kontorgruppe under det daværende Systemkontoret
- Fagavdelingen
Folketellingskontor
Landbrukstellingskontor
5 kontorgrupper under de daværende 1.,2.,4.,5. og 6.kontor
- Administrasjonsavdelingen
Kontorgruppe

Langt de fleste av medarbeiderne i SSB Kongsvinger, om lag 90 prosent, sorterte på det tidspunkt under Produksjonsavdelingen på grunn av størrelsen på Kontor for manuell databearbeiding. Tekstbehandlingskontoret, 5. kontors gruppe og administrasjonsgruppa var eksempler på at arbeidskraft ble ført ut av Kontor for manuell databearbeiding på det tidspunkt det nye kontoret (de nye kontorgruppene) ble etablert i Kongsvinger. På den annen side var 4. kontors gruppe (utførselsstatistikk) et eksempel på at 3b på denne side ble tatt i bruk ved fastlegging av organisasjonsformen.

Oversikten viser at på relativt kort tid hadde SSB Kongsvinger fått en betydelig mer variert faglig sammensetning. Dette illustreres bl.a. også av at 15 akademikere var i arbeid der ved halvårsskiftet i 1978.

Gnisninger i samarbeidet med organisasjonene. Misnøye blant de ansatte

Det ville ha vært nærmest oppsiktsvekkende om oppfyllingen av utflyttingsdirektivet ikke hadde ført med seg visse motsetninger mellom den ansvarlige ledelse og de ansatte representert ved deres tillitsvalgte. Naturlig nok var det organisasjonene i Oslo som var mest på vakt og som til tider målbar kritikk. Oslo måtte etter opplegget i stor grad være den "avgivende part" for at SSB skulle kunne ekspandere. Det var her en møtte de største omstillingsproblemene.

Samarbeidet skjedde som før nevnt både i Utflyttingsutvalget og i Samarbeidsutvalget. Dette førte til en dobbeltbehandling av mange av utflyttingssakene og til dels med forskjellige representanter i de to utvalgene. Stundom virket dette uheldig.

Gjennom direkte plasseringer og ved at relativt mange medarbeidere flyttet frivillig (den gang av ledelsen ofte omtalt som "nøkkelpersoner"), bød det ikke på spesielt store vansker å etterkomme utflyttingskravene fram til og med 1977. For planleggingen av 1978 og senere var det klart at det ikke ville være så mye å hente gjennom frivillige flyttinger. En måtte heretter i langt større utstrekning basere seg på overføringer av stillinger uten at innehaverne fulgte med. Dette ble gjort kjent for alle medarbeidere i "Meldinger fra Administrasjonsavdelingen". Dermed var det duket for mer uro enn før blant mange av medarbeiderne i Oslo. Man følte usikkerhet om hvorvidt nettopp deres arbeidsområder ville være kandidat for utflytting, og "hva slags arbeid får vi da?" Særlig den eldre arbeidskraft på assistent- og fullmektignivå opplevde denne usikkerheten som svært ubehagelig.

Vinteren 1977 ble det ført samtaler mellom byråsjefer og avdelingssjefer om mulige overføringsområder i 1978, og med et an-

tall stillinger som ville være langt større enn plasseringskravene for det året. Man søkte å finne fram til arbeidsområder som vurdert i en total kontorsammenheng og med rimelige overgangsproblemer, kunne være kandidater for plassering i Kongsvinger i løpet av 1978. Arbeidsområdene med tilhørende stillinger ble kunngjort i Meldinger fra Administrasjonsavdelingen i slutten av april 1977. Saksgangen skulle være at lederne for de berørte kontorer skulle drøfte spørsmålene med sine medarbeidere. Deretter ville direktøren for Fagavdelingen (som hadde langt de fleste stillingene på lista) diskutere saken i fellesmøte med byråsjefene. På denne bakgrunn ville Direktøren treffe endelig vedtak om overføringer etter behandling i Utflyttingsutvalg og Samarbeidsutvalg. Denne framgangsmåten ble fulgt, og i juni kunngjorde Direktøren sitt spesifiserte vedtak til overføringer med omtrent halvparten av det antall stillinger han antydte i aprilmeldingen. Stilling for stilling skulle imidlertid ikke vedtaket settes ut i livet før det var ordnet med mottaking i Kongsvinger (kontor plass) og etter at nødvendige omplasseringer i Oslo var klarlagt.

Fra ledelsens side var dette ment å være uttrykk for stor åpenhet i håndteringen av vanskelige organisasjons- og personalsaker.

Fagforeningene i Oslo var imidlertid ikke fornøyd, og samarbeidsklimaet ble i noen tid kjøligere etter det som hendte våren/-for sommeren 1977. Spesielt NTL i SSB Oslo kritiserte at både Utflyttingsutvalg og berørte medarbeidere ble trukket inn i drøftingene for sent. Utflyttingsutvalget ble i denne foreningens øyne bare et sandpårstrøingsorgan for vedtak som allerede var fattet i ledelsen. Til dette svarte ledelsen at noen måtte slå opp løypa, selv om ideene i begynnelsen bare var mer eller mindre løse skisser. Det var viktig å få i gang en prosess som kunne føre til tidlige vedtak for å få mest mulig tid til den praktiske gjennom-

føring både i Oslo og Kongsvinger. Selv om noen medarbeidere følte ubehag ved å måtte skifte jobb, ble det presisert at det ikke måtte herske tvil om at det hørte (og hører) til Direktørens styringsrett å flytte på arbeidskraften.

I et brev til SSB 26. april 1977 fra NTL i Oslo hevdet foreningen at direktivet om å legge all ekspansjon til Kongsvinger var fattet uten at medarbeiderne i Oslo eller deres fagforeninger medvirket. Dette mente foreningen var i strid med Hovedavtalens § 6. År - for årplassering av nye stillinger var dessuten en tvangstrøye for SSB som hindret langsiktig utforming av arbeidsoppgavene.

Dette brevet førte til et møte den 2. juni 1977 mellom SSBs ledelse og alle tjenestemannsorganisasjoner både i Oslo og Kongsvinger. På møtet ble det fra NTL Oslo pekt på at det politiske klima for utflytting av statsinstitusjoner fra Oslo var endret. Man viste i denne sammenheng til at begge de store partiene i Oslo bystyre, Høyre og Arbeiderpartiet, i begynnelsen av mai hadde signalisert en langt mer reservert holdning til utflytting fra Oslo enn tidligere. Ledelsens representanter presiserte imidlertid at dette gjaldt utflytting av statsinstitusjoner i sin helhet, og ikke ekspansjon i eksisterende institusjoner eller etablering av nye.

NTLs Oslo-representanter var opptatt av at SSB måtte bli løst fra det de kalte det "rigorøse utflyttingskravet". Om nødvendig måtte SSB la være å foreslå nye stillinger så lenge utflyttingen til Kongsvinger ikke var grundig forberedt og dermed skapte problemer for de ansatte. NTLs representant fra Kongsvinger kunne rimelig nok ikke gå med på noen henvendelse til de politiske myndigheter om at det ikke skulle skje noen utflytting. Derimot var vedkommende stemt for å få i stand en ordning med oppmyking av tidspunktene for over-

føring. Eksempelvis kunne man tenke på balanse over tid, gjerne 3-5 år. Liknende synspunkt ble for øvrig hevdet litt senere i Samarbeidsutvalget.

Ledelsens representanter gjorde det klart at beslutningen om all ekspansjon utenfor Oslo ikke gav grunnlag for drøftinger. Bare Stortinget kunne løse SSB fra dette vedtaket. Men påbudet om utflytting ville trolig skape større problemer heretter, og det kunne føre til at SSB måtte ventilere spørsmålet med departementet. Trolig tøyde ledelsen seg så langt fordi den innså nødvendigheten av å komme organisasjonene noe i møte, kanskje også for å få stagget dem.

Organisasjonenes representanter i Oslo var enige om at utflyttingssaken måtte tas opp med den politiske ledelse ved første anledning. SSBs ledelse, på møtet representert ved Aukrust og Dragvold, gav sin tilslutning.

"Første anledning" bød seg 4. august 1977. På et møte i SSB Oslo deltok statssekretær Bjørn Skogstad Aamo fra Finansdepartementet, representanter fra alle tjenestemannsorganisasjonene i Oslo og Kongsvinger sammen med representanter fra deres sentrale organisasjoner og medlemmer fra SSBs ledelse (Dragvold og Aurbakken, og Skancke fra Utflyttingsutvalget).

Her ble det fra ledelsens side gitt en orientering om hva som hittil hadde skjedd i utflyttingssaken og om prinsippene som var blitt lagt til grunn. Også på dette møtet var NTL Oslo den toneangivende blant fagforeningene. Deres representanter trakk fram problemene med de årlige overføringer der nye stillinger ikke kunne plasseres direkte i Kongsvinger. Utflyttingen hadde fulgt frivillighetslinjen. Personer som ønsket å flytte til Kongsvinger var blitt overført og hadde tatt med seg sine arbeidsopp-

gaver. Arbeidet med utflyttingen hadde på denne måte fulgt minste motstands vei og resulterte i en noe tilfeldig plassering av arbeid i Kongsvinger. Utflyttingen hadde ikke vært tilpasset en planmessig utvikling av SSBs samlede organisasjonsstruktur. (Mye av denne kritikken var rettmessig. Like i forveien hadde Direktøren satt ned en arbeidsgruppe for å lage et dokument om organiseringen i Oslo og Kongsvinger sett på bakgrunn av at all vekst skulle legges til Kongsvinger.)

Ettersom en ikke kunne regne med så mange nye frivillige utflyttere, foreslo NTLs Oslo-representanter at SSB måtte bli løst fra kravet om årlige overføringer inntil utredningen fra den nevnte arbeidsgruppa var ferdig og drøftet. Dersom dette ønskemålet ikke kunne imøtekommes, bad de subsidiært om en oppmyking av utflyttingskravet slik at overføringene kunne strekkes ut over tid og dermed gi mulighet for større fleksibilitet.

Ingen av Oslo-organisasjonene i SSB argumenterte mot ekspansjon i Kongsvinger, og var innforstått med at veksten der måtte være "klart sterkere" enn i Oslo. Tjenestemannsrepresentantene fra Kongsvinger hevdet mest mulig likestilling mellom Oslo og Kongsvinger. For å oppnå det måtte den "vesentligste delen av ekspansjonen" skje i Kongsvinger. Vurdert i ettertid kan det synes som om de sistnevnte representantene gav et visst spillerom for å komme Oslo-kollegerne sine i møte.

SSBs ledelse engasjerte seg ikke spesielt i spørsmålet om periodiseringen av overføring av nye stillinger. Man nøyde seg med å antyde at det kunne bli vanskeligere å ordne boligforhold dersom man samlet opp mange stillinger i et enkelt år (forutsatt besatt med medarbeidere som ikke tidligere hadde Kongsvinger eller omegn som

bosted). Dette argumentet ble imidlertid ikke god tatt av NTL.

Hva hadde så statssekretæren å si på dette møtet? Han spilte den rollen han var satt til. Noe tid brukte han til å repetere de samfunnspolitiske vurderinger som var lagt til grunn for å dempe veksten i Statens virksomhet i Oslo-området. I stedet skulle en lokalisere statlige arbeidsplasser andre steder i samsvar med regionale mål for utvikling i bosetting og sysselsetting. Om dette var det bred politisk enighet. Når det spesielt gjaldt SSB, hadde Finansdepartementet ment at det ville by på store problemer å flytte hele institusjonen ut av Oslo. (På dette punkt hadde altså Departementet god tatt SSBs grunnnging fra den første høringsrunden med Grande-utvalget.) Derimot mente Departementet at det neppe ville by på uovervinnelige hindre å lokalisere mer virksomhet til Kongsvinger slik at all ekspansjon kunne skje der. Denne politikken hadde Departementet håndhevet strengt de siste årene.

Skogstad Aamo opplyste at under liknende drøftinger i andre etater var det blitt reist kritikk mot at den omtalte frivillighetslinjen ikke var blitt fulgt. Han kunne heller ikke forstå at det eventuelt skulle by på så store problemer å flytte fra ett kontor til et annet fordi arbeidsområdet ble ført over til Kongsvinger. Det var dessuten ingen tvil om at veksten i SSB ville ha vært mye mindre dersom den ikke hadde blitt lagt til Kongsvinger.

Statssekretæren etterlot ingen tvil om at et opphold i overføringer ville være betinget av en stopp i SSBs vekst. Dette ville i så fall Finansdepartementet ikke motsette seg! Stillinger opprettes bare for ett år om gangen. Derfor ville det være vanskelig å få til en mer fleksibel ordning med overføring av stillinger. Større fleksibilitet kunne oppnås bare ved å ligge foran det oppsatte skjema

for overføringer, noe som SSBs ledelse for øvrig for lengst hadde innsett. Skogstad Aamo konkluderte med at han ikke hadde myndighet til å godkjenne noen endring i eksisterende retningslinjer.

Møtet brakte klarhet i forholdet ledelse - organisasjoner. En ball burde nå være lagt død. All ekspansjon i faste stillinger skulle som hovedregel legges til Kongsvinger, og år for år kunne man ikke være på etter-skudd med overføringene. Noe overraskende var det derfor at i møte i Utflyttingsutvalget halvannen måned senere kom NTLs Oslo-representant tilbake til saken og framhevd behovet for pusterom i overføringene. Han målbar ønsket om at SSBs ledelse på nytt måtte ta initiativ overfor Finansdepartementet for å få endret påleggene om overføringer til Kongsvinger. Etter det som hadde skjedd, var grunnlaget for et slikt initiativ ikke til stede. Man fulgte samme linje som før. For 1978 fikk SSB 4 stillinger ekstra til utvidelse av virksomheten i Kongsvinger.

Hvordan opplevde de "etablerte" medarbeiderne i SSB Kongsvinger overføringene de første årene? Det gikk ikke lang tid før det kom klager over at folkene fra Oslo "tar våre lokaler". Plassforholdene i Kongsvinger hadde gjennomgående vært romsligere enn i Oslo. Arbeidsområdene til mange av dem som kom fra hovedstaden var slike at de straks krevde egne kontorer. Dette førte til mindre romslighet for mange som fra før arbeidet i Kongsvinger, og dessuten til interne flyttebevegelser. I tillegg var flere av lokalene våre i Kongsvinger på den tida ikke bygde som kontorarbeidsplasser. Problemene en stod overfor her, var imidlertid slike som en måtte regne med i en organisasjon i utvikling. Plassproblemene ble etter hvert enda mer framtrædende. Det ble innredet smårom der det før var sal. Nye lokaler ble leid ute i byen. Dette skal vi komme tilbake til i samband med proses-

sen som førte fram til nybygget i Oterveien 23.

I Samarbeidsutvalget kom det fram antydninger om at overføringene av høyere stillinger til Kongsvinger skapte grobunn for uro blant medarbeiderne der. De følte sine avansementsmuligheter truet. Vi kan med sikkerhet si at dette resonnementet ikke holdt vann. Overføringene av høyere stillinger var tvert om en forutsetning for avansement for Kongsvingerpersonalet.

Organisasjonsforholdene Oslo-Kongsvinger. Utredning fra en arbeidsgruppe

I foregående kapittel er det nevnt at problemene med å oppfylle utflyttingsdirektivet skiftet karakter fra 1978. I den grad nye til-delte stillinger ikke kunne plasseres direkte i Kongsvinger, måtte en for det meste ty til indirekte overføringer uten at innehaverne av stillingene fulgte med. Det var ikke lenger så mange som selv valgte å flytte. Det ble behov for en fornyet gjennomtenkning av arbeidsdelingen mellom Oslo og Kongsvinger gitt at veks-ten i faste stillinger skulle legges til sistnevnte sted. (Oslo kunne fortsatt ha stillinger knyttet til inntektsgivende oppdrag som måtte utføres der.)

Dette var bakgrunnen for at Direktøren våren 1977 satte ned en arbeidsgruppe med Rolf Dragvold (leder), Erik Aurbakken og Juul Bjerke som medlemmer og Gisle Skancke som sekretær for å se nærmere på disse problemene. Flere av tjenestemannsorganisasjonene hadde dessuten etterlyst en slik utredning.

Mandatet for arbeidsgruppa forutsatte at den ikke skulle ta opp organisasjonsstrukturen i SSB på bred basis. Hovedstrukturen SSB hadde, med inndeling i avdelinger og kontorer og tilhørende arbeidsdeling mel-

Rolf Dragvold ledet arbeidsgruppa.
(Foto: Byråpraten)

Erik Aurbakken
(Foto: Byråpraten)

Juul Bjerke
(Foto: Byråpraten)

lom disse, skulle fortsatt eksistere. Oppgaven innskrenket seg til å drøfte de organisasjonsproblemer som hadde direkte sammenheng med at SSBs virksomhet foregikk både i og utenfor Oslo. Noen konkret, langsiktig utflyttingsplan skulle gruppa i første omgang ikke gjøre framlegg om. Det skulle den gjøre først når det framtidige organisasjonsmønsteret var drøftet og fastlagt.

Arbeidet i denne gruppa og utspillene den kom med dannet underlaget for drøftinger som pågikk i flere omganger gjennom 2-3 år mellom ledelse, tjenestemannsorganisasjoner, samarbeidsutvalg og berørte kontorer før en utflyttingsplan beregnet på de neste 5-6 årene ble stadfestet av konstituert administrerende direktør (Aukrust) i mars 1981.

Vurdert 15-20 år i ettertid kan det fortone seg noe snevert at gruppa hadde i oppdrag å se på alternative organisasjonsformer i forholdet Oslo-Kongsvinger uten å trekke inn den totale organisasjonstrukturen i SSB. Man så jo allerede den gang for seg en utvikling der 40 prosent, kanskje nærmere 50 prosent av de ansatte i løpet av noen år ville ha sin arbeidsplass utenfor SSBs hovedsete. En bred organisasjonsgjennomgang ville imidlertid ha vært et langt mer omfattende og tidkrevende oppdrag enn det var naturlig for Direktøren å legge på denne gruppa. Den store organisasjonsdebatten og -omleggingen kom først i 1990-91.

Da arbeidsgruppa startet sitt arbeid, var virksomheten i Kongsvinger organisert slik som gjengitt på side 30. Vi hadde noen få selvstendige fagkontorer, noen kontorgrupper underlagt "moderkontoret" i Oslo og et meget stort Kontor for manuell databearbeiding som utførte tjenester for kontorer/kontorgrupper både i Oslo og Kongsvinger.

Noen av de synspunktene arbeidsgruppa la fram i sitt første notat er passé i dag. Det skyldes ikke minst den teknologiske utvikling, oppbyggingen og utnyttningen av administrative registre, arbeidsmiljølovens krav om å redusere omfanget av ensidig arbeid og dialogen med de ansatte gjennom deres organisasjoner.

Så sent som i andre halvdel av 1970-årene hadde de statistiske sentralbyråene, i Norge som i de fleste industrialiserte land, en blanding av en emnesinnrettet og en funksjonell organisasjon. Det funksjonelle innslaget kunne være større eller mindre. I Norden skilte Statistiska Centralbyrån i Sverige seg ut med en sterkere funksjonsorientert organisasjon enn i grannelandene. Enheten for manuell databehandling i Ørebro, som alene talte bortimot 500 av Centralbyråns totalt 2 000 medarbeidere den gang, var et klart uttrykk for vektleggingen av denne organisasjonsformen. Det aller meste av utsending, innsamling, revisjon og koding av skjemaer foregikk der og tilsvarende lite ved fagkontorene. Men en slik enhet var bare ett av eksemplene på en langt drevet sentralisering og spesialisering som var karakteristisk for en sterkt funksjonsorientert organisasjon. Særskilte enheter for statistiske metoder (opplegg av utvalgsplaner f.eks.), registerarbeid, system- og programmeringsarbeid, skrive- og trykningsarbeid var andre eksempler.

Den rådende tankegang for å rettferdiggjøre betydelig innslag av funksjonsinnret-

tet organisasjon, var i store trekk denne: Ressursene var (som nå) knappe i forhold til det arbeidsprogram et statistisk sentralbyrå skulle gjennomføre. En måtte ta vare på den ekspertise som fantes og som kunne tjene organisasjonen som helhet. En rekke problemstillinger og arbeidsoppgaver var de samme fra undersøkelse til undersøkelse. Disse synspunktene har selvfølgelig gyldighet den dag i dag. Den gang la man vekt på at inndeling i funksjoner muliggjorde at arbeidet ble utført av personer som ofte hadde møtt de samme vanskene tidligere, og som derfor kunne dra nytte av opparbeidd erfaring. En relativt sterkt funksjonsorientert organisasjon ble sett på som mer effektiv og økonomisk jamført med en organisasjon der de enkelte fagkontorene selv tok hånd om de fleste arbeidsoperasjonene. En organisasjon med sterkt funksjonelt innslag bygde altså på prinsippet om spesialisering der fagkontorene i vid utstrekning skulle "kjøpe" tjenester fra andre organer.

Som i de fleste andre land, var SSBs toppledelse den gangen på linje med de grove trekkene i organisasjonsmodellen nevnt foran. Dette kom bl.a. til uttrykk i Bjerves tanker om en Hamaravdeling som særlig skulle ta seg av utbygging av regionalstatistikk og -analyse. I sitt første notat (14/6-74) sa han at dersom vi lyktes med å bygge opp en slik avdeling, "ville vi også bli i stand til å gjennomføre mer vidtgående endringer i vår organisasjonsform i funksjonell retning".

Denne holdningen satte på dette området atskillig preg på arbeidet i gruppa. Sentralt i vurderingene stod erfaringene med og den videre skjebne til Kontor for manuell databearbeiding som var det største leddet i den funksjonelle delen av organisasjonen.

Den overføringspolitikken som hadde vært fulgt, førte med seg at forholdene ved det-

te kontoret ble noe spesielle. Dette skyldtes at kontorene i Oslo, i hvert fall de første årene, nyttet høvet til å føre over sesongbetont assistentarbeid uten at arbeidslederstillinger alltid fulgte med. Kontor for manuell databearbeiding var i kraft av sin størrelse blitt en slags oppsamlingssentral for manuelle oppgaver av ulik art og med til dels betydelige sesongvariasjoner i arbeidsomfanget.

I høringene med kontorledere/-gruppledere som fikk utført tjenester ved dette kontoret, kom det hos mange fram misnøye med at de hadde mistet styringsretten over den arbeidskraften som de hadde gitt stillinger til ved overføringene. De ville gjerne bruke årsverkene mer på linje med hva de ville ha gjort i Oslo. Dersom eksempelvis forsinket oppgaveinngang til en av kontorets statistikker medførte at arbeidet med denne måtte ligge nede for en tid, var ønskemålet til lederen av vedkommende fagkontor å få høve til å dirigere arbeidskraft over til et annet av kontorets arbeidsområder uten å måtte gå veien om ledelsen av Kontor for manuell databearbeiding. De hevdet at fraværet av denne muligheten tok fra dem fleksibiliteten og skapte vansker med å få gjennomført arbeidsprogrammet samtidig som uviljen mot videre utflytting økte.

Arbeidsgruppa mente imidlertid at den funksjonelle delen av organisasjonen med Kontor for manuell databearbeiding i spissen, i prinsippet ikke tillot at stillinger ble øremerket for spesielle formål. Nettopp for denne organisasjonen var stikkordet fleksibilitet. Arbeidskraft måtte til enhver tid settes inn der det ifølge tidsplanen var mest påtrengende. Ansvaret for at dette skjedde måtte ligge hos lederen for Kontor for manuell databearbeiding. Et annet syn ville innebære at utenforstående skulle få gripe inn i administrasjonen av et bestemt kontor. Systemet skulle ta vare på totaleffekti-

viteten i SSB. De grunnleggende årsakene til misnøyen i form av å miste kontrollen over arbeidskraften og konfliktene i den sammenheng, skyldtes at arbeidet med den enkelte statistikk og totalbelastningen ved Kontor for manuell databearbeiding var ujamt fordelt over året. Når situasjonen var slik, måtte ledelsen naturligvis stadig foreta prioriteringer til glede for noen og misnøye for andre. Til de førstnevnte hørte eksempelvis lederen for det daværende 4. kontor, med ansvar bl.a. for det høyprioriterte området utenrikshandel og med publisering av statistikk 12-13 dager etter hver måneds slutt. Han uttrykte stor tilfredshet med den fleksible disponering av arbeidskraften som ble praktisert i Kontor for manuell databearbeiding.

En interessant, men i dag ikke overraskende innvending, kom fram blant enkelte andre kontorledere. Saksbehandlere i Oslo, som senere skulle ta seg av den videre behandling av materialet i form av ordinære tabellpublikasjoner eller analyser, følte at de faglig kom mer på avstand fra grunnmaterialet enn godt var. Man kuttet i deres øyne båndene til revisjonen, som i stor grad ville være bestemmende for kvaliteten i det endelige statistikkproduktet. En slags fremmedgjøring til stoffet var ute og gikk. Arbeidsgruppa tok nok heller lett på dette. Den mente at man i hvert fall i en viss utstrekning kunne rå bot på dette problemet ved å innføre en praksis der rette vedkommende i Kontor for manuell databearbeiding etter fullført arbeidsoppdrag skulle lage en revisjons-/kodingsrapport til oppdragsgiveren.

Arbeidsgruppa var naturligvis ikke fremmed for virkningene som ville kunne følge i kjølvannet av framstegene i EDB-teknikken. For det første ville en få integrert funksjoner som til da delvis hadde vært skilt (revisjon, koding). Dette ville få innvirkning på arbeidsdelingen mellom Oslo og

Kongsvinger. Gruppen mente imidlertid at utviklingen de nærmeste årene ville bli holdt tilbake av mangel på ressurser (høye kostnader) og at den neppe ville gå raskere enn at vi ville få god tid til å tilpasse organisasjonen.

For det andre mente gruppa at bedre EDB-rutiner ville komme oss til hjelp i vår tids- og ressursplanlegging og dermed redusere problemet med å holde oversikt over virksomheten i en sterkt differensiert organisasjon (funksjonelt som geografisk). Dessuten ville bruk av terminaler løse kommunikasjonsproblemer som la bånd på virksomheten den gang.

Trass i kritiske merknader, spesielt fra kontorledere i Oslo, valgte gruppa i sin innstilling likevel å si at den ikke mente det ville være klokt å reversere den funksjonsorienterte utvikling med tilhørende sentralisering. Dette gjaldt ikke minst for revisjon og koding. Mye arbeid av det slaget var allerede lagt til Kongsvinger. Fortsatt var det imidlertid atskillig igjen av disse funksjonene som kunne føres over. Dette måtte skje ved direkte plassering av nye stillinger ved Kontor for manuell databearbeiding eller ved at fagkontorene økte sine kjøp av tjenester fra dette kontoret mot å betale med eksisterende stillinger.

Noe av bakgrunnen for at arbeidsgruppa inntok dette standpunkt var nok å søke i det faktum at det ville bli lettere å oppfylle utflyttingsdirektivet desto flere stillinger en kunne rekruttere med personer fra Kongsvinger-distriktet. Gruppen så det imidlertid ikke som noe mål at Kontor for manuell databearbeiding skulle få samme relative betydning som enheten for manuell databehandling hadde innen Statistiska Centralbyråen i Ørebro. *Hvor langt en burde gå i ytterligere sentralisering av revisjons- og kodearbeid måtte bl.a. avhenge av om hele kontorer eller større deler av kontorer kom*

til å bli ført over. Igjen ville det være et spørsmål om slike overføringsenheter selv kunne stå for jamn sysselsetting av medarbeidere innen arbeidsområdene revisjon og koding (jf. side 24).

I sitt arbeid med skisser til utviklingslinjer i forholdet Oslo-Kongsvinger fant gruppa å innskrenke drøftingene til disse tre alternativene:

- Mulighetene for ytterligere sentralisering/utbygging av funksjoner i Kongsvinger
- Utflytting av deler av kontorer
- Utflytting av hele kontorer.

Kombinasjoner av disse alternativene kunne selvsagt komme på tale. Gruppen la stor vekt på at arbeidsdelingen Oslo-Kongsvinger ikke måtte få uheldige konsekvenser for arbeidet med å skape et integrert statistikkprodukt.

A. Ytterligere sentralisering/utbygging i Kongsvinger

Mer sentralisert revisjons- og kodearbeid er allerede nevnt. Fra før var praktisk talt alt arbeid med dataoverføring lagt til Kongsvinger.

Arbeidsgruppa fant det nødvendig å bygge ut administrasjonsgruppa som var blitt etablert i Kongsvinger i 1977. Målet måtte være en mest mulig autonom administrasjon som omfattet både personal-, forvaltnings- og økonomifunksjonene. Prinsippene for styring og forvaltning måtte naturligvis være de samme i Oslo og Kongsvinger, og praktiseres i samsvar med retningslinjene trukket opp av Administrasjonsavdelingen. Kontakten med sentrale organer som departementer og direktorater ville det imidlertid fortsatt være nødvendig å kanalisere gjennom Administrasjonsavdelingen, f.eks. budsjettsaker. Med disse begrensninger anbefalte gruppa å etablere en stilling som

administrasjonsleder som første skritt på veien mot en mer selvstyrt administrasjon i Kongsvinger. (Dette skjedde våren 1979 da Øivind Taugbøl tiltrådte i denne stillingen.)

For å skape et SSB Kongsvinger som kunne bli mer allsidig og faglig mer på linje med virksomheten i Oslo, ville det være viktig å legge mer planleggingsarbeid til Kongsvinger. Grappa mente at en rekke planleggingsoppgaver kunne plasseres der, men at det måtte gjelde slike som krevde relativt liten ekstern kontakt. Grappa var imidlertid fullt innforstått med at planleggingen av store prosjekter som Landbrukstelling 1979 og Folke- og boligstilling 1980 skulle foregå i sin helhet i Kongsvinger. Planleggingen av nye administrative datasystemer foregikk (og foregår) i stor grad i etater eller sekretariater i Oslo. Den gang som nå var det viktig for SSB å komme aktivt med for å påvirke utformingen av systemene slik at de kunne bli brukbare for produksjon av offisiell statistikk. Grappa mente at SSB ville være tjent med å ha sin representasjon i dette arbeidet for det meste plassert i Oslo. Noe av den reserverte holdning vis a vis Kongsvinger bygde trolig på en antakelse om at det ville ta noen år før Kongsvinger ville være faglig rustet til å ta på seg oppgaven. Utviklinga har heldigvis ført til at det nevnte synspunktet i dag er helt bak mål.

Grappa drøftet også om store deler av oppgaveinnhenting kunne sentraliseres til Kongsvinger som en parallell til ordningen i Ørebro. Den fant imidlertid at forespørsler fra oppgavegiverne med krav til atskilleg emneknunnskap hos dem som skulle svare på vegne av fagkontoret, kunne komme til å by på store problemer. I tråd med sin funksjonsvennlige organisasjonsinnstilling mente den likevel at dette spørsmålet ikke helt burde avfeies.

I prinsippet var grappa av den oppfatning at både Oslo og Kongsvinger måtte være

selvforsynte med system- og programmeringstjenester. Oppdragsgiver og system-siden burde geografisk være nær hverandre for å få den beste framdrift i arbeidet.

Da grappa holdt på med sitt arbeid, var den sentrale datamaskinen og magnetbåndarkivet plassert i Oslo. Operatører, båndarkivarer og de som arbeidde med tilrettelegging og kontroll av jobbene utført på sentralanlegget, måtte derfor ha sin arbeidsplass i Oslo.

Kongsvinger hadde en terminal som bl.a. kunne skrive ut tabeller og lister produsert av sentralanlegget. Driftskontoret var i ferd med å plassere en av sine medarbeidere i Kongsvinger for å ta seg av produksjonen innen de prosjekter som ble styrt av kontorer og grupper i Kongsvinger. Arbeidsgruppa framholdt nødvendigheten av at kapasiteten på det lokale datamaskinanlegget i Kongsvinger måtte dimensjoneres etter behovet på stedet, og at det måtte være en passe stor lokal gruppe av driftspersonell for å betjene anlegget.

Arbeidsgruppa fant av grunner som vi har vært inne på tidligere, ikke å tilrå geografisk splitting av virksomheten i Forskningsavdelingen. Dermed ville den ikke være kandidat for delvis plassering i Kongsvinger. Derimot var det viktig å få til en statistikkfaglig utbygging i Kongsvinger med tilhørende kommentar- og analysearbeid.

B. Utflytting av deler av kontorer

Dette alternativet var som kjent blitt praktisert ganske mye fra og med 1975 ved at høyt kvalifiserte medarbeidere frivillig flyttet til Kongsvinger og tok med seg arbeidsoppgaver som kunne utføres av assistenter/fullmektiger for en stor del rekruttert i Kongsvinger. Alternativet bidrog sterkt til å tilfredsstille utflyttingskravene de første årene. Grappa hadde ingen innvendinger mot fortsatt delutflytting av den statistikk-

ken et fagkontor hadde ansvaret for, under forutsetning av at man fikk tak i kvalifiserte ledere (eksempelvis nye akademikere etter forutgående opplæring i SSB Oslo). Saken syntes i så fall grei dersom det dreide seg om å forstørre en allerede eksisterende gruppe i Kongsvinger under vedkommende fagkontor. Gjaldt det en helt ny gruppe, måtte en derimot mer enn før være kritisk til om en slik overføring ville være forenlig med den helhetsløsning som en måtte anta ville være den beste for hele SSB. Smågrupper på 1-4 personer ville i lengden ikke være å anbefale. Disse medarbeiderne ville lett kunne bli isolert både i fag og miljø og bli ensomme ulver. (Den sistnevnte uttalelsen fikk arbeidsgruppa høre under et besøk i Statistiska Centralbyråns filial i Ørebro.) Ikke minst ville integrasjonsbestrebelsene kunne bli skadelidende med for mange små klatter i SSB Kongsvinger.

C. Utflytting av hele kontorer

Arbeidsgruppa var i sine prinsipielle drøftinger naturlig nok ikke i tvil om at fra et snevert kontorsynspunkt ville det i de fleste tilfelle by på klare fordeler å ha virksomheten samlet på ett sted. Problemene med full overføring kunne knytte seg til to forhold:

- samspillet med gjenværende kontorer i Oslo
- de eksterne kontaktene.

Begge punktene gikk på integreringen av statistikkproduktet. Gruppa la ikke stor vekt på det første. Koordineringsarbeidet ville i siste omgang alltid bli ivaretatt på direktør- og avdelingsdirektørnivå gjennom arbeidsprogrammene og oppfølgingen av arbeids- og tidsplaner.

I samband med det andre punktet var gruppa opptatt av at Oslo var lokaliseringen for hovedsammenslutninger til mange statis-

tikkbrukere og oppgavegivere. Behovet for nær og hyppig kontakt med sentrale organer i Oslo i SSBs planleggingsarbeid var som før nevnt et sterkt synspunkt hos gruppa. Den trakk derfor den konklusjon at en representasjon burde bli igjen i Oslo selv om kontorets arbeidsoppgaver ellers ble lagt til Kongsvinger. Denne måtte bemannes med høyt kvalifiserte medarbeidere som kunne ta seg av planlegging, kanskje noe markedsføring og i nødvendig utstrekning løpende kontakt med eksterne organer i Oslo. Dette skulle senere vise seg å være en brannfakke! Rent organisasjonsmessig oppfattet arbeidsgruppa det slik at når kontorer i Oslo hadde grupper i Kongsvinger, måtte også det omvendte kunne la seg føye inn, ikke nødvendigvis som et tiltak bare for å skape symmetri i forholdet Oslo-Kongsvinger.

Arbeidsgruppa mente at man burde legge seg på en utvikling som kunne gi nødvendig utflyttingseffekt selv om denne isolert sett ikke ville gi den ideelle organisasjon. Man måtte helt klart trekke opp et langsiktig utflyttingprogram, men av personalpolitiske grunner være åpen for kortsiktige justeringer. Kortsiktige tiltak måtte imidlertid ikke for mye krysse kursen for den fastlagte langsiktige utvikling. "Den ideelle organisasjonen" ville bl.a. tjene på at virksomhetene på hvert av de to stedene kunne bygges opp slik at de hadde rimelig nær faglig sammenheng med hverandre. Utflyttingskravene ville dessuten på papiret bli lettere å oppfylle og skape mindre omstillingsproblemer i Oslo dersom vekstområder mest mulig kunne legges direkte til Kongsvinger.

Arbeidsgruppa skulle etter sitt oppdrag ikke lage forslag til konkrete utflyttingsplaner. Den pekte imidlertid på at mulighetene med å sette en ønsket overføringsplan ut i livet ville vanskeliggjøres ved at innehavere av aktuelle stillinger neppe ville skifte arbeidsstedskommune. Mye ville der-

for avhenge av om stillingene dels kunne rekrutteres med medarbeidere internt i SSB Kongsvinger og dels av om man kunne regne med at kvalifiserte søkere utenfor SSB ville melde seg ved utlysning av stillinger direkte plassert i Kongsvinger.

Overføring av nye grupper, og eventuelt sammenslåing av grupper i Kongsvinger, ville naturligvis få konsekvenser for kontorstrukturen både i Kongsvinger og Oslo. Her kunne arbeidsgruppa også støtte seg til SSBs langtidsprogram for 1976-1980 der det het (s.15): "Den sterke vekt som Byrådet har lagt på å samordne utbyggingen av statistikken med sikte på å få et mest mulig integrert statistikkssystem, har ført til at Byrådet i dag har forholdsvis svært store kontorer med omfattende arbeidsoppgaver. Belastningen på kontorlederne er derfor sterk. Kontorlederne må bli avlastet en del av det arbeidspresset de har ved hjelp av administrative tiltak tilpasset situasjonen på kontoret, og som kan gjennomføres uten at det går ut over integreringen av statistikken. De viktigste av disse tiltakene vil være at enkelte kontorer blir delt i to og at de største kontorene, særlig de som ikke blir delt, får tildelt stillinger for flere høyt kvalifiserte funksjonærer i den utstrekning mulighetene er til stede. Byrådets administrative oppbygging må også tilpasses det faktum at Byrådets virksomhet i de nærmeste år framover bare blir mulig ved at arbeidsoppgaver føres ut av Oslo og til Kongsvinger".

Med den forventede vekst i SSB Kongsvinger ville det melde seg spørsmål om behov for en medarbeider som i grad og myndighet skulle rangere over kontorlederne, og ha status som lokal sjef. Gruppa mente en slik funksjon burde overveies. Vedkommende person skulle ifølge tankegangen være ledelsens forlengede arm, være ansvarlig lokal koordinator og sørge for en raskere avgjørelsesprosess innad i SSB

Kongsvinger. Et alternativ, eller også supplement, kunne være å styrke organisasjonen i Kongsvinger med underdirektører innen avdelingene.

Arbeidsgruppa la fram sine synspunkter i et større notat til Direktøren 23. mai 1978. Notatet ble av ham sendt på høring til tjenestemannsorganisasjoner, samarbeidsutvalg og kontorledere.

Reaksjoner på synspunktene fra arbeidsgruppa

Flere av fagforeningene kritiserte det trange mandatet gruppa hadde hatt og hevdet at arbeidsdelingen Oslo-Kongsvinger ikke kunne sees ubundet av den samlede organisasjonsstrukturen. Videre burde det ha vært parallell drøfting av organisasjonsmønster og utflyttingsplan. Alle fagforeningene, i Oslo så vel som i Kongsvinger, var samstemte i synet på at den funksjonsorienterte organisasjonen i SSB var drevet for langt av grunner som arbeidsgruppa hadde pekt på, men som den selv bare halvhjertet hadde trukket konsekvensene av. NTL Oslo uttrykte seg slik: "... vår organisasjonsmessige oppbygging er i stor utstrekning basert på at Byrådet tidligere var samlet på ett sted. Videre er den basert på en funksjonsdeling som er basert på en snart foreldet teknologi" (Notat 30/11-78).

Det var ellers bred enighet om å arbeide for egne kontorer eller forholdsvis selvstendige større grupper i Kongsvinger. I tilknytning til det siste presiserte direktør Bjerve allerede på møte 15/6-78 i samarbeidsutvalget for Oslo og Kongsvinger viktigheten av å ha grupper i Kongsvinger som en senere i størst mulig grad kunne forsvare å slå sammen til egne kontorer med egen kontorleder.

Praktisk talt alle organisasjonene i Oslo målbar på nytt ønskemålet/kravet om å få

lempet på utflyttingsdirektivet eller til og med stille utflyttingen i bero til en samlet, langsiktig overføringsplan var utarbeidd. Statssekretærens uttalelser på møtet året i forveien ble derfor oversett.

Omstillingsproblemene av berørt personale i tilknytning til overføringen til Kongsvinger var Oslo-organisasjonene selvsagt opptatt av. Tryggheten på arbeidsplassen var ikke lenger den samme som før 1975. NTL krevde minimum to år fra utflyttingsvedtak til gjennomføring. Norske sosialøkonomers fagforenings undergruppe i SSB kommenterte i notat 22/12-78 de personalpolitiske retningslinjene som arbeidsgruppa hadde beskrevet. Fagforeningen presiserte at overtallige i Oslo måtte gis nytt arbeid etter drøftinger med Byrådet ut fra ønskemål, ikke etter pålegg og fortsatte: "På bakgrunn av den utflytting og organisasjonsendring Byrådet nå står overfor finner vi det likevel rimelig at Byrådets medarbeidere må vise en viss elastisitet, dvs. de må være villige til å gå med på visse endringer i arbeidssituasjonen. For eksempel bør en person ikke ensidig kunne tviholde på et arbeidsområde. Som nevnt i organisasjonsrapporten antas en viss bevegelse mellom arbeidsområder å være heldig både for den enkelte medarbeider og for Byrådet som helhet. Det er likevel en klar forutsetning at slike omflyttinger skjer i samråd med dem det angår, og at varsel om mulig omflytting gis i god tid". Til det siste er å si at dette kravet fullt ut ble innfridd.

Fra Kongsvinger-organisasjonene og dessuten byråsjefene Johan-Kristian Tønder, Sigurd Lianes og førstekonsulent Jan Byfuglien, som alle hadde ca. 2 års tjenestetid i Kongsvinger, kom det sterke motforestillinger til arbeidsgruppas ideer om å beholde en representasjon i Oslo for ekstern kontakt selv om fagkontoret ellers ble flyttet til Kongsvinger. De uttalte (med rette) at behovet for en slik "ambassade" ikke var

godtgjort gjennom kontaktundersøkelser. Ordningen ville frata kontoret noe av styringen og gjøre det vanskeligere å få til likestilte virksomheter i Oslo og Kongsvinger. Den ville førte til et A- og B-byrå. I det nevnte møtet i Samarbeidsutvalget sluttet imidlertid Bjerne seg til arbeidsgruppas synspunkter. En arm for Kongsvingerkontorene i Oslo så han på som helt nødvendig. Dersom en klarte å komme fram til vettuge ordninger, mente han at problemene med utflyttingen ville bli mindre. Han så heller ikke bort fra at myndighetene kunne være villig til å betale for den merkostnad en slik ordning ville medføre.

Fagforeningene i Kongsvinger var opptatt av den gjennomgående lave lønnsplussing av personalet i Kongsvinger, beskrevet i arbeidsgruppas notat. Bjerne presiserte at likt arbeid selvsagt ble gitt samme avlønning uavhengig av Oslo eller Kongsvinger. Bedre avansementmuligheter kunne derfor bare oppnås ved overføring av mer kvalifisert arbeid med vektlegging på opplæring. Allerede på det tidspunkt hadde SSB Kongsvinger mange medarbeidere med gjennomgått kurs III på Byråskolen uten at det hadde gitt seg store utslag i deres arbeids- og lønnsvilkår.

Fra møtet i Samarbeidsutvalget kan nevnes at Sigurd Lianes reiste spørsmålet om hvorfor arbeidsgruppa ikke hadde drøftet alternativet hel utflytting av SSB, eller i det minste en hel avdeling til Kongsvinger. Han var selvsagt klar over at en slik omlokalisering ikke kunne skje over natta. Bjerne poengterte at SSB overfor myndighetene hadde gått med på å ha en del av sin virksomhet i Kongsvinger, men visse arbeidsoppgaver gjorde det tvingende nødvendig med fortsatt betydelig lokalisering i Oslo.

Som et apropos til Lianes' tanke kan det være av interesse å nevne at samme spørs-

mål ble reist da Administrasjonskomiteen i Stortinget besøkte SSB Kongsvinger tre kvart år senere (2/3-1979). Mer presist var det representantene Erland Asdahl fra Senterpartiet og Georg Apenes fra Høyre som begge spurte om ikke SSB, med unntak av et ekspedisjonskontor i Oslo, kunne legge hele virksomheten til Kongsvinger. De viste spesielt til den raske tekniske utvikling.

Bjerves svar var selvfølgelig det samme som han gav Lianes. Bjerve avviste også Jan Byfugliens spørsmål om å overveie å engasjere f.eks. det daværende R-direktoratet til å vurdere SSBs totale organisasjon.

Trass i mange avvikende synspunkter hos dem som uttalte seg, eller på grunn av dem, ble notatet fra arbeidsgruppa sett på

som et bra grunnlag for den videre behandling av utflyttingssaken.

I et notat EAu/GHu 20/2-79 til organisasjonene, samarbeidsutvalgene og kontorene gjorde Direktøren kjent hvilke konklusjoner som var trukket på grunnlag av utredningen fra arbeidsgruppa og uttalelsene og drøftingene om og av den.

Sentrale punkter fra utredningen ble gjentatt. Ingen gjennomgripende behandling av organisasjonsforholdene i SSB ble sett på som nødvendig, men bare slike drøftinger som var betinget av den geografiske splittingen. Notatet tok opp den sterke motstanden som spesialisering og sentralisering av funksjoner hadde møtt. Som svar på denne ble det sagt at for å kunne prioritere og

Administrasjonskomiteen i Stortinget besøkte SSB Kongsvinger også i 1990. (Foto: Byråpraten)

integrere statistikken best mulig, måtte den daværende forholdsvis sterkt funksjonsorienterte organisasjonen beholdes i hovedtrekk. En viss innrømmelse til opponentene ble likevel gitt: "Men sentraliseringen av funksjoner har nå nådd så langt at det for de fleste funksjoner neppe er formålstjenlig å gå videre i større utstrekning. Den tekniske utvikling kan komme til å bryte med noe av dagens spesialisering og bidra til en desentralisering av funksjoner". Det siste hadde sammenheng med den integrerte databehandling som var i kjølda, og med konsekvenser for arbeidsdelingen mellom forskjellige kontor. Om en arbeidsoppgave skulle flyttes fra det tjenesteytende til det oppdragsgivende kontor eller omvendt, måtte ikke bestemmes av teknikken. Rutiner med sterkt teknisk preg ville det trolig fortsatt være naturlig å legge til et tjenesteytende kontor. Utnytting av utstyr og arbeidskraft måtte også veie tungt. Hver sak måtte derfor avgjøres for seg. Løsninger som ville innebære nedbygging i Kongsvinger og tilsvarende vekst i Oslo kunne ikke godtas. I parentes bemerket ble akkurat disse generelle retningslinjene gjort gjeldende også i perspektivprogrammet for SSB for 1980-årene (Rapporter 82/2, datert 30. september 1982).

"Ambassadørtanken" fra arbeidsgruppas utredning ble ikke forlatt selv om den hadde vært en torn i øyet på medarbeiderne i Kongsvinger og deres organisasjoner. Ut fra hensynet til koordineringen av den totale virksomhet og kontakten med brukerne burde alle fagområder være representert i Oslo, men ikke nødvendigvis i Kongsvinger. Hele kontorer i Kongsvinger skulle ikke være til hinder for at man i Oslo hadde en eller flere medarbeidere som i større eller mindre grad kunne dekke samme faglige område som et kontor i Kongsvinger. Notatet med bl.a. disse synspunktene var ikke sendt ut til høring. Likevel fant NTL Kongsvinger å måtte gjøre kjent sin

(fortsett) sterke uenighet på dette punktet. Foreningen hevdet med bred penn at den geografiske avstanden Oslo-Kongsvinger var tillagt for stor vekt med hensyn til å ta vare på kontakten med sentrale organer i Oslo. I tillegg mente denne foreningen at deler av SSBs virksomhet krevde liten eller ingen brukerkontakt og at en del av kontakten gjaldt brukere utenfor Oslo.

Notatet varslet at et langsiktig program for overføring til Kongsvinger nå ville bli utarbeidd som en prosess mellom ledelse, kontorer, samarbeidsutvalg og fagforeninger. For å sikre seg tid til en grundig planlegging og til å gjennomføre nødvendig omstilling på betryggende måte, ville det være ønskelig til en hver tid å ligge noe på forskudd med overføringene. Derved ville medarbeidere som måtte skifte arbeidsområde i Oslo få bedre tid på seg til å velge mellom alternativer, og SSB Kongsvinger ville bli bedre i stand til å forberede seg på nye oppgaver. Et program for overføringene skulle dekke en periode på minst 5 år, og være bindende for de nærmeste 2-3 årene.

Direktøren signaliserte videre at siktepunktet for arbeidsdelingen mellom Oslo og Kongsvinger skulle være flest mulig hele kontorer på de to stedene. Det skulle legges vekt på

- kommunikasjon mellom SSB og omverdenen
- kommunikasjon mellom Oslo og Kongsvinger
- omplasseringsproblemene
- opplæringen av medarbeidere som ville få nye arbeidsområder.

Proessen fram til en langsiktig utflyttingsplan

I første halvår 1979 startet for alvor det møysommelige og stundom vanskelige ar-

beidet som skulle føre fram til en konkret plan for overføring av arbeidsområder. Tidsperspektivet ble den gang satt til 6-8 år. Da vi begynte, hadde vi et opparbeidd overskott i forhold til myndighetenes krav. Med tillegg av noen kommende overføringer som vi allerede kjente til og ikke minst omgjøringer av engasjementer til faste stillinger i Kongsvinger som det var søkt om på 1980-budsjettet, lå det ikke an til utplasseringer ellers før i 1981. Vi hadde derfor noe tid, om enn i snaueste laget, til planleggingen. For flere aktuelle utflyttingsprosjekter var det nødvendig å se den videre utbygging av SSB Kongsvinger i sammenheng med nedtrappingen av landbruksstelingen og folke- og boligstillingen. Overfor styresmaktene ville framleggingen av et skikkelig gjennomarbeidd langtidsprogram for utflyttingen kunne gi håp om samtykke til eventuelle nødvendige avvik fra modellen som krevde år - for årplassering av nye stillinger i Kongsvinger (den "rigide" modellen, i flere av fagforeningenes språkdrakt). Planen måtte selvfølgelig også ta for seg håndteringen av personalproblemene som ville følge i kjølvannet.

Rent bortsett fra de formelle krav i regelverket, var det innlysende at SSB som arbeidsgiver var avhengig av et godt samarbeid med de ansatte og deres organisasjoner. Det lå i sakens natur at problemene var mer ømtålelige hos den avgivende part i Oslo enn den mottakende i Kongsvinger. Mens dette arbeidet pågikk, la dessuten Grande-utvalget fram sin delinnstilling III (midtveis i 1979) med framlegg om å skjerpe utflyttingskravene for SSB. Som vi senere skal se, gikk Kongsvinger-representantene sammen med sine kolleger i Oslo og SSBs ledelse om å argumentere mot dette forslaget. På sett og vis kan vi si at samlet avvísning av ekstra press utenfra bidrog til å gjøre samarbeidsklimaet innad i SSB noe lettere.

Det tok tid å komme fram til en utflyttingsplan som organisasjonene kunne akseptere. Mange vansker måtte ryddes av veien før den kunne settes ut i livet, selv om gjennomføringen gikk raskere enn opprinnelig tenkt.

Det har liten hensikt å gå i detalj om arbeidet med utflyttingsplanen. Det får holde med å ta med hovedtrekkene.

Etter drøftingene omtalt i forrige kapittel, la Direktøren i et notat til arbeidsgruppa i slutten av januar 1979 fram visse føringer for det videre arbeidet. På det tidspunkt var en ennå ikke kommet i gang med SSBs langtidsprogram for første halvdel av 1980-årene. Bjerve var likevel konkret i omtalen av fagområder som han bad arbeidsgruppa vurdere nærmere. Gruppa tok for seg disse og også andre som ikke var nevnt i hans notat og prøvde å få foreløpige synspunkter fra kontorlederne. Etter videre drøftinger mellom Bjerve og arbeidsgruppa ble det vedtatt å sende ut et notat med en skisse til langtidsprogram for arbeidsdelingen mellom Oslo og Kongsvinger. Dette ble gjort i notat GSk/HaR, 8/5-79, fra Direktøren. Adressatene var kontorlederne, tjenestemannsorganisasjonene og samarbeidsutvalgene. Først og fremst ønsket en uttalelser fra kontorlederne som skulle ta spørsmålene opp med alle sine medarbeidere. Fagforeningene kunne uttale seg, men det ble presisert at de ville bli trukket inn for fullt (slik avtalen med dem var) først når et utkast til en mer gjennomarbeidd plan forelå.

Notatets form av skisse ble understreket. Det ble stort sett bare pekt på statistikk-områder/arbeidsoperasjoner som en ut fra en ren faglig vurdering fant det holdbart å plassere i Kongsvinger. Ulike løsninger på de organisasjonsmessige konsekvenser av overføringene ble bare antydnet. Motsatt

tidligere, var synspunktene nå mer i favør av en emneinnrettet organisasjon.

Alle kontorene ved Fagavdelingen ble vurdert, også de som en ikke mente burde komme på tale som kandidater for hel eller delvis utflytting. Med unntak av Registerkontoret, behandlet en ikke spesielt enheter under de tjenesteytende avdelingene. Omfanget av deres tjenester i Kongsvinger måtte til en hver tid være en funksjon av SSB Kongsvingers sammensetning og størrelse. Dessuten tenkte en seg at nødvendig vekst under de tjenesteytende avdelingene i Kongsvinger for en stor del måtte kunne skje ved direkte plasseringer.

Forskningsgruppene var fortsatt "fredet". Skissen rommet 72 stillinger som var mer enn SSB kunne regne med å få og dermed bli pålagt å føre over i en femårsperiode. Her skulle vi imidlertid ha noe "å gå på", da vi sannsynligvis ville ligge på etterskott på det tidspunkt vi kunne begynne å sette planen ut i livet.

Skissen var en god del preget av områder som alt var i Kongsvinger og områder som ville egne seg for arbeidskraft som i sin tid ville bli frigjort fra tellingene. Arbeidsområder som med forskjellig grunngiing foreløpig ikke ble sett på som potensielle utflyttingskandidater, var bl.a. industristatistikken, bankstatistikken (ikke flere enn de stillingene som allerede var lagt til Kontor for manuell databearbeiding), retts- og sosialstatistikken, ressursgruppa og Underavdeling for intervjuundersøkelser. Det ble tatt til orde for varsomhet med å flytte over mer arbeid fra statistikken over utenriks-handelen. Allerede den gang forelå ideer om at mesteparten av behandlingen av tolldeklarasjonene kunne bli desentralisert til tollekspedisjonene og distriktstollstedene (også feilgransking og oppretting). Med ytterligere overføringer ville derfor omstil-

lingsproblemene i så fall i sin tid bli enda større i Kongsvinger.

I de generelle uttalelsene fra kontorlederne gikk det ikke uventet et skille mellom Oslo og Kongsvinger. Problemer som ble sett på som store det ene stedet, ble ikke nevnt eller tillagt liten vekt på det andre.

I Oslo gav flere ledere uttrykk for angst for å miste dyktige medarbeidere lenge før en eventuell overføring ville bli satt i verk. Siden deres arbeidsområder kunne være i faresonen, kunne det være fornuftig jo før jo heller å komme seg over på et annet felt, i eller utenfor SSB. Dette var et utslag av at SSB spilte med åpne kort. Det skapte usikkerhet hos noen, og kanskje en fiktiv sikkerhet hos andre. Synspunktene i notatet var på ingen måte vedtak. SSB hadde neppe noe alternativ til den valgte framgangsmåte, så mye mer som den var i samsvar med organisasjonenes ønsker.

Trass i at notatet la for dagen positiv vurdering i å føre over mange arbeidsoppgaver, var det likevel et ankepunkt fra Kongsvinger at vi ikke gikk langt nok i å skape stor faglig bredde. Argumentet var det samme som er nevnt før. Akademikere som bestemmer seg for Kongsvinger, ble det hevdet, må se lenger framover i sin yrkeskarriere enn kolleger som starter i SSB Oslo med betydelig større muligheter til å gå over i annen jobb på arbeidsmarkedet i hovedstaden uten å måtte skifte bolig. Også NTL Oslo og AF-medlemmene i Oslo og Kongsvinger uttrykte misnøye med at enkelte kontorer/avdelinger ikke ble funnet interessante for utflytting.

Igjen tok Kongsvinger opp betydningen av kontaktbehovet med nærmere spesifiserte organer og institusjoner i hovedstadsområdet omtalt i samband med gjennomgangen av de enkelte arbeidsområdene i notatet. Det ble vist til at flere av de allere-

de eksisterende kontorer/grupper i Kongsvinger hadde klart å ta vare på nødvendige eksterne kontakter uten alt for store ulemper.

I notat fra Direktøren 11/1-80 til de samme mottakerne som hadde fått skissen, ble det slått fast at høringene ikke hadde brakt vesentlig nye momenter inn i bildet. Men visse justeringer ville bli gjort. Blant annet hadde høringsrunder brakt for dagen at det ikke ville være klokt å flytte deler av bedrifts- og foretaksregisteret. All tanke om videre utflytting av utenrikshandelsstatistikk var forlatt, og i stedet ville en fra dette fagkontoret se nærmere på mulighetene for å legge samferdselsstatistikken til Kongsvinger. Direktøren hadde bedt Administrasjonsavdelingen, i nært samarbeid med de berørte kontorer og grupper, å gå i gang med en detaljert kartlegging av de problemene, ikke minst av personalmessig art, som en ville møte både i Oslo og Kongsvinger i tilknytning til de overføringene en foreløpig hadde festet seg ved. Først når det var gjort, kunne en legge fram utkast til utflyttingsplan med tidfesting, personaldisponering, opplæringsbehov i Kongsvinger osv.

Dette ble gjort i et omfattende notat (GSk/RDr/HaR) fra Direktøren 25/8-80 der arbeidsområdene for overføring var spesifisert med tilhørende antall stillinger og stillingstyper.

Som et resultat av foregående drøftinger med organisasjonene, kontorledere og erfaringene fra både Sverige og Nederland, bar forslaget preg av fullstendig fravær av oppretting av nye smågrupper. Alt dreide seg nå om å etablere større enheter i form av selvstendige kontorer.

Det ideelle ville være å skape et SSB Kongsvinger med områder som faglig og kontaktmessig kunne sies å ha sammenheng med hverandre. Samme synspunkter måtte leg-

ges til grunn for SSB Oslo. I praksis var det ikke lett å oppfylle målsettingen fullt ut. Men den geografiske splittingen av SSB måtte ikke få skadelige virkninger for arbeidet med å skape et integrert statistikkprodukt.

Gjengangeren om behovet for nærkontakt med sentrale brukere og oppgavegivere i Oslo var på plass også i dette notatet. Men i motsetning til tidligere, kom en nå kritikerne mye mer i møte og sa at betydningen av denne kontakten ikke skulle overdrives. Det hele var et spørsmål om å vise nøktern holdning til problemene. Dette måtte lede til den konklusjon at visse områder eller funksjoner i hvert fall de nærmeste årene burde være igjen i Oslo. I høringssuttalelsene fra flere organisasjoner kom det fram at de fortsatt var bare måtelig fornøyde med det siste utsagnet.

Det kom fra organisasjonshold ingen avgjørende innvendinger mot de foreslåtte konkrete overføringene. NTL Oslo pekte imidlertid på at synspunkter på framtidige vekstområder, og mulighetene for plassering av slike i Kongsvinger, burde ha vært analysert nærmere. Denne merknaden var tungtveiende nok. Ledelsen var imidlertid her i et dilemma. Det hastet med å få vedtatt en utflyttingsplan trass i at SSBs langtidspålegg for 1980-årene på langt nær var fullført. (Det skjedde først 2 år senere.) Organisasjonene i Oslo krevde en bedre orientering enn gitt i notatet med hensyn til omplasseringsmulighetene for de berørte medarbeiderne.

Utkastet til utflyttingsplan var gjenstand for et siste møte mellom organisasjonene og SSBs ledelse i slutten av februar 1981. I dette møtet ble det oppnådd enighet om hvilke justeringer/tilføyesler som burde gjøres for at fagforeningene kunne akseptere planen. Merknadene gikk for det meste på personalmessige forhold og så

langt mulig en enda bedre presisering av tidspunktene for gjennomføring.

Proessen som startet allerede i 1977 ble avsluttet med at konstituert adm.dirktør 30. mars 1981 kunne underskrive det endelige utflyttingsdokumentet som ble oversendt Finansdepartementet og som bestemte at

resten av befolkningsstatistikken og dessuten valgstatistikken (6 stillinger) all landbruksstatistikk (15 stillinger) all samferdselsstatistikk (13 stillinger) all utdannings- og kulturstatistikk (14 stillinger) inntekts- og formuesundersøkelsene og skattestatistikken (medregnet momsstatistikken) (9 stillinger)

skulle føres til Kongsvinger. Planen omfattet altså områder med i alt 57 stillinger, blant dem 24 stillinger på konsulentnivå eller høyere.

Som følge av vedtakene om overføringer tok en sikte på følgende omorganiseringer i SSB:

- Overføringene fra befolknings- og valgstatistikken skulle slås sammen med de allerede eksisterende grupper for befolkningsstatistikk og regionalstatistikk i et eget kontor
- Status som egne kontorer for alle de andre overføringene
- Den eksisterende gruppe for bygge- og anleggsstatistikk og strukturundersøkelser i bygge- og anleggsvirksomhet skulle organiseres som eget kontor under Underavdeling for industristatistikk
- De tre kontorene i Oslo som bare delvis ble berørt av overføringsplanene, skulle opprettholdes som selvstendige kontorer. Dermed ville en i Oslo få Kontor for helsestatistikk, Kontor for statistikk over utenrikshandel og Kontor for lønnsstatistikk.

Planen sa ikke noe eksplisitt om konsekvensene av overføringene for Kontor for manuell databearbeiding. I og med at overgangen til en mer emneinnrettet organisasjon nå var kommet klarere fram, var det logisk at de nye enhetene burde ta over en del av de stillingene som til da var lagt under Kontor for manuell databearbeiding. Fortsatt var det imidlertid ledelsens holdning at overføringer av denne typen ikke burde gå lengre enn at det fortsatt ville være mulig å utnytte arbeidskraften på en fleksibel måte. Med styrke hevdet lederen for dette kontoret at man ikke måtte innrette seg slik at man der ble sittende igjen med rene dataregistreringsoppdrag. Tok man vekk revisjon og koding, måtte man også ta med seg registreringen. Slik ble det da også, litt etter litt.

Spørsmålet om de lønnsmessige plasseringer av de nye kontorlederstillingene ville bli tatt opp i SSBs budsjettframlegg for de år omorganiseringene skulle settes i verk. En ledelse i Kongsvinger over kontorledernivå kunne komme på tale.

Planen krevde at hver enkelt stillingsoverføring måtte godkjennes av Direktøren på fastsatt skjema etter at Utflyttingsutvalgets medlemmer hadde sagt seg tilfredse med nødvendige praktiske forberedelser både i Oslo og Kongsvinger. Skjemaet er tatt inn som vedlegg.

Tidspunktene for start av overføringene var angitt for alle arbeidsområdene. Innen utgangen av 1984 var planen gjennomført i sin helhet.

Overføring av fagområder eller deler av fagområder hadde skjedd før, og ble også gjort senere i tillegg til denne planen. Men på grunn av innhold og omfang var det nok nettopp fullføringen av *denne planen* som har gitt det viktigste bidrag til faglig bredde og dermed gjort SSB Kongsvinger

til en rimelig attraktiv arbeidsplass (men heller ikke mer) også for personer med høyere utdanning.

Opgaven hadde vært vanskelig. Som vilkår for å få nye stillinger, hadde SSBs ledelse uten sterke motforestillinger akseptert stillingstaket i Oslo og vekst i Kongsvinger. Etter mange og lange drøftinger godtok tjenestemannsorganisasjonene i Oslo motvillig denne modellen. Organisasjonene på begge steder stod bak kravet om en utflyttingsplan. I denne prosessen hadde organisasjonene klart nok ulike interesser å ivareta på vegne av sine medlemmer. Likevel var det nok Oslo-organisasjonene som ut fra de gitte forutsetninger først og fremst måtte legge visse bånd på seg av hensyn til de ansatte i Kongsvinger. For ledelsen betydde dette at intensiteten i konflikten ble dempet, selv om forholdet til de ansatte og deres organisasjoner til tider likevel kunne være noe anstrengt. Slik situasjonen var, ble det ledelsens tanker som særlig fikk gjennomslag i utflyttingsplanen. Men på vesentlige punkter øvde organisasjonene (de som var de mest aktive) betydelig innvirkning. Det gjaldt som nevnt synet på organisasjonsformen, ivaretagningen av de berørte medarbeideres interesser, kravet til skikkelig tid for omstilling, opplæring på nye arbeidsområder etc.

Bortimot alle medarbeidere i overføringsstillingene måtte skaffes annet, mest mulig likeverdig arbeid i SSB Oslo i den utstrekning de ønsket å fortsette i institusjonen. Det gjaldt de fleste. Eldre mennesker med lang tjenestetid på ett og samme arbeidsområde hadde større vansker og ulyst knyttet til overgang til arbeidsområder enn yngre. De følte seg trygge med det de kjente til, og usikkerhet for det ukjente. Denne holdningen var forståelig. Likevel kan vi i ettertid konstatere at omstillingen over hele linjen *stort sett* gikk meget bra. Faktisk fikk vi til en sirkulasjon av medarbei-

dere på arbeidsområder som vi utenom utflyttingen til Kongsvinger har hatt store problemer med å få til, men som SSBs ledelse har sett på som ønskelig. Vi hadde eksempler på medarbeidere som etter en tid uttrykte stor tilfredshet med å komme over på nytt arbeidsområde.

I Kongsvinger ble som forutsatt mange av overføringsstillingene besatt med frigjort arbeidskraft (akademisk så vel som ikke-akademisk) fra tellingskontorene.

Særlig NTL Oslo var opptatt av hva som skulle skje med forholdet Oslo-Kongsvinger etter at utflyttingsplanen var gjennomført. Det var det ikke sagt noe om. Denne foreningen gikk inn for at organisasjonene i SSB, med støtte fra ledelsen, skulle ettersende til Departementet et vedlegg til utflyttingsplanen. Der skulle man kreve at den pålagte utflyttingen måtte ses på som avsluttet når den siste stilling i planen var ført over til Kongsvinger. Man innså imidlertid problemene med å få til enighet blant alle organisasjonene om dette. Denne antakelsen slo til. Noe vedlegg ble ikke sendt.

Både AF (Oslo og Kongsvinger) og NTL Oslo var stadig misfornøyde med en utflyttingsplan som ikke hadde forankring i en totalgjennomgang av SSBs organisasjon. På initiativ av førstnevnte fagforening ble det høsten 1980 satt ned et utvalg med medlemmer fra alle fagforeningene i SSB for å lage et diskusjonsgrunnlag om SSBs framtidige organisasjon. Utvalget fikk et bredt mandat. Her er det imidlertid på sin plass bare å gjengi noen synspunkter om forholdet Oslo - Kongsvinger lagt fram i den foreløpige rapporten 24/4-81 (etter at utflyttingsplanen var vedtatt). På sentrale områder hadde utvalget samme oppfatninger som de Direktøren hadde lagt fram i det nevnte notatet av 25/8-80. Det gjaldt eksempelvis problemene både med intern

og ekstern kommunikasjon ved overføringer av arbeidsområder til Kongsvinger. Også utvalget mente at i hvert fall den interne kommunikasjonen ville tjene på å organisere arbeidet i selvstendige enheter plassert enten i Oslo eller Kongsvinger. Utvalget så imidlertid ikke bort fra at reduksjonen av kommunikasjonsbehovet kunne føre til at de to geografisk atskilte enhetene kunne bli "seg selv nok". Man kunne ende opp med to byråer helt uavhengig av hverandre eller i en "personalunion" under en felles administrerende direktør. Risikoen for en slik utvikling ville øke jo mer ensidig overføringen til Kongsvinger ville bli gjennomført. Her pekte utvalget på at ledelsen i sitt utflyttingsnotat hadde sagt at i "første omgang" var det bare Fagavdelingen som måtte sørge for at utflyttingsdirektivene ble etterkommet. Dersom dette ble tilfellet også i "andre omgang", kunne en til slutt få et SSB Kongsvinger med alt ansvar for produksjon av primærstatistikk og et SSB Oslo utelukkende sysselsatt med forskning og analyse. Rimelig nok stilte utvalget spørsmål om dette ville være en ønskelig utvikling.

Utvalget gikk inn for at en burde vurdere behovet for å styrke lederfunksjonen i Kongsvinger. Med et større SSB Kongsvinger ville behovet for samordning der øke, samtidig som det ville bli behov for et fast bindeledd på høyt nivå både faglig og administrativt mellom Oslo og Kongsvinger.

Det ser ikke ut til at diskusjonsgrunnlaget lagt fram i denne foreløpige rapporten fikk noen behandling der SSBs ledelse var involvert. Norske sosialøkonomers fagforenings undergruppe i SSB fulgte imidlertid opp med et notat 2/3-83 fra en arbeidsgruppe der man skisserte mer konkrete løsninger på organisasjonsproblemen i SSB. Dette notatet ble behandlet i møte mellom organisasjonene og ledelsen i møte 9. juni 1983 der en først og fremst drøftet et notat fra

avdelingsdirektør Juul Bjerke om forslag til endringer i Fagavdelingens organisering, med oppretting av 3 underavdelinger.

Alt i alt kan en ikke si at det på kort sikt kom mye ut av fagforeningenes arbeid med organisasjonsproblemen. Enkelte av synspunktene som de hevdet, ble imidlertid hentet fram igjen i samband med den store organisasjonsgjennomgangen i 1989/90.

Noen av fagforeningene (AF og NTL Kongsvinger) savnet vurderinger av utflytting av andre statsinstitusjoner til Kongsvinger for på den måten å skape et bredere faglig miljø som også ville komme SSB til gode. NTL Kongsvinger tok opp denne saken i eget notat og ville gjerne ha klarlagt SSBs muligheter til å øve påvirkning. I et møte med alle organisasjonene i Oslo og Kongsvinger understreket Direktøren at SSB vanskelig kunne gjøre noe som av andre statsinstitusjoner kunne bli oppfattet som innblanding i deres forhold. SSB burde ikke gå lengre enn å svare på eventuelle forespørsler som måtte komme om erfaringene man hadde gjort med utflyttingen. (Denne framgangsmåten ble fulgt i 1988 da Kongsvinger kommune og Kongsvinger arbeiderlag ønsket at SSBs konstituerte adm.direktør skulle bli med i en delegasjon til Norges Statsbaner for å argumentere for å flytte statsbanenes EDB-avdeling til Kongsvinger.) I 1987 prøvde kommunen forgjeves å få plassert Verdipapirsentralen i Kongsvinger.

Regional fordeling av statlige arbeidsplasser. Grande-utvalgets innstillinger og Regjeringens og Stortingets oppfølginger

Vi har tidligere nevnt at Oslo kommune opprinnelig gav sin helhjertede støtte til oppnevningen av Grande-utvalget. Kommunens representant, finansrådmann Bernt H. Lund, var med på den første

enstemmige delinnstillingen i 1975 der en rekke nærmere angitte statsinstitusjoner ble funnet å kunne fungere tilfredsstillende utenfor Oslo. Etter hvert begynte tapet av industriarbeidsplasser å gjøre seg gjeldende i Oslo. Lund trakk seg etter eget ønske fra utvalget høsten 1976 og kommunen fulgte opp med en grunnlagt for sitt endrede syn i brev til Kommunaldepartementet i juni 1977 der det bl.a. ble sagt: "Selv om det fremdeles er overskudd av arbeidsplasser i forhold til antall bosatte yrkesaktive, viser utviklingen de siste år at overskuddet er i ferd med å reduseres". Ingen ny representant ble oppnevnt.

Helomvendingen fra Oslo kommune hadde imidlertid ikke fått noen innvirkning på Grande-utvalgets mandat.

Grande-utvalgets arbeid foregikk noenlunde samtidig med at SSB var opptatt med å lage utflyttingsplanen. Utvalget la fram sin siste delinnstilling III 1. juni 1979 der også SSB ble behandlet (NOU 1979:19). Det registrerte selvfølgelig delutflyttingen som SSB hadde foretatt og uttrykte stor tilfredshet med etableringen i Kongsvinger. Prinsippene SSB hadde lagt til grunn (senere både i administrasjonen og i politiske kretser omtalt som "Byråmodellen") mente utvalget kunne være hensiktsmessig også for andre institusjoner for å begrense veksten i tallet på ansatte i Oslo-området.

Men Grande-utvalget var likevel ikke fornøyd med SSB. Det mente at det var grunnlag for en større utflytting fra Oslo, med en reduksjon av bemanningen sentralt som målsetting. Utvalget pekte på at SSB Kongsvinger var preget av relativt mye rutinepreget arbeid. Ikke noe burde være til hinder for at mer kvalifiserte oppgaver kunne utføres like bra i Kongsvinger som i Oslo. Man konkluderte derfor med at SSB burde pålegges å utarbeide en plan for redusert sysselsetting i Oslo til fordel for Kongsvin-

ger. Hvor stor denne reduksjonen skulle være, ble det ikke sagt noe om.

SSB gav sin uttalelse om utvalgsinnstillingen i brev til Kommunaldepartementet 15. oktober 1979. Etter å ha orientert om arbeidet som var gjort etter at utflyttingsdirektivet kom fra og med 1975 og de vanskene en hadde møtt både i Oslo og Kongsvinger, la en vekt på å få fram at en i samarbeid med organisasjonene var i ferd med å utarbeide en langsiktig plan for arbeidsdelingen mellom de to stedene. Nettopp et rimelig bra forhold til organisasjonene var det naturligvis svært viktig å markere. NTL Oslo, som også nå var den mest aktive organisasjonen, hadde gjort det klart at den ville bryte samarbeidet med ledelsen dersom Grande-utvalget skulle få gjennomslag for et senket stillingstak i Oslo. SSB presiserte derfor at reduksjon av virksomheten i Oslo ville ødelegge den nødvendige ro omkring utflyttingsmodellen, med motsetningsforhold til organisasjonene som konsekvens.

Selv med betydelige overføringer til Kongsvinger, kunne ikke SSB se bort fra at tallet på medarbeidere i Oslo kunne komme til å vise en viss vekst. Det hadde sammenheng med en forventet økning i oppdragsmengden som etter sin art for en stor del måtte utføres i Oslo. Tallet på organiserte stillinger i Oslo ville imidlertid fortsatt bli uendret.

Med en undertone av en viss sårhet uttalte SSB forbauselse over at Grande-utvalget ikke var tilfreds med den institusjonen som gjennom handling hadde gitt navn til den anbefalte utflyttingsmodellen. Man fant det urimelig at SSB som frivillig begynte utbyggingen i Kongsvinger lenge før noe påbud ble gitt og som lojalt og med en god del slit hadde fulgt direktivet fra 1975 fullt ut, skulle bli pålagt enda hardere vilkår. SSB Kongsvinger var kommet for å bli og ville

fortsatt vokse. Den distriktpolitiske side av saken var derfor godt tatt vare på. For SSB var det maktpåliggende å gjøre klart at vekstkravene ikke måtte bli gitt slike dimensjoner at det ville bli uråd å oppfylle dem, eller at SSBs samfunnsmessige arbeid på sentrale områder rett og slett ville gå i stå.

Uttalelsen ble avsluttet med å sitere dette vedtaket i hovedsamarbeidsutvalget bare få dager før brevet til Kommunaldepartementet ble sendt:

"Hovedsamarbeidsutvalget i Statistisk Sentralbyrå, med representanter både fra Kongsvinger- og Oslo-Byrådet, tilrår enstemmig at Byrådet setter seg i mot den tilstrammingen av utflyttingskravene som ligger i Grande-utvalgets utredning. Utvalget mener at en slik tilstramming vil kunne skade det mål en tar sikte på, nemlig en harmonisk vekst i Kongsvinger-Byrådet som tar hensyn til at institusjonen samlet blir i stand til å løse sine oppgaver og som lar seg samordne med nødvendige omstillinger i Oslo-Byrådet. Dette målet vil best kunne bli nådd gjennom samarbeid mellom Byrådet og tjenestemannsorganisasjonene slik at interessene til medarbeiderne både i Kongsvinger- og Oslo-Byrådet blir tatt vare på".

Ideen med å senke takhøyden for tallet på medarbeidere i statsinstitusjonene i Oslo-området var ikke Grande-utvalget alene om å ha. Den 10. mai 1979, altså bare noen uker før Grande III ble avgitt, hadde Stortinget en bred debatt på grunnlag av Stortingsmelding nr. 90 for 1977-78 (Regional fordeling av statlige arbeidsplasser) og innstillingen fra Kommunalkomiteen til denne meldingen. Grunnlaget for meldingen var utredningene nr. I og II fra Grande-utvalget.

I meldingen foreslo Regjeringen å flytte ut 10 navngitte institusjoner fra Oslo. Dessuten skulle 10 andre vurderes i et større ut-

flyttingsprogram som skulle legges fram i en senere melding. Kommunalkomiteen sluttet seg til forslaget og foreslo i tillegg å redusere den sentrale bemanning i Vegdirektoratet, Postdirektoratet, Teledirektoratet og Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen med 15-20 prosent til fordel for disse institusjonenes regionale apparat. Komiteen anbefalte også dette virkemidlet brukt på andre større statsinstitusjoner. Disse synspunktene fikk alminnelig (om enn ikke enstemmig) tilslutning i Stortinget med anmodning om nærmere vurdering fra Regjeringens side. Blant få opponenter var Jan P. Syse (H) som karakteriserte Oslo som landets største fraflyttingskommune med en årlig nedgang i folketallet på 3 000-5 000. Han hadde stor forståelse for at veksten i det statlige apparat, hvor det var mulig, burde kanaliseres til landet utenom Oslo. Han føyde imidlertid til: "Jeg er derimot like bestemt av den oppfatning, at generelle engrosopplegg for utflytting av serier av institusjoner og enda mer generelle vedtak om prosentkutting av andre institusjoner ikke er noen klok beslutning, og at den heller ikke harmonerer med den virkelighet vi lever i og den retning utviklingen for tiden har".

Av Oslo-representantene gav Torbjørn Berntsen (A) sin tilslutning til å flytte ut de 10 institusjonene (minus Norges Brannskole) men ville sette seg i mot enhver videre hel utflytting av etablerte institusjoner. Derimot var han i favør av stillingstak og en planlagt desentralisering og knopp-skyting som kunne føre til en reduksjon på 15-20 prosent i større institusjoner i Oslo.

Ellers høstet SSB godord i debatten for sin utflyttingsmodell og ble holdt fram som mønster for andre. Ikke uventet kom slike uttalelser ikke minst fra Hedmarkshold, nærmere bestemt Sigbjørn Johnsen (A) og særlig fra Kjell Magne Fredheim (A) fra Kongsvinger, som bl.a. sa: "Dette er en

BYRÅSKOLEN KURS III

Byråskolen startet virksomheten i Kongsvinger først på 1970-tallet. Her et kull fra 1991.
(Foto: Byråpraten)

form for utflytting eller etablering av statlige arbeidsplasser utover landet som har perspektiv over seg". Men også andre representanter deltok i hyllingen av SSB, f.eks. Inger Lise Gjørsv (A) som et par måneder i forveien hadde deltatt i administrasjonskomiteens besøk i SSB Kongsvinger: "Denne institusjonen har over en ti-årsperiode planmessig bygd ut sin filial i Kongsvinger. Dette har skjedd ved at deler av virksomheten som ikke må utføres i Oslo, gradvis er blitt overført og videreutviklet i Kongsvinger. De tilsatte i Oslo-kontoret har løpende tilbud om frivillig flytting, noe mange har benyttet seg av, og rekrutteringen til filialen for øvrig kommer fra Kongsvingers eget arbeidsmarked. Ikke minst har institusjonen maktet å skape mange arbeidsplasser for kvinner. Planmessig opplæring har vært en hovednøkkel til det gode resultat en har oppnådd. Jeg tror mange andre statsinstitusjoner med fordel kan anvende nettopp denne modell for egen framtidig virksomhet".

SSB ble ikke fredet for krav om ytterligere utflytting, trass i argumentasjonen i uttalelsen til Grande-utvalgets tilrådinger. Stortingets behandling av nevnte St.M. nr. 90 innebar etter Kommunaldepartementets anslag at om lag 3 000 statsstillinger måtte flyttes ut.

Etter fornyet vurdering kom Regjeringen til at hel utflytting av etablerte institusjoner burde tillegges mindre vekt dersom en ved sterkere bruk av andre virkemidler kunne oppnå den regionale omfordeling av statlige arbeidsplasser som Stortinget hadde forutsatt. Det sentrale virkemidlet skulle være desentralisering eller delutflytting av statsinstitusjoner, eventuelt ut fra fastsatt stillingstak. I møte med arbeidstakernes hovedorganisasjoner 5. desember 1980 hos daværende kommunalminister Harriet Andreassen hadde Departementet møtt stor forståelse for denne endringen i opplegget av politikken.

I brev fra Kommunaldepartementet til Finansdepartementet 29. desember 1980, oversendt til SSB 8. januar 1981, ble den nye angrepsmåten gjort kjent. I tillegg til den desentralisering som allerede var forutsatt for de fire store etatene nevnt på side 52 og desentralisering av institusjoner under Forsvaret, var departementet kommet til at det ville være aktuelt å vurdere desentralisering eller delutflytting av i alt 33 navngitte institusjoner. Blant disse var SSB, uten hensyn til hva denne institusjonen alt hadde gjort og var i ferd med å gjøre. Den gjennomsnittlige norm for stillingsreduksjon i Oslo måtte være 15-20 prosent slik som antydnet av kommunalkomiteen i innstillingen til St.M. nr. 90.

I sin uttalelse 21. januar 1981 til dette brevet fastholdt SSB det urimelige i å pålegge SSB strengere krav enn dem som var gjeldende. Uttalelsene fra de andre etatene hadde nok heller ikke vært særlig positive.

Regjeringen slo nemlig fast i en konferanse 4. mai 1981 at det samlede opplegget ikke tilfredsstilte kravene for å møte Stortingets forutsetninger. Den var imidlertid innstilt på å stå fast på sin politikk. I vedlegg til brev fra Kommunaldepartementet 19. juni 1981 var kravet på utflyttingsstillinger fra hvert enkelt departement listet opp med en gjennomføringsperiode på 2-5 år. For Finansdepartementet var kvoten satt til 210, og omfattet SSB, Tolldirektoratet, Skattedirektoratet, Bankinspeksjonen og Norges Banks seddeltrykkeri.

I en uttalelse 22. juli 1981 til dette brevet sa SSB at det på Finansdepartementets kvote måtte være rimelig å gjøre fradrag for de stillingene SSB allerede hadde flyttet ut, i hvert fall i perioden 1975-1980, med i alt 111 stillinger.

Kommunaldepartementet annonserte en stortingsmelding om utflyttingen i løpet av høsten 1981. Denne meldingen kom ikke. Midtveis i september var et regjeringsskifte på det rene, og den avgående regjering fant det derfor ikke naturlig å gå videre med saken.

Først i Stortingsmelding nr. 28 (1983-84) gav Willoch-regjeringen en orientering om de resultater som var oppnådd og sitt syn på videreføringen av utflyttingspolitikken. Regjeringens oppfatning var at man på lengre sikt ville oppnå en bedre regional fordeling av statlige arbeidsplasser gjennom en bevisst satsing på overføring av oppgaver og delegering av myndighet og ved å legge nye institusjoner utenfor Oslo-området framfor å satse på bred utflytting av eksisterende institusjoner. Likheten med den foregående regjeringens politikk var følgende stor. Fordi stillingsrammene totalt sett var svært trange, fant Regjeringen det i den aktuelle budsjettsituasjon lite hensiktsmessig med spesielle stillingsrammer for Oslo-området. I bestrebelsene på desentrali-

sering ville den støtte seg til en systematisk gjennomgang av desentralisering og delutflytting av funksjoner og stillinger i regi av Hovedkomiteen for reformer i lokalforvaltningen.

Denne gangen hadde SSB ingen merknader til utkastet til stortingsmelding. Som vedlegg hadde utkastet et kort sammendrag av en forskningsrapport utarbeidd av Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR): "Statistisk Sentralbyrås delutflytting, prosessen og konsekvensene." Antakelig var dette en ny markering av at SSB ble sett på som et forbilde på vellykket utflyttingspolitikk. I den endelige stortingsmeldingen ble imidlertid dette vedlegget sløyfet.

I debatten i Stortinget 28. mai 1984 fikk Regjeringen bred oppslutning til sitt opplegg. Regjeringen møtte forståelse for den nøkterne linjen den hadde lagt seg på med hensyn til i hvor stort omfang en desentralisering av statlige arbeidsplasser kunne finne sted. Optimismen fra det foregående ti-år var dempet. Erfaringene tilsa at det ikke var grunn til å vente desentralisering i stort omfang, men at det fortsatt var et mål å oppnå jammere regional fordeling av statlige arbeidsplasser.

I innstillingen til denne meldingen konstaterte Kommunal- og miljøvernkomiteen at det bare i beskjeden grad hadde vært mulig å gjennomføre det omfattende utflyttingsprogram fra Oslo-området til distriktene som en tenkte seg i 1960- og 1970-årene.

Debatten denne gangen var kortvarig sammenliknet med de omfattende drøftingene av samme tema fem år tidligere (10. mai 1979). Trolig kunne det tolkes som en viss resignasjon fra distriktsrepresentantenes side. Saksordføreren, Marit Rotnes (A), pekte rett nok i likhet med selve meldingen på at det hadde skjedd en bra utvikling

gjennom regional delegering av oppgaver og myndighet. Her nevnte hun miljøavdelingene ved fylkesmannsembetene. Blant det hun kalte etablering av nye distriktsavdelinger, trakk hun fram SSB i Kongsvinger. Hun konstaterte imidlertid at hovedstadsområdet i 1970-årene hadde fått en stor del av tilveksten i statlige arbeidsplasser, selv om veksttakten var blitt halvert i forhold til 1960-årene.

Torbjørn Berntsen var eneste Oslo-representant som tok ordet. Han var inne på at man kanskje kunne si at Grande-utvalget hadde arbeidd til liten nytte, men ville ta avstand fra en slik oppfatning. Når resultatene ikke var blitt som mange hadde håpet, hadde det sammenheng med at "selve samfunnsutviklingen og den alminnelige økonomiske utvikling fikk et annet forløp enn det de fleste antok ved inngangen til 1970-åra". Han opplyste at Oslo hadde mistet 15 000 industriarbeidsplasser fra 1972 til 1984. Berntsen mente videre at politikken anbefalt i 1979 med å redusere stillingstaket med 15-20 prosent for store landsomfattende organisasjoner i Oslo hadde vært en riktig modell som hadde gitt positive utslag, men føyde til: "En firkantet fortolkning av denne modellen kan trekke en tvangstrøye over disse institusjonene i deres personalpolitikk" og sluttet seg til komiteinnstillingen om at "disse stillingsrammene bør brukes på en slik måte at statsinstitusjonene gis muligheter til utvikling, både faglig og personellmessig".

Den 28. mai 1984 var siste gang Stortinget behandlet utflyttingsspørsmålet på grunnlag av en særskilt melding. Den satte derfor en foreløpig strek for det arbeidet som startet allerede i 1961 med oppnevningen av Ingebrigtsen-utvalget. Tidsrommet hadde nesten nøyaktig falt sammen med SSBs virksomhet i Kongsvinger. Gang på gang hadde institusjonen i offentlige dokumenter blitt trukket fram som forbildelig for å

få til desentralisering gjennom delutflytting. Noen eksisterende institusjoner i Oslo var blitt flyttet, og for nye hadde man fattet prinsippvedtak om å legge dem andre steder enn i Oslo. Alt i alt kom det nok ikke så mye ut av utflyttingsbestrebelsene som man hadde i tankene da man satte i gang. Ingen distriktsrepresentant målbar skuffelsen over et kanskje magert resultat så sterkt som Hans Hammond Rossbach (V) - for øvrig SSB-medarbeider i andre halvdel av 1950-årene. Han uttalte bl.a. (tallene får stå for hans regning): "For selv om prosessen som er knyttet til lokalisering av statlige arbeidsplasser har tatt over 20 år, er det klart at bare syv-åtte statsinstitusjoner har blitt flyttet ut av Oslo. Antallet statsinstitusjoner i Oslo har i samme periode økt fra 180 til 290. De utflyttede arbeidsplassene utgjør i overkant av 400, men i løpet av samme periode er det blitt opprettet 15 000 nye statlige arbeidsplasser i Oslo. Skulle ikke disse tallene vise at denne saken er blitt et monument over Stortingets avmakt, så vet ikke jeg". For å illustrere avmakten trakk han fram de årelange diskusjonene om å plassere Norges Banks seddeltrykkeri på Kongsberg. Nå var det imidlertid blitt gjort endelig vedtak om at det fortsatt skulle ligge i Oslo.

Konklusjonene fra behandlingen i Stortinget ble fulgt opp med et rundskriv 18. desember 1984 fra Kommunaldepartementet til alle departementer. Her blir det slått fast at det enkelte fagdepartement har ansvaret for å følge opp målene om den jamnere fordeling av arbeidsplassene i Staten. Formuleringene er vage. Samordningsansvaret tilligger Kommunaldepartementet som med jamne mellomrom skal rapportere til Stortinget om framdriften i og omfanget av departementenes arbeid i denne saken.

Rundskrivet gjelder fortsatt, ifølge ekspedisjonssjef Jan Sandal i Kommunaldeparte-

mentet. Men mye har tydeligvis ikke skjedd siden det ble sendt ut. Hovedkomiteen for reformer i lokalforvaltningen eksisterer ikke lenger, heller ikke etterfølgeren.

Etter at vi sendte vår uttalelse om utkast til Stortingsmelding nr. 28 (1983-84) har SSB ikke hatt kontakt med myndighetene i utflyttingsspørsmålet.

Veien fram til eget SSB-bygg i Kongsvinger

I takt med den økte virksomheten i Kongsvinger, måtte vi stadig leie nye lokaler. Etter hvert ble det vanskeligere å få innpass i bygg som kunne gi egnede kontorplasser. Byråpraten hadde i 1982 (nr. 2) et flyfoto av Kongsvinger sentrum der SSBs lokaler var merket av med kryss. Alt i alt var det 10 slike. Noen av våre lokaliteter lå rett nok ikke så langt fra hverandre, men det sier seg selv at på denne måten ble driften likevel tungvinn. Spredningen var dessuten lite heldig med tanke på å skape et enhetlig miljø blant medarbeiderne.

Allerede i 1977 hadde vi kontorlokaler på 6 adresser. Trass i dette begynte trangboddheten å bli merkbar. I et ekstraordinært møte i samarbeidsutvalget i Kongsvinger 12. mai 1977 der temaet egentlig var orientering om påbygg i Glommengt. 19 (senere ofte bare omtalt som "Høybygget"), opplyste personal- og økonomisjef Rolf Dragvold at SSBs ledelse var innstilt på å ta saken om eget bygg i Kongsvinger opp med Finansdepartementet og Bygge- og eiendomsdirektoratet. Bjerve hadde reist spørsmålet en måneds tid i forveien, og kontakt var alt etablert med kommunen om kjøp av tomt. Et nybygg før om 8-10 år ble imidlertid ikke forespeilet.

Tomtesaken fikk en meget rask utvikling. Formannskapet i Kongsvinger fattet nemlig i møte 18. mai 1977 dette vedtaket:

"Staten v/Finansdepartementet tilbys å kjøpe g.nr. 49, b.nr. 30 i Kongsvinger for:

Tomtepris kr.	300 000
Refusjoner "	200 000
Kr	<u>500 000 "</u>

Tomta det her var snakk om, lå på Langeland (2 km nord-vest for sentrum) og var på drøye 29 mål. SSB forfulgte saken i brev til Finansdepartementet 10. juni samme år med tilråding om å godta tilbudet. I brevet ble det vist til at den årlige leiesum for SSB i Kongsvinger var på 1,3 millioner kroner og at beløpet nødvendigvis måtte øke fordi nye overføringer ville kreve flere leieforhold. Spredt lokalisering ville dessuten i seg selv medføre ekstra kostnader.

Finansdepartementet sa seg enig i at Staten burde sikre tomt for SSB i Kongsvinger. Heller ikke denne avklaringen tok lang tid. I Østlendingen 12. november 1977 kunne vi lese følgende: "Kongsvinger formannskap skal onsdag si både ja og tusen takk til to viktige tomtesøknader. Televerket søker om 11 mål på Rasta, mens Statistisk Sentralbyrå har festet seg ved en tomt på 28 (29) mål på Langeland. I denne forbindelse sier rådmann Norvald Strand: "Disse to tomtesakene er dobbelt gledelige. For det første viser de at disse statsetatene trives i Kongsvinger og vil satse på utbygging her. Dessuten er det meget verdifullt å få flyttet så vidt mange arbeidsplasser ut fra trange sentrumsgater og parkeringsplasser".

Langeland skulle likevel ikke bli lokaliseringen for oppføringen av bygget. Det ble nemlig etter hvert klart at et kommunalt kloakkrensaneanlegg i umiddelbar nærhet til tider og avhengig av vindretning kunne gi en ikke behagelig lukt. En kan selvsagt spørre om ikke SSB burde ha merket seg dette før tomtevalget ble gjort. Kanskje burde også kommunen ha antydnet denne ulempen. Nettopp bivirkningen av dette

anlegget førte til voksende misnøye blant mange medarbeidere i SSB Kongsvinger med å skulle havne på Langeland. SSBs ledelse tok signalene til etterretning og innledet forhandlinger med Kongsvinger kommune om alternativ tomt. Disse førte til et makeskifte i 1983 mellom Kongsvinger kommune og Staten. Kommunen overtok tomta på 29 mål på Langeland mens Staten fikk en tomt på ca. 20 mål på Rasta (ca. 2 km sør-øst for sentrum). Under gjennomføringen av makeskiftet var SSB ikke oppmerksom på at det på Rasta gjaldt reguleringsbestemmelse om 100 prosent parkeringsdekning. Tomta var ikke stor nok til å oppfylle dette kravet. Tjenestemannsorganisasjonene i Kongsvinger gikk sterkt i mot tanken om å søke dispensasjon. SSB søkte derfor kommunen om å få stilt et tilleggsareal på 5-10 mål til disposisjon i tilknytning til den eksisterende tomte. Etter positiv tilråding i bygningsrådet gjorde Kongsvinger formannskap 11. januar 1984 dette enstemmige vedtaket:

"Tilleggstomt på ca. 9,5 dekar overdras vederlagsfritt til Statistisk Sentralbyrå. Omkostninger ved overdragelsen, herunder oppmåling, bæres av kjøperen".

Vedtaket var i samsvar med rådmann Norvald Strands innstilling.

Omfattende planlegging av bygget var naturligvis nødvendig før anbudsinnhenting kunne finne sted. Planleggingen skjedde i nært samarbeid mellom SSB, Statens bygge- og eiendomsdirektorat (SBED) og Finansdepartementet. Forprosjekteringen av bygget ble i 1980 og 1981 i stor grad dekket av SBED etter at de første utspillene til romprogram var laget internt i SSB i 1978 og 1979. En delegasjon fra SBED og SSB var dessuten forsommeren 1979 på en studiereise til Nederlands statistiske sentralbyrå. Også denne institusjonen var geografisk splittet med hovedsete i Voorburg

(1 800 medarbeidere) og Heerlen (1 100 medarbeidere 25 mil fra Voorburg). På begge stedene hadde man tatt i bruk nybygg relativt nylig (i Heerlen i 1978). Mange sider ved byggene var av interesse å studere, bl.a. den generelle organisering av slike bygg, innredning av datasentraler, sikring av byggene, bygningsmessige detaljer etc.

Byggeprogram og kostnadsramme basert på 400 arbeidsplasser ble godkjent av Finansdepartementet 8. oktober 1981.

Prosjekteringsarbeidet krevde etter hvert større ressurser enn dem som kunne tas fra ordinære budsjetter. I samsvar med forhandlinger og drøftinger mellom Finansdepartementet og SBED, førte regjeringen Harlem Brundtland opp 5 mill. kroner til dekning av prosjekteringskostnader på budsjettet for 1982. Regjeringen Willoch, som tiltrådte i løpet av oktober 1981, strøk imidlertid dette beløpet. Dette førte til mye oppstuss i Stortinget ved behandlingen av budsjettet. Også nå ble distriktspolitiske synspunkter kjørt fram selv om det i og for seg ikke var spesielt grunnlag for en slik debatt.

I innstilling S.nr. 2 1981-82 ønsket komiteflertallet en vurdering av om det ville være mulig å *leie mer egnede lokaliteter* i Kongsvinger slik at virksomheten ikke ble splittet på så mange steder. Mange talere fra opposisjonen (A+SV) hadde liten tro på at det ville komme noe brukbart ut av en slik undersøkelse. Dette synet ble støttet også fra Senterpartiet. Den foreslåtte bevilgning til innskudd på 16,5 mill. kroner som inngangsbillett for SSB i Brudevoldbygget i Oslo, ble også trukket inn i debatten av flere talere. Derved ble de to produksjonsstedene til SSB på en måte satt opp mot hverandre. Således uttalte Stein Ørnhoi (SV) bl.a.: "Det haster med å komme i gang med prosjekteringen av nytt bygg. På enkelte områder slipper Oslo lettere til enn

andre steder av landet. Slett ikke på alle. En hvilken som helst bussrute hvor som helst i landet får lettere offentlig støtte enn den mest belastede trikkelinje i Oslo. Men likevel - på enkelte områder slipper Oslo lettere til. Det skal innrømmes. Og denne byggesaken er et godt eksempel på det. Ikke denne alene, men denne byggesaken sett i sammenheng med en annen byggesak som gjelder Oslo-avdelingen - hovedavdelingen for all del - av SSB, som også har vanskelige arbeidsforhold. De sitter spredt på 4 forskjellige steder i byen. Og de trenger naturligvis også hus. Og det har de fått. For 16,5 mill. kroner har de leid seg inn i et nybygg i Oslo. Og det trenger de helt sikkert. Og SV stemmer naturligvis også for bevilgningen på 16,5 mill. kroner for å sikre ordentlige arbeidsforhold for de ansatte i SSB i Oslo, selv om høyreregjeringen her har prøvd å forhindre at Kongsvinger også får sin rett. Og vi stemmer for denne bevilgningen til Oslo-avdelingen til tross for den pikante kjensgjerningen at det nybygget som SSB nå kjøper seg inn i, blir oppført av Trygve Brudevold".

Til Ørnhoi svarte handelsminister Arne Skauge som møtte for finansminister Rolf Presthus: "Når det gjelder sammenlikningen Oslo og Kongsvinger, vil jeg gjerne ha sagt at for bevilgningen til Oslo er man bundet av kontraktsmessige forpliktelser, og det er den store forskjellen. Men det betyr åpenbart intet for herr Ørnhoi. Det er mulig han har et annet forhold til slike ting enn vi andre."

På vegne av Senterpartiet satte Leiv Blakset fram dette forslaget: "Under Kap. 1620 SSB, post 31, vert det løyvt kr. 1 000 000 til SSB sitt planlagte bygg i Kongsvinger."

Ved voteringen ble A+SVs forslag om 5 mill. kr. til prosjektering ikke bifalt. Derimot ble SPs forslag om 1 mill. kroner vedtatt.

Før avstemmingen hadde statsråden tolket forslaget om den ene millionen slik at en likevel kunne fortsette å undersøke om man kunne finne egnede leiemuligheter for å dekke SSBs behov i Kongsvinger og uttalte: "Det dreier seg ikke om et spørsmål om å unnlate å foreta den omdisponering til Kongsvinger som er forutsetningen." Og videre "Det som er spørsmålet, er å finne fram til en løsning som er økonomisk best mulig for det offentlige." Statsrådens tolkning ble bestridt av Kjell Magne Fredheim, Stein Ørnhoi og dessuten av Ragnhild Queseth Haarstad som sa at "... det ville være råflott å bruke 1 mill. kroner til prosjektering av et bygg som vi mente ikke skulle bygges." Det hører med til denne budsjettbehandlingen at det på presidentens bord lå et brev fra fagforeningene i SSB Kongsvinger der de argumenterte sterkt for nødvendigheten av å få fortgang i byggesaken. De pekte på at lokalespredningen ikke bare skapte vesentlige drifts- og kommunikasjonsproblemer, men også alvorlige trivselsproblemer for de ansatte. Konsekvensene var en lavere effektivitet i statistikkproduksjonen jamført med hva en kunne ha oppnådd med samlet lokalisering.

Allerede 9. desember 1981 mottok SSB brev fra Finansdepartementet der det ble vist til vedtaket i Stortinget. Departementet forstod vedtaket slik at prosjekteringen av nybygget skulle fortsette i samsvar med Stortingets bevilgning, men føyde til: "På grunnlag av det som ble sagt i stortingsdebatten vil en også be Byrået i samarbeid med Statens bygge- og eiendomsdirektorat å undersøke om Byråets lokalbehov i Kongsvinger vil kunne løses på en fullt tilfredsstillende og mer økonomisk måte ved å leie lokaler."

I samsvar med denne anmodningen var representanter for SBED sammen med våre folk på befarung i Kongsvinger tidlig på vinteren i 1982. Forskjellige muligheter ble

vurdert, bl.a. mer leie i Glåmdalens bygg og kanskje i et nybygg som Glåmdalen kunne føre opp på ubebygde tomt i tilknytning til gammelt bygg. Konklusjonen var imidlertid klar. Spredningen av arealene på flere bygg ville medføre reduksjon i mulighetene for effektivitet og sikkerhet som man la stor vekt på i samband med et nybygg. Heller ikke fra et økonomisk synspunkt ville det bli billigere å satse på leiealternativet fordi en måtte foreta vesentlige ominnredningsarbeider og utbedringer av eksisterende lokaler.

Disse vurderingene ble gjort kjent for departementet i brev fra SSB 5. april 1982.

Det er på det rene at det gikk tregt med framdriften i denne saken videre utover i 1982. Finansdepartementet forlot leiealternativet, men gikk inn for å redusere dimensjoneringen av det nye bygget. I budsjettproposisjonen for 1983 het det bl.a.: "På bakgrunn av utviklingen i stillingstallet for de nærmeste år i Kongsvinger vil det nå bli prosjektert et bygg for 300 ansatte. I samsvarende med dette vil det bli utarbeidet nytt byggeprogram". Regjeringen foreslo 1 mill. kroner for 1983.

I likhet med foregående budsjettbehandling, var det også denne gang mange krasse innlegg knyttet til byggsaken. Sendrekthet, nedskjæring av romprogram og manglende bruk av den bevilgede millionen for 1982 til forprosjektering var en gjenganger hos flere av talerne, bl.a. Stein Ørnhoi og Ragnhild Queseth Haarstad. De pekte på at Stortingets flertall året før ikke hadde bedt om utredning av leiealternativ. Ørnhoi antydte dessuten at ledelsen i SSB kanskje ikke mente at denne saken var fullt så viktig som oppfatningen hos Stortingets flertall.

Den uten sammenlikning mest arge opposenten var imidlertid Kjell Magne Fred-

heim. I et lengre innlegg kjørte han kraftig ut mot Arne Skauge som også i denne debatten var Regjeringens representant. Her er noen smakebiter:

"Saken er et skoleeksempel på hvordan en uvillig politisk ledelse og en motstrebende administrasjon kan forhale et flertallsvedtak i Stortinget".

"Hva har skjedd? Ingenting av det et flertall i Stortinget forutsatte. Derimot har det skjedd at man har redusert prosjektet fra 400 til 300 arbeidsplasser. I tillegg har man ikke kommet i gang med prosjekteringsarbeidet i det hele tatt, og så vidt jeg vet, er den bevilgning som ble gitt i fjor, ikke rørt med en eneste øre".

"Dette er en så bevisst obstruksjon mot et Stortingsvedtak at den konstitusjonelt ansvarlige her, nemlig statsråden, beveger seg helt til yttergrensen av det en statsråd kan tillate seg, uten at det får konsekvenser".

"At lite har skjedd - og at det som har skjedd har skjedd i negativ retning, er derfor hans ansvar."

"En ytterligere forsinkelse vil også kunne føre til at hele avdelingen i Kongsvinger kommer i faresonen. Manglende byggearbeider kan da være et påskudd til en stadig nedbygging av virksomheten."

Også til denne budsjettbehandlingen hadde fagforeningene i SSB Kongsvinger sendt et fellesbrev der de uttrykte skuffelse over at prosjektarbeidet hadde stoppet i 1982. For å hente inn forsinkelsen ville det være nødvendig med en større bevilgning enn 1 mill. kroner for 1983.

Arne Skauge, som hadde ordet flere ganger i debatten, sa bl.a.: "Når det gjelder spørsmålet om utbygging av Statistisk Sentralby-

rå i Kongsvinger, har særlig Kjell Magne Fredheim gått inn på saken med kraft og fynd. Jeg vil med en gang si at min umiddelbare reaksjon var hvilken språkbruk Kjell Magne Fredheim skulle nytte når han virkelig hadde en stor sak å snakke om". Skauge opplyste ellers at om nødvendig ville Finansdepartementet tillate overskridelse av bevilgningene for 1983 på bakgrunn av at midlene for 1982 ikke var brukt, selv om det ikke dreidde seg om overførbare penger. Han annonserte en framdriftsplan der bygget skulle påbegynnes i første kvartal 1985 med to års byggetid. Om reduksjonen fra 400 til 300 arbeidstakere sa han at "... det har sammenheng med Finansdepartementets vurdering av stillingsveksten i Statistisk Sentralbyrå. Det er ikke slik at det er Statistisk Sentralbyrå som har foreslått romprogrammet redusert."

Regjeringens forslag ble vedtatt, og senere stod det ingen strid om bevilgninger til nybygget.

Kjell Magne Fredheims engasjement i denne saken var ventet og bra sett fra SSBs synspunkt. I debatten om 1983-budsjettet uttalte han imidlertid noe som delvis tydet på feilinformasjon fra Kongsvingerhold, uvisst fra hvilket: "Dessverre tror jeg det er grunn til å påpeke at signalene om nedtrapping i Kongsvinger kommer fra Byrået sentralt. Det er nemlig en kjensgjerning, så langt jeg kjenner det, at den rasjonalisering som skjer bl.a. som følge av den teknologiske utvikling, praktisk talt bare rammer Kongsvinger-avdelingen. Det er også et faktum at veksten i antall faste stillinger nesten i sin helhet skjer til fordel for Oslo-avdelingen. Det samme gjelder oppdrag fra eksterne oppdragsgivere. Praktisk talt samtlige av disse oppdragene går også til Oslo."

Denne uttalelsen ble imøtegått i brev fra adm.direktør Arne Øien til Fredheim bare få dager etter budsjettdebatten. Han viste til at pr. 1. november 1982 hadde SSB ført over 41,5 faste stillinger mer enn forutsatt av Stortinget gjennom vedtaket i 1975, og at ytterligere 17 stillinger ifølge utflyttingsplanen ville bli overført innen utgangen av 1984.inntektsgivende oppdrag ble lagt til Kongsvinger når emneområdet var lokalisert der. Om de angivelige signalene om nedtrapping fra SSB sa Øien at institusjonen naturligvis måtte utnytte den teknologiske utvikling fullt ut. Det ville bl.a. medføre endringer i personalets sammensetning i retning av flere saksbehandlere og færre kontorassistenter. Noen reduksjon i personalet ville det neppe bli etter det perspektivprogrammet SSB hadde laget for 1980-årene. At noen som var midlertidig engasjert i samband med landbrukstelling og folke- og boligstelling måtte slutte, var imidlertid som forutsatt.

Den svake framdriften av planleggingen i 1982 hadde sammenheng med to forhold. Vi har nevnt at en del av første halvåret gikk med til dialogen med Finansdepartementet om SSB og Staten kunne bli like godt eller bedre stilt gjennom fortsatt leie av lokaler i Kongsvinger. Da dette alternativet falt, kom for alvor dimensjoneringen av det nye bygget på nytt inn i diskusjonen. Den resulterte altså i nedskjæring fra 400 til 300 arbeidsplasser. Det har ikke vært mulig å finne dokumenter som særlig inngående klargjør hvorfor denne reduksjonen ble foretatt. Statsråd Skauge uttalte som nevnt i budsjettdebatten høsten 1982 at nedskjæringen fullt ut var basert på Finansdepartementets vurderinger (og trolig på den daværende regjeringens politikk om å holde sterkt igjen på veksten i offentlige stillinger). Det kan imidlertid også tenkes at SSB hadde visse problemer med å dokumentere behovet for et "400-bygg". Selv om statsråd Skauge fritok SSB for alt

Arne Øien, Tore Cappelen, Svein Erik Børslungen og Kjell Roksvoll på tomte like etter at gravemaskinene var i gang med grunnarbeidene.
(Foto: Byråpraten)

ansvar for reduksjon i romprogram, kan det likevel være på sin plass å ta med hva daværende statsråd Arne Øien sa under innvielsen av bygget. I Byråpratens omtale av begivenheten (nr.1 1988) står bl.a. dette fra Øiens tale: "Hans (Øiens) bidrag til prosjekteringen av bygget hadde i hans tid vært å kutte bort en fløy og siden det nå ble opplyst at vi hadde fått skytebane i kjelleren, kunne det være bra at han akkurat hadde fått nytt kontor med skuddsikre vinduer".

Da romprogrammet endelig var fastlagt, skjøt prosjekteringen fart i 1983. Med Statens bygge- og eiendomsdirektorat som byggherre ble det etablert flere prosjektgrupper. I en særskilt brukergruppe var SSB selvfølgelig godt representert, først og fremst gjennom førstekonsulent Kjell Roksvoll

og førstesekretær Svein Erik Børslungen. Arkitektoppdraget ble gitt til arkitektkontoret Knudsen, Pentzen og Moe og dessuten til sivilarkitekt Jørgen Motzfeldt i Kongsvinger.

Like før jul i 1983 ble det lagt fram skisseforslag i 2 alternativer. I begynnelsen av 1984 ble det vedtatt å legge alternativet basert på T-formet konsept til grunn for det videre arbeidet med detaljprosjekteringen som dette året ble brukt til. Innhenting av anbud fant sted ved halvårsskiftet 1985. Hovedentreprisen gikk til A/F (arbeidsfellesskapet) Fjeld-Eriksen i Kongsvinger. Dette var ordinært 2 konkurrerende firmaer som nå valgte å samarbeide. I samsvar med anbudet ble kostnadsrammen satt til 68 mill. kroner med anslått prisstigning i byggeperioden på 4 mill. kroner. Anleggs-

arbeidet startet i begynnelsen av oktober 1985 og innflytting fant sted umiddelbart før jul i 1987. Kostnadsrammen på 72 mill. kroner holdt, og for denne summen fikk SSB et bygg på 9 900 m² (kr 7 300 pr. m²) med gode funksjonelle løsninger og høy kvalitet med hensyn til materialer og arkitektur. For hovedentreprenørene var prosjektet neppe særlig lønnsomt. Reisingen av bygget fant imidlertid sted i en periode preget av nedgang i byggebransjen. Dette prosjektet bidrog i det minste til at de kunne holde på arbeidskraften i påvente av bedre tider.

Den høytidelige innvielsen av bygget, med adresse Oterveien 23, fant sted 9. februar 1988 med innbudte gjester bl.a. fra Stortingets forbruker- og administrasjonskomite (men var ikke representert), Regjeringen, Hedmark fylke (heller ikke representert), Kongsvinger kommune, SSBs styre ved lederen, sentralbanksjef Hermod Skånland og nestlederen Eva Birkeland, presse og lokalkringkasting, representanter for de ansatte og organisasjonene og ellers spesielt inviterte enkeltpersoner, først og fremst Norvald Strand og Petter Jakob Bjerve.

Arne Øien hadde avtalt med sin statsrådkollega at han for anledningen skulle ta i mot bygget på vegne av Finansdepartementet. Dette skjedde ved at administrerende direktør Per Eikeland fra SBED ved slutten av sin tale overrakte bygget til Øien som i sin tur gav det videre til konstituert administrerende direktør Gisle Skancke i SSB. Etter å ha pekt på at vi hele tida gjennomgående hadde hatt bra lokaliteter i Kongsvinger, uttalte sistnevnte bl.a.: "Men SSB-miljøet og muligens samholdet kan vel ha lidt noe under vår spredte lokalisering i Kongsvinger. Disse ulempene burde nå i så fall være ryddet av veien og grunnlaget lagt for bedre samvirke og trivsel og dermed enda bedre arbeid enn før. Gode og hensiktsmessige lokaliteter er som kjent en viktig faktor også når vi snakker om det mangslung-

ne begrepet bedriftskultur. Kanskje kan vi dessuten ha et bittelite håp om at det nye bygget kan gjøre SSB Kongsvinger noe mer attraktiv for høyere utdannet arbeidskraft som vi i dag unektelig har en god del problemer med å rekruttere. Men her er det klart at andre forhold spiller større rolle, og som jeg ikke skal komme inn på ved dette høvet." Og videre: "En hver geografisk splittet organisasjon, i alle fall splittet på flere kommuner, har trolig visse innebygde spenninger. En av disse spenningene gir seg uttrykk i at man vokter på hverandre på de ulike produksjonsstedene. Jeg kan med sikkerhet si at SSBs ledelse gjennom alle år har vært seg bevisst at virksomheten i Kongsvinger ikke skulle ha noe filialpreg. Arbeid under de avdelingene som har vært representert i Kongsvinger skulle være likeverdig med arbeid av samme art i Oslo. Men man kan jo aldri være sikker på hvordan aktørene selv oppfatter det. I den grad en mindreverdskjensle vis-à-vis kollegene i Oslo måtte ha vært til stede, håper jeg at den siste rest av den forsvinner samtidig med at dette tidsmessige og funksjonelle bygget tas i bruk".

Det ble holdt mange taler og i flere av dem ble det lange svangerskapet for bygget nevnt. Men avkommet ble godt. Ekstra hyggelig var det at "barnefaren" Petter Jakob Bjerve, var til stede. I Glåmdalens referat 10. februar fra innvielsen het det bl.a.: "Kanskje var det den nå pensjonerte direktør i byrået, Petter Jakob Bjerve, som gjorde størst inntrykk på forsamlingen med sin tale. Bjerve er byggets "far" og sa at han i dag ville ha heist flagget høyt på stanga, dersom han hadde hatt ei tilgjengelig". Og videre i referatet fra Bjerves tale: "Jeg vil betegne utviklingen i Kongsvinger som et eventyr, og det er fantastisk at byrået i dag kan sitte med et eget flott bygg". Avisreferenten streifet også innom Skånland i følgende litt syrlige ordelag: "Sentralbanksjef Hermod Skånland var også til stede, men

Petter Jakob Bjerve, byggets "far"
(Foto: Jens Haugen, Glåmdalen)

han tok ikke ordet og ga uttrykk for om han syntes det var vist nøkternhet med bygget. Byråets nybygg er ikke like prangende som Norges Banks, men så har da også det sistnevnte kostet 50 ganger så mye". Et skår i gleden var det likevel at ett av kontorene, nemlig Tekstbehandlingskontoret, for en tid måtte bli igjen i sentrum. Bygget var således sprengt allerede på innflyttingstidspunktet.

En liten antydning om friksjon mellom sørfylket og Hamar-regionen fikk jeg da jeg etter avslutningen nevnte fraværet av fylkesmann og fylkesordfører for Norvald Strand (han visste at de var i et møte på Rena): "Jeg skal si deg en ting," sa Strand,

"feilen med bygget er at det ikke ligger på Hamar. Hadde det vært plassert der, hadde nok de to herrene sørget for annen møtedato på Rena!"

I samsvar med reglene for utsmykking av Statens nybygg var det stilt en viss andel av byggekostnadene, i dette tilfellet kr. 350 000 til disposisjon for dette formålet. En spesiell utsmykkingskomite hadde tilrådd og fått gjennomslag for å kjøpe inn arbeider, de fleste fra lokale kunstnere. Disse arbeidene, skulptur, tekstil-/metallarbeider og malerier var på plass på åpningsdagen. Ett av maleriene falt i så dårlig smak hos de ansatte at det senere ble byttet ut med fem mindre bilder fra samme kunstner.

Norvald Strand, fødselshjelper for SSB Kongsvinger.
(Foto: Jens Haugen, Glåmdalen)

Styrelederen, sentralbanksjef Hermod Skånland sammen med Norvald Strand og overarkitekt Inge A. Dahl i Statens bygge- og eiendomsdirektorat.
(Foto: Jens Haugen, Glåmdalen)

Mette Øverby hilste fra de ansatte.
(Foto: Jens Haugen, Glåmdalen)

Halvard Skiri var fremragende toastmaster - både i ord og toner.
(Foto: Jens Haugen, Glåmdalen)

Også fra innvielsesdagen: Fra venstre Reidar Tørmoen og Rolf-Erik Eriksen fra Odd Eriksen A/S, arkitekt Jørgen Motzfeldt, adm. dir. Per Eikeland i Statens bygge- og eiendomsdirektorat, Aslak Moe fra Øivind M. Fjeld A/S, statsråd Arne Øien, Tor Ø. Fjeld, Gisle Skancke og arkitektene Trond Moe og Anton Knudsen.
(Foto: Jens Haugen, Glåmdalen)

Bygget har landlige omgivelser. Her fra en grillfest.
(Foto: Byråpraten)

Perioden etter 1985

Markeringen av 25-års virksomhet i Kongsvinger

I 1986 var det et kvart hundreår siden SSB etablerte seg i Kongsvinger. I et møte i ledelsen tidlig det året ble det bestemt at dette ikke skulle gjøres til gjenstand for særskilt markering fra SSBs side. Vedtaket vakte forståelig nok misnøye blant medarbeidere i Kongsvinger. Byråpraten nr. 3 1986 hadde en Kongsvinger-inspirert innrammet blank side med en ironisk tekst: "Over ser vi glimt fra feiringen av 25-års jubileumet for Statistisk sentralbyrå, Kongsvinger."

Som tidligere medlem av SSBs styre var Norvald Strand fast mottaker av Byråpraten. I egenskap av kommunens rådmann sørget han for at det ble sendt invitasjon til middag 21. august 1986 på Vinger hotell for et 30-40 talls personer, bl.a. fra Finansdepartementet v/statssekretær Bjørn Skogstad Aamo, Hedmark fylke (ved denne anledning var fylkesordfører Sverre Kristian Fjeld til stede), SSBs ledelse, pressen, representanter for alle fagforeningene i Kongsvinger, og noen ansatte bl.a. de fire gjenværende medarbeiderne fra starten i 1961. De sistnevnte var som før nevnt Mary Ann Andersson, Oddlaug Dahl, Birgit Sandberg og Turid Engebretsen Sætre.

Helge Skaug sammen med de fire "veteranene". Fra venstre Birgit Sandberg, Turid Engebretsen Sætre, Mary Ann Andersson og Oddlaug Dahl. (Foto: Byråpraten)

Før middagen ble gjestene tatt med på en omvisning på de forskjellige stedene der SSB holdt til.

SSB Kongsvinger 25 år. Ordfører Terje Pedersen og rådmann Norvald Strand serverer champagne til Finansdepartementets representanter, ekspedisjonssjef Arne Styrmo og statssekretær Bjørn Skogstad Aamo. Johan-Kristian Tønder og Gisle Skancke til venstre. (Foto: Jens Haugen, Glåmdalen)

I en særskilt hilsen fra kommunen ble SSB framhevet som en av de betydeligste virksomheter i Kongsvinger. Spesielt ble de mange arbeidsplasser for kvinner trukket fram som betydningsfulle for å styrke utviklingen av likestilling mellom kjønnene i lokalsamfunnet.

Blant mange talere var statssekretæren. Han slo fast at SSBs delutflytting til Kongsvinger var ett av de mest vellykte eksempler på distriktsutbygging. Statistikk ville samfunnet få mer og mer bruk for. På den bakgrunn øynet han ingen mørke skyer for virksomheten i Kongsvinger. Som vi senere skal se, dukket nok slike opp. Skogstad Aamo hadde ikke med seg noen gave fra Finansdepartementet ved denne anledning, men under behandlingen av budsjettet for 1987 noen dager senere sørget nettopp Skogstad Aamo for en påplussing på 1 mill. kroner til inventarkjøp for nybygget.

Om det var noen sammenheng mellom denne handling og det gode inntrykket han hadde fått av SSB Kongsvinger, skal imidlertid være usagt.

Bortfall av arbeid for tolletaten skaper engasjement på mange hold

Ved siden av det allsidige drifts- og utviklingsarbeid som har foregått i Kongsvinger det siste tiåret, har problemene i samband med nedtrappingen av arbeidet for Toll- og avgiftsdirektoratet til tider opptatt både ledelse, politikere, de ansatte, deres organisasjoner og lokalpressen i betydelig grad. Som vi senere skal se, fikk denne avviklingen betydelige konsekvenser også for ansatte i SSB Oslo gjennom nye overføringer av arbeidsområder til Kongsvinger.

Helt siden 1967 hadde SSB utført dataregistreringen for tolletaten. Registreringen gav grunnlaget både for etatens avgiftsberegning-

ger og for utarbeidingen av statistikken over utenrikshandelen.

I gjennomsnitt var 65 årsverk knyttet til dette arbeidet som i sin helhet var lagt til Kongsvinger. Fra midten av 1970-årene var det på det rene at tolletaten hadde som mål å ta over dette registreringsarbeidet selv så snart man hadde klart å utvikle et hensiktsmessig og effektivt EDB-system (TVINN: Tollvesenets informasjonssystem for næringslivet i Norge). Første gangen de bevilgende myndigheter kom i berøring med denne saken var høsten 1986 ved behandlingen av Tolldirektoratets budsjett for 1987. Da dreidde det seg om et mindre beløp som start på dette EDB-prosjektet. Under salderingsdebatten 16. desember 1986 tok Marit Nybakk (A) ordet og minte om konsekvensene for SSB Kongsvinger når registreringsarbeidet i sin tid fullt ut ville være overtatt av tolletaten. Hun fant det urimelig at overføring av arbeidsoppgaver fra en etat til en annen utelukkende skulle ramme SSB Kongsvinger. Hun anmodet finansministeren "om å sørge for at jentene i Kongsvinger blir sittende i jobbene sine, eller iallfall skaffes annet arbeid".

Finansminister Gunnar Berge svarte at inndragningen av et visst antall årsverk ikke var til å unngå.

"Det er derfor en får en effektivisering - at en kan spare personell". Departementet ville være innstilt på å følge opp konsekvensene for SSB, men så ingen grunn til å nære frykt. Blant omfattende arbeidsoppgaver de nærmeste årene nevnte han "den store befolkningstillingen" som ville kompensere for bortfall av arbeidsplasser.

Glåmdalen

Denne saken hadde for øvrig havnet i avis-paltene allerede våren 1986 og markerte starten på særlig Glåmdalens sterke engasjement for å opprettholde, for ikke å si

øke, tallet på arbeidsplasser ved SSB Kongsvinger. Det er verken uvanlig eller uventet at et lokalt presseorgan kaster seg inn i en slik strid. I motsatt fall ville det ha sviktet sin oppgave. Ordbruken og saklighetsnivået var imidlertid stundom slik at avisa over-spilte, sett med SSBs øyne.

Det begynte med et intervju med Arne Øien i Glåmdalen 19. april 1986 med overskriften "Arbeidsplasser i fare ved Statistisk Sentralbyrå". I ingressen ble det fortalt om uro blant de ansatte i SSB Kongsvinger på grunn av det ventede bortfall av oppdraget for tolletaten. I samme ingress ble det hevdet at ikke noe var blitt gjort fra myndighetenes side for å bygge opp det faglige miljøet i Kongsvinger, noe som gjorde det vanskelig å rekruttere nødvendig arbeidskraft.

Bakgrunnen for intervjuet var at Glåmdalen hadde blitt kjent med at SSB var i gang med sitt langtidsprogram fram til 1991 og at konsekvensene av overføringen av registreringsarbeidet av inn- og utførselsdeklarasjonene naturligvis ville bli drøftet. Øien gjorde det imidlertid klart at han ikke imøteså nevneverdige bemanningsreduksjoner i den kommende fire-års perioden forutsatt ikke uventede budsjettreduksjoner. På det tidspunkt regnet SSB med at den gradvise overføringen til tolletaten ville starte i 1988/89, men Øien pekte på at den kommende landbrukstillingen ville suge opp eventuell frigjort arbeidskraft fra da av. Han gjorde det ellers klart at denne saken ikke var moden for mediene, i og med at SSBs overordnede departement ennå ikke var gjort kjent med innholdet i planen.

I samme intervju ble det vist til vedtaket om at veksten skulle skje i Kongsvinger, men at "det er de som mener at det stikk motsatte har skjedd. Når det samtidig ikke legges til rette for å utvikle et faglig miljø i

Kongsvinger, er det de som frykter at man kan risikere å stå med et nytt, men tomt bygg i Kongsvinger om noen år". (Mine understrekinger). To dager senere, 21. april, fulgte avisa opp med en leder med tittelen "Slå ring om Statistikken". Synspunktene fra intervjuet om uroen ble gjentatt og like ens det påståtte bruddet på Stortingsvedtaket og mangelen på oppbygging av faglig miljø (dette skjedde altså et års tid etter at den store utflyttingsplanen var gjennomført). Det er imidlertid rett at vi på den tid hadde store problemer med å rekruttere kvalifiserte medarbeidere med høyere utdanning til Kongsvinger, men dette hadde ikke noe å gjøre med manglene hjemler til å besette stillingene. Også lederskribenten smurte kraftig på : "Stortingsvedtak kan ikke settes til side bare fordi noen enkeltpersoner i Oslo ikke liker dem". Både kommunale myndigheter og arbeidstakerorganisasjonene ble bedt om å ta saken opp til behandling og øve nødvendig press mot ansvarlige myndigheter. I rettferdighetens navn skal vi ta med at lederen hadde disse fornuftige sluttordene: "Så får en bare håpe at saken behandles på en slik måte at det ikke oppstår strid og krangel mellom de ansatte i Kongsvinger og de ansatte i Oslo. Det er et ansvar ikke bare de ansatte må ta alvorlig. Det gjelder i like stor grad byråets ledelse".

SSBs ledelse fant det lite formålstjenlig å gå ut med ytterligere kommentarer i avisa. I stedet ble det gitt en intern orientering i Byråpraten nr. 3 1986 der tingene ble satt på plass. Det ble ikke lagt skjul på at sysselsettingsproblemene kunne melde seg etter 1990. Arbeidet med langtidsprogrammet for 1990-1994 ville ta for seg hvordan disse ulempene kunne løses eller i det minste bli redusert.

Glåmdalens kilde(r) for sine vurderinger var ukjent for SSBs ledelse. Gledelig var det å lese et fellesinnlegg fra alle de tre fag-

foreningslederne i SSB Kongsvinger i Glåmdalen 5. mai 1986. Her slo de fast at ingen av de valgte fagforeningsrepresentantene var kontaktet i saken. De avviste påstander til avisen om at de ansatte hadde fått munnkurv, men mente bare om vanlig praksis på forberedende stadium i en planleggingsprosess. Med en viss harme omtalte de Glåmdalens overspill i spørsmålet om faglig miljø i Kongsvinger: "En blir ikke akkurat oppmuntret til å søke en arbeidsplass som det tegnes et så dystert bilde av".

Neste kritiske merknader om SSB Kongsvinger dukket opp i Glåmdalen i samband med forberedelsene av SSBs budsjett for 1988. Her måtte det nemlig av hensyn til planleggingsarbeidet avgjøres hvilket omfang Landbrukstelling 1989 skulle ha og på hvilken måte den skulle gjennomføres. Finansdepartementet stilte lenge spørsmålet om nødvendigheten av en tradisjonell telling. Avisa Nationen gjengav i begynnelsen av august 1987 uttalelser både fra forskerhold, Norges Bondelag og Norsk bonde- og småbrukarlag om uheldige konsekvenser av å sløyfe landbrukstelingen. I et intervju i Glåmdalen under tittelen "Kongsvinger trenger landbrukstelingen" 11. august sa konstituert administrerende direktør i SSB at han verken kunne eller ville gi noen kommentarer til 1988-budsjettet som var under behandling. Han konstaterte bare at eventuelt bortfall av landbrukstelling ville bety sysselsettingsproblemer i Kongsvinger tidligere enn hva tilfellet ellers ville ha vært. I samme intervju hadde Glåmdalen også kontaktet statssekretær Bjørn Skogstad Aamo i Finansdepartementet. Han fortalte at det ikke var tatt noen endelig avgjørelse. Han hadde sans for de store landbrukstelingene som kildemateriale, men mente at det kunne finnes andre måter å få inn de samme opplysningene på (antakelig gjennom registre). Avisa mente også om det den kalte løftet til SSB Kongsvinger fra

statsråd Gunnar Berge i den tidligere omtalte salderingsdebatten i desember 1986.

Dagen etter, 12. august 1987, fulgte avisa opp med en leder der den slo fast de uheldige konsekvenser for sysselsettingen i Kongsvinger ved eventuell sløyfing av landbrukstalling. Den sa seg enig i at det offentlige ikke skulle kaste penger ut av vinduet dersom tellingen var nødvendig. "Men tellingen er slett ikke nødvendig, hevder både forskere og landbruket selv". Til statssekretærens antydning om andre måter å hente inn informasjon på, pekte lederen korrekt på at ressurskravene i et slikt alternativ måtte klarlegges. "Kanskje like ressurskrevende som en telling".

I samme leder gjentok avisa sin påstand fra 1986 om at Stortingets forutsetning om at SSBs vekst skulle skje i Kongsvinger, var blitt brutt gjennom årene. For første gang tok den nå skikkelig hardt i gjennom følgende avslutning på lederen: "Nå bør det være på tide, med dagens kommunikasjons-teknologi, alvorlig å overveie å flytte *hele byrådet* til Kongsvinger. Når statsinstitusjoner kan fungere like bra andre steder, er det gode grunner til en utflytting fra Oslo".

Dette var et så markant utspill at konstituert administrerende direktør fant å måtte gi en kommentar i avisa, inntatt 14. august. Påstanden om brudd på forutsetningene om vekst i Kongsvinger ble illustrert ved å vise til at "utflyttingsregnskapet" lenge hadde vist et ikke ubetydelig overskudd i Kongsvingers favør. På samme måte som Glåmdalen ville SSBs ledelse være sterkt opptatt av å trygge sysselsettingen i Kongsvinger. "Så langt spiller vi på lag. Men jeg har ingen tro på at man gagnar SSBs sak ved å lansere forslag om å overveie full utflytting til Kongsvinger. I parentes bemerket kunne bildeteksten under lederen 12. august gi inntrykk av at forslaget er mitt. SSB er avhengig av et

best mulig samarbeid mellom virksomhetene i Oslo og Kongsvinger til beste for de tjenester institusjonen som helhet skal yte. Samarbeidet fungerer godt i dag. Forslag om utflytting ville raskt kunne føre oss inn i en situasjon der det blir skapt motsetninger og vondt blod mellom de tilsatte i Oslo og Kongsvinger. I tillegg ville eventuell gjennomføring av et slikt tiltak føre til store problemer av praktisk og faglig art. Verken institusjonen SSB eller våre medarbeidere på de to tjenestestedene ville være tjent med dette".

For fullstendighets skyld: SSB fikk midler til en tradisjonell landbrukstalling i 1989, om enn i noe mindre omfang enn tidligere.

SSB ble også brakt inn i den distriktpolitiske debatten etter at Stortinget i første halvdel av juni 1988, mot Regjeringens tilråding, vraket Gardermoen som hovedflyplass. I stedet falt valget på Hurum. Vedtaket førte til at Kjell Borgen gikk av som samferdselsminister og i stedet ble sjef for Kommunaldepartementet. I den egenskap mottok han noen uker etter tiltredelsen et brev fra ordførerne og rådmennene i Kongsvinger-regionen, fra Våler i nord til Odalen i sør. Glåmdalen hadde 25. juli 1988 et intervju med ordfører Terje Pedersen i Kongsvinger der han bl.a. sa: "Kommunalminister Kjell Borgen får i dag et brev fra oss ordførere og rådmenn i de 7 kommunene i regionen der vi ber myndighetene tilføre området mer DU-midler, hjelpe oss med skolesatsing, med motorvei, kortbaneflyplasser og tilflytting av statsinstitusjoner". I brevet ble det ifølge Glåmdalen sagt at man merket at flyplassvedtaket hadde ført til passivitet i regionen. "Næringsutviklingen har stagnert, og vi opplever i disse dager et skred av konkurser og innskrenkninger som rammer sysselsettingen". For å kompensere den negative virkningen på sysselsettingen "vil regionen også kreve at det blir vurdert å flytte ut flere statsinstitusjo-

ner til vårt distrikt, bl.a. samle hele virksomheten til Statistisk Sentralbyrå i Kongsvinger". (Min understreking).

I utkastet til langtidsprogram for 1986-90 (senere publisert for perioden 1987-1990) foreslo SSB at noen av de stillingene som ville bli frigjort gjennom omleggingene i tolletaten, skulle nyttiggjøres til utbygging av statistikk som en ellers ikke ville finne plass til. Oppfølging av denne tanken i budsjettforslag til Finansdepartementet førte imidlertid ikke fram. Tvert om måtte SSB, i likhet med mange andre etater, finne seg i budsjettreduksjoner.

NTL-initiativ

Også tjenestemannsorganisasjonene i Kongsvinger var selvfølgelig sterkt opptatt av utsiktene for sysselsettingen i 1990-årene. Særlig arbeide NTL-avdelingen mye med denne saken. I mars 1989 la avdelingen fram en rapport under tittelen "SSB på Kongsvinger i årene framover". Rapporten tok for seg alle statistikkområder. I langtidsprogrammet 1987-1990 var de respektive departementenes kommentarer til de forskjellige statistikkene tatt inn. Nesten uten unntak var det ønsker om berettigede forbedringer/utbygginger. Mange av statistikkområdene var (og er) plassert i Kongsvinger. Rapporten tok departementenes synspunkter til inntekt for å bevare eller eventuelt øke tallet på arbeidsplasser i Kongsvinger. Den gjorde seg også til talsmann for å føre over mer statistikk fra Oslo til Kongsvinger, eksempelvis lønnsstatistikken og eventuell vekst i energi-, sosial-, helse- og trygdestatistikken. All regnskapsstatistikk burde dessuten samles og legges til Kongsvinger. Blant mulige nye arbeidsoppgaver trakk rapporten fram "Dokumentasjonscenter for offentlig sektor" og "Senter for datautvikling i offentlig virksomhet". Begge disse prosjektene hadde åpenbart sitt utspring i Handlingsplan for Hedmark. Rapporten pekte ellers med rette på be-

hovet for et opplæringsprogram for medarbeidere uten akademisk utdanning for å kvalifisere denne delen av personalet for opprykk og mer kvalifiserte oppgaver. Den argumenterte dessuten sterkt for oppretting av en egen plassjef i Kongsvinger. Plassjefen skulle være medlem av SSBs ledelse på lik linje med avdelingsdirektørene og ha som oppgave å samordne virksomheten ved de ulike avdelinger representert i Kongsvinger. Et eget underutvalg la fram en delrapport om den framtidige teknolog utvikling innen SSB. Denne sistnevnte utredningen tok utgangspunkt i at Televerket, TBK, Geodata og SSB var lokalisert på Rasta. Det gav grunnlag for dette utsagnet: "Vi tør påstå at det finnes svært få steder i Norge der så mange teknologibedrifter er samlet på et så begrenset geografisk område som på Rasta, Kongsvinger". Arbeidsutvalget for teknologi så det som "opplagt at disse bedriftenes store ressurser, både menneskelige og utstyrmessige, på en eller annen måte må kunne samordnes til beste for samfunnet".

SSBs ledelse var orientert om at NTL Kongsvinger var i gang med denne utredningen. Det samme var fagforeningene i Oslo. Engasjement fra de ansatte i slike saker er som regel alltid positivt sett fra bedriftsledelsens side. Den framlagte rapporten hadde imidlertid den svakhet at den manglet en drøfting av de ressurs- og organisasjonsmessige forutsetninger for å gjennomføre de idéene som var lagt fram. I mandatets punkt 4 for arbeidsgruppa het det: "Utvalget kan komme med forslag om at enkelte statistikkprosjekter kan/bør legges ned for å gjøre plass til mer aktuell og høgre prioritert statistikk". Ved framleggningen av rapporten kommenterte arbeidsgruppa dette punktet slik: "Kort tidsfrist har ført til at punkt 4 ikke er behandlet. Arbeidsgruppa vil, om det er ønskelig, behandle dette avsnittet ved en senere anledning". Verdien av rapporten ble dermed be-

tydelig redusert. Det forhindret imidlertid ikke at visse synspunkter i denne ble tatt med av senere utvalg som ledelsen satte i arbeid.

Rapporten ble presentert på en pressekonferanse i Kongsvinger 10. april 1989 der også representanter for Norsk Tjenestemannslag sentralt og fylkesråd Einar Olav Skogholt var til stede. SSBs ledelse var invitert, men valgte å takke nei bl.a. fordi den nettopp hadde mottatt rapporten og ikke hadde fått anledning til å drøfte den. Dessuten hadde ledelsen selv i vintermånedene vært opptatt av å drøfte innspill for et utvalg som skulle foreslå tiltak for å redusere sysselsettingsnedgangen i Kongsvinger. Pressekonferansen fikk stort oppslag i Glåmdalen og med noen mishagsyttringer mot SSBs ledelse, bl.a. fra en representant for NTL Kongsvinger. Men også Glåmdalen fulgte opp i lederen 12. april 1989: "Byråets avdeling i Kongsvinger trenger en ledelse som tar vare på interessene som er i huset og distriktet". Videre: "Denne saken er ikke viktig bare fordi det dreier seg om mange arbeidsplasser. Det dreier seg også om "statistikkens" rolle som motor i det arbeidet som foregår for å bygge opp et data-miljø i Kongsvinger. Dersom denne motoren byttes ut med en påhengsmotor, er det fare for at vi snart er tilbake på et nivå der årene må hentes fram". På pressekonferansen kommenterte fylkesråden, ifølge Glåmdalen, rapportens omtale av et dokumentasjons-senter for offentlig sektor, som med fordel kunne legges til Kongsvinger: "Det er ennå noe diffust hva et slikt senter kan komme til å inneholde, men at det finnes et behov for en slik sentral base, er ikke Skogholt i tvil om".

Kongsvinger arbeiderlag kommer på banen

Den 27. januar 1989 sendte Kongsvinger arbeiderlag v/lederen Sjur Strand et brev til finansminister Gunnar Berge der sistnevnte

ble takket for at han hadde sagt seg villig til å holde foredrag i arbeiderlaget 11. april s.å. Blant andre emner ønsket Strand at statsråden også skulle si noe om SSBs framtid i Kongsvinger.

Også dette brevet inneholdt gjengangeren om at Stortingets forutsetning om plassering av stillinger i Kongsvinger ikke var oppfylt. Sett fra arbeiderlagets ståsted var SSB Kongsvinger blitt stemoderlig behandlet.

SSB fikk ikke kopi av brevet fra arbeiderlaget, men noe senere fra Finansdepartementet som skulle skaffe fram materiale til statsrådets foredrag. Også NTL Kongsvinger var i etterhånd blitt gjort kjent med innholdet, og sendte 17. februar brev til arbeiderlaget. Der beklaget foreningen de feilaktige påstandene om SSB, og slo fast at plasseringskravene var oppfylt og vel så det. Avslutningen på brevet kan stå som eksempel på redelig opptreden fra foreningens side: "Vi er selvfølgelig glad for all den støtte vi kan få i våre bestrebelser på å trygge våre arbeidsplasser. Vi finner det imidlertid forunderlig at ikke vår fagforening har blitt kontaktet, slik at misforståelser unngås! Slike soloutspill med feilaktige påstander gavner ikke vår sak, men kan tvert i mot skade vårt tillitsforhold hos ledelsen".

Ifølge Glåmdalens referat 11. april 1989 fra statsrådets foredrag dagen i forveien (foredraget ble framskutt en dag) trakk han fram SSB som godt eksempel på at det går an å få virksomhet til å fungere utenfor Oslo. Han pekte imidlertid på at nedbyggingen av arbeidet for tolletaten kunne føre til reduksjon i årsverk. Han fortsatte: "Det er mitt og regjeringens utgangspunkt at vi skal gjøre alt for å unngå en nedbygging av virksomheten ved Statistisk Sentralbyrå i Kongsvinger." Og videre i referatet: "Denne uttalelsen fra finansminister Gun-

nar Berge ble møtt med applaus fra et hundretalls bekymrede mennesker under det åpne møtet i går kveld". Berge viste til et eget utvalg som skulle vurdere saken, og som ville bli fulgt nøye av departementet. (Han siktet her til det interne sysselsettingsutvalget som SSB var i ferd med å etablere.)

Den før omtalte lederen 12. april i Glåmdalen hadde tittelen "Applausen må følges opp". Her minte avisa om det ansvaret som nå lå på finansministeren for å følge opp de positive reaksjonene han hadde fått.

Tre uker senere, 3. mai, takket Sjur Strand i brev til finansministeren for fint møte, og fortalte om mange positive reaksjoner som var kommet fra tilhørerne. "Men slikt forplikter jo også til videre oppfølging".

Brevet inneholdt sterk kritikk av SSBs ledelse i samband med et par konkrete eksempler: "Arbeiderlaget har siste halvår arbeidet med å få et IT-senter til regionen, og vi har også arbeidet med NSB, for å få dem til å etablere en EDB-avlegger/utviklingsavdeling hos oss. I begge tilfeller har vi hatt bruk for SSB, for eventuelt å være en samarbeidspartner i forbindelse med IT, og for å gi synspunkter på utflytting, i forhold til NSB. I begge tilfeller nektet ledelsen i Oslo deltagelse fra sine undersåtter på Kongsvinger. Byrådet hadde vel heller hatt behov for litt intern effektivitetskonkurranse, enn å ha et konserverende lederskap i Oslo".

Strands framstilling var ikke helt korrekt. I saken om IT-senteret deltok SSB i møte for å svare på spørsmål om vår kompetanse, våre framtidsutsikter i den grad vi kunne si noe konkret, hva vi arbeidet med som etat og spesielt relatert til Kongsvinger. Når det gjaldt spørsmålet om eventuell utflytting av NSBs EDB-avdeling, var det sant at SSBs ledelse fant det uriktig å delta sam-

men med en politikerdelegasjon fra Kongsvinger i møte hos generaldirektøren.

Kongsvingers ordfører (Terje Pedersen) ble imidlertid gjort oppmerksom på at SSBs konst.adm.direktør gjerne ville stå til disposisjon for å svare på spørsmål om fordeler og ulemper ved lokalisering i Kongsvinger som NSBs generaldirektør eventuelt måtte ha behov for å stille etter møtet med politikerne. SSB hadde (og har) klart nok egeninteresse i at flere tjenesteytende virksomheter etablerer seg i Kongsvinger. Dermed øker også mulighetene for ektefeller/samboere for å få inntektsgivende arbeid. Men SSB kan ikke øve aktiv påvirkning overfor eksisterende virksomheter for å få disse til å flytte ut.

Strand avsluttet sitt brev til finansministeren med "noen raske ønsker":

- Egen leder (vi vil ikke være noe B-lag).
- Regional database er under oppbygging. Vi foreslår at denne "fristilles" som et eget prosjekt for salg/distribusjon av data.
- Legg EDB og trykningsvirksomhet til Kongsvinger. Stabil og dyktig arbeidskraft/rimeligere lokaler.
- Flytt lønns-, sosial-, helse- og trygdestatistikk til Kongsvinger.

Som vanlig i slike saker, sendte Finansdepartementet brevet over til SSB til uttalelse. SSBs syn på eventuell medvirkning i distriktpolitikken ut over egen utflytting ble gjengitt. Innenfor den daværende organisasjonsmodell fant SSBs ledelse at en stedlig sjef i Kongsvinger ville kunne innebære en problematisk grensdragning mellom ansvarsområdene til Kongsvinger-ledelsen og avdelingslederne. Man avskrev imidlertid ikke mulighetene for å skille ut ledelsesfunksjonen i Kongsvinger. Anmodningen om å føre over de konkret nevnte statistikkene kunne en selvfølgelig ikke ta stilling til før sysselsettingsutvalget hadde fullført sitt arbeid.

Finansministeren svarte 28. august 1989 på arbeiderlagets brev. Innholdet var helt på linje med innspillet fra SSB, og vakte vel knapt den store begeistring hos mottakeren. Med hensyn til spørsmålet om større bredde innen den tjenesteytende sektor i Kongsvinger, hadde finansministeren dette å si etter å ha presisert departementets villige holdning til arbeidet med å få lagt nye arbeidsplasser dit: "Kongsvinger arbeiderlag må likevel ha forståelse for at Statistisk sentralbyrå ikke kan delta aktivt i næringsutviklingsarbeidet i Kongsvinger. Hovedoppgaven for Statistisk sentralbyrå er å produsere best mulig statistikk, og institusjonen må konsentrere bruken av sine ressurser om å utføre denne oppgaven".

Bare et par dager før dette svarbrevet ble sendt, tok finansministeren og statssekretær Skogstad Aamo i mot en delegasjon som bestod av Kongsvingers ordfører, Hedmarks fylkesordfører Sverre Kristian Fjeld, fylkesråd Einar Olav Skogholt og Jan Erik Wålberg fra NTL i SSB Kongsvinger. (Dette besøket var ukjent for SSBs ledelse.) Glåmdalen hadde referat med bilde 26. august. Berge hadde gjentatt sin positive holdning til forslag som måtte komme for å kompensere for tapet av arbeidsplasser i SSB Kongsvinger. Han lovet dessuten at departementet ville vurdere å få opprettet stilling som plassjef i Kongsvinger. Skogholt mente at møtet hadde gitt positivt resultat: "Ut fra det som ble sagt, er jeg ikke i tvil om at det blir en løsning for Kongsvinger-avdelingen - at Berge følger opp saken, dersom han får fortsette i departementet etter valget".

I en av samtalen konst.adm.direktør hadde med finansråd Tormod Hermansen våren 1989, gjorde han oppmerksom på betydningen for SSB av at nye statlige arbeidsplasser ble lagt til Kongsvinger, gitt at Finansdepartementet kunne øve påvirkning. Hermansen hadde selvfølgelig forstå-

else for dette, men fortalte om alle de stedene som stod i kø for å få slike arbeidsplasser. Han kunne ellers ikke gi noen utfyllende informasjon om hva som kunne legges i finansministerens uttalelse under møtet i Kongsvinger.

Sysselesettingsutvalget 1989

Etter forutgående drøftinger i vinter- og vårmånedene med nære medarbeidere i en uformell gruppe satte konst.adm.direktør 19. juni 1989 ned et utvalg med fem representanter oppnevnt av organisasjonene i Oslo og Kongsvinger, og fem representanter fra ledelsen til å utrede tiltak for å mildne de sysselesettingsproblemene en ville stå overfor i Kongsvinger ved bortfallet av registreringen av tolldeklarasjonene. Paal Sand ledet utvalget.

I forutsetningene for utvalgets arbeid ble det slått fast at hensynet til SSBs samlede faglige slagkraft og renommé, både på kort og lang sikt, skulle settes i første rekke. Mandatet bad utvalget vurdere hva eksisterende enheter i Kongsvinger kunne tilføres av arbeidsoppgaver fra Oslo, eventuelt om slike overføringer ville betinge oppretting av nye enheter i Kongsvinger. Utvalget ble også bedt om å drøfte prosjekter/tjenester som viktige brukergrupper hadde meldt behov for og som eventuelt kunne legges til Kongsvinger, men som hadde falt utenfor ressursrammene. Det sistnevnte punktet var i fullt samråd med finansråden, som selvfølgelig ikke kunne gi noe forhåndstilsagn om ekstra uttelling. Til oppdraget hørte dessuten å undersøke mulighetene for å få tilført Kongsvinger større eksternt finansierte engangsoppdrag som kunne være gunstige for sysselesettingen i en overgangsperiode. Utvalget ble bedt om å legge fram sin tilråding innen 15. november 1989. Både SSBs styre og Finansdepartementet ble naturligvis gjort kjent med oppnevningene og mandatet. Langt på vei var det her snakk om å lage

et nytt utflyttingsprogram på linje med det som ble vedtatt i 1981 og gjennomført innen utgangen av 1984. Ingen direktiver fra Stortinget lå nå til grunn. Påleggene fra det hold var, som nevnt flere ganger før, mer enn oppfylt. Det dreide seg nå om tiltak for å sikre sysselsetting for flest mulig av de medarbeiderne som i årevis hadde gjort utmerket arbeid, men som puljevis i årene framover ville bli overtallige. Fra sentralt politisk hold hadde finansministeren gitt uttrykk for at han ville følge utvalgets arbeid med stor interesse.

I mandatets utforming lå implisitt at utvalget ved enkelte overføringsforslag også måtte overveie eventuelle organisatoriske konsekvenser av betydning både for Kongsvinger og Oslo. Noen gjennomgripende organisasjonsdrøfting var det imidlertid ikke ventet at utvalget skulle foreta. Utvalget ble dessuten i løpet av arbeidet med innstillingen gjort kjent med at det i samband med SSBs langtidsprogram for perioden 1991-1995 ville bli gjort en bred gjennomgang av organisasjonsformen i SSB. Et utvalg med dette oppdraget ble oppnevnt like før jul i 1989. Sysselsettingsutvalget vurderte det derfor slik at tilrådingen det kom med om overføring av arbeidsoppgaver til Kongsvinger, kunne være et innspill i det videre arbeidet med organiseringen av SSB. Nettopp dette synspunktet ble da også slått fast i bakgrunnsnotatet for oppnevningen av organisasjonsutvalget.

I 1980-årene var den daværende fagavdeling bygd opp av underavdelinger som igjen var sammensatt av kontorer. Den enkelte underavdeling kunne ha kontorer både i Oslo og Kongsvinger. Sysselsettingsutvalget anbefalte at overføring av arbeidsoppgaver ikke burde gjøres uten at en så på mulighetene for å opprette underavdelinger som geografisk var samlet på ett sted. Dette kunne komme til å bety at en også måtte flytte kontorer tilbake til Oslo.

Skulle dette samtidig bidra til å mildne sysselsettingsproblemene i Kongsvinger, måtte konsekvensene bli ikke bare en netto tilføring av arbeidsoppgaver, men også en netto tilføring av kontorer.

Sysselsettingsutvalget la til grunn for sine overveielser at SSB Kongsvinger hadde en stor stab av medarbeidere med gjennomgått Byråskole og lang erfaring i etaten. Disse medarbeiderne ville være en viktig ressurs som kunne settes inn på nye oppgaver når arbeidet med statistikken over utenrikshandelen ville falle bort. På noen områder ville rett nok rekruttering av personale med høyskole/universitetsutdanning være en forutsetning for å utnytte denne arbeidskraften.

Utvalget la fram sin innstilling 22. desember 1989 (samme dag som det store organisasjonsutvalget ble oppnevnt). Tilrådingen gikk ut på at man over en fireårsperiode skulle tilføre Kongsvinger i alt bortimot 45 stillinger. Ikke alle ville være stillinger tatt vekk fra Oslo. Eksempelvis foreslo utvalget 10 stillinger til å etablere en sentral gruppe av telefonintervjuere i Kongsvinger, og som altså ville bety redusert behov for lokale intervjuere. Derimot lå det i forslaget at arbeidet med rettsstatistikken skulle samles i Kongsvinger og at deler av arbeidet med bedrifts- og foretaksregisteret skulle legges dit. En delvis overføring av stillingene knyttet til Sentralkontoret for folkeregistrering ble også foreslått, trass i at det allerede på den tid var høyst uklart om sentralkontoret fortsatt skulle høre inn under SSB. Stillingen som opplæringsleder i SSB mente utvalget burde plasseres i Kongsvinger (ble gjort like etterpå). Deler av forslagene NTL Kongsvinger la fram i sin rapport vinteren 1989, var tatt med som vedlegg til sysselsettingsutvalgets innstilling. For om mulig å skaffe engangsoppdrag finansiert utenfra, hadde utvalget i brev tilbudt Skattedirektøren dataregistrering i forbindelse med

eventuell ny boligtaksering. Dessuten hadde man drøftet registrering av gammelt arkivmateriale (først og fremst folketelling 1890) med Riksarkivet. Statskonsult var blitt bedt om å orientere SSB om oppgaver man eventuelt fikk kjennskap til og som kunne ligge til rette for SSB Kongsvinger. Kontakt var også tatt med Rikstrygdeverket og større banker og forsikringsselskaper uten at disse henvendelsene hadde gitt grunn til optimisme.

Utvalget trakk fram Kongsvinger-tilsatte som midlertidig og etter søknad hadde fått økt sin arbeidstid fra halv stilling (som de var fast tilsatt i) til 60-100 prosent. Dette ekstraarbeidet utgjorde på den tid ca. 12 hele stillinger, uten at man trakk konklusjon om at disse medarbeiderne måtte tilbake til sine opprinnelige tilsetningsvilkår. Slike spørsmål måtte naturligvis gjøres til gjenstand for drøftinger med tjenestmannsorganisasjonene.

Organisasjonsutvalget 1989

Hovedutvalget, med representasjon fra ledelsen og fagforeningene i Oslo og Kongsvinger, hadde dessuten deltakere fra Finansdepartementet. Paal Sand ledet også dette utvalget med støtte fra underutvalg for organisering av EDB-virksomheten i SSB og underutvalg for plassering av Sentralkontoret for folkeregistrering. En større referansegruppe, med deltaking også fra et konsulentfirma, hadde til oppgave å gi veiledning og eventuelt fremme korrektiver til utvalgets synspunkter.

Blant de emnene utvalget ble bedt om å utrede og eventuelt fremme endringsforslag til, var organiseringen og fordelingen av arbeidsoppgaver mellom Kongsvinger og Oslo. I denne sammenheng foreslo utvalget at kontorene for inntektsstatistikk, statistikk for samferdsel, bygg og anlegg og statistikk for primærnæringene (alle plassert i

Kongsvinger) skulle gå inn i en ny avdeling for næringsstatistikk med tilførsel av hele bedrifts- og foretaksregisteret og all lønns- og arbeidsmarkedsstatistikk fra Oslo. Korttidsstatistikken for varehandel og inntekts- og skattestatistikken for selskaper skulle derimot føres tilbake til Oslo for å skape en bedre geografisk samling av beslektede arbeidsområder. Med unntak av en fagforeningsrepresentant gikk utvalget inn for at Sentralkontoret for folkeregistrering naturlig burde legges til Skattedirektoratet og altså ikke være kandidat for overføring av stillinger til Kongsvinger.

Tallet på faste hjemler på de foreslåtte overføringsområdene tillagt oppdragshjemler som år om annet var rimelig forutsigbare, var ca. 50. Forslaget om tilbakeføring av de nevnte statistikkene ville innebære en reduksjon på 6 stillinger i Kongsvinger. Tallet på nettooverføringer fra Oslo til Kongsvinger var følgelig helt på linje med omfanget foreslått av sysselsettingsutvalget. Sammensetningen av overføringene avvek imidlertid betydelig.

Organisasjonsutvalgets innstilling ble i store trekk gjennomført også når det gjaldt Kongsvinger. Avdeling for næringsstatistikk ble opprettet fra 1. januar 1991 med Nils Håvard Lund som fagdirektør. I den nye organisasjonen ble kontorer og underavdelinger erstattet med seksjoner og grupper for administrasjon og EDB. Ikke noe arbeid på bedrifts- og foretaksregisteret var igjen i Oslo ved utgangen av mai 1993. Med unntak av én stilling var lønnsstatistikken fullt ut plassert i Kongsvinger på samme tidspunkt. Organisasjonsutvalgets forslag om overføring av Oslo-stillingene på arbeidsmarkedsstatistikken og de foreslåtte tilbakeføringene til Oslo, ble imidlertid ikke satt ut i livet. Pr. utgangen av 1995 har det heller ikke skjedd noen etablering av sentral telefonintervjuing i Kongsvinger, slik sysselsettingsutvalget foreslo, og som organisa-

sjonsutvalget støttet. Alt i alt ble 35,5 stillinger tidligere lagt til Oslo ført over til Kongsvinger. Disse overføringene betydde naturligvis belastning på de medarbeidere som satt i disse stillingene i Oslo og som det enten var mulig å omplassere der eller som ved ulike tiltak valgte å forlate institusjonen frivillig. Noen få ble sagt opp.

Nødvendig reduksjon i arbeidskraften i Kongsvinger og Oslo

Overføringen av alt arbeid knyttet til bedrifts- og foretaksregisteret og lønnsstatistikken betydde svært mye for å redusere virkningen av manglende arbeid for Tolldirektoratet. Men full kompensasjon gav som vist ikke denne tilførselen for bortfallet av de 65 årsverkene på utenrikshandelsstatistikken. I tillegg ville 10 årsverk falle bort i SSB Kongsvinger som følge av tilrådingen og senere vedtak om å føre over ansvaret for Sentralkontoret for folkeregistrering fra SSB til Skattedirektoratet. Selv med en (mindre) forventet avgang av personale i årene framover, var innskrenkninger ikke til å unngå. Denne kjensgjerning førte til mange og lange drøftinger mellom SSBs ledelse og tjenestemannsorganisasjonene med sikte på å komme fram til enighet om prinsippene for hvem som måtte gå eller få reduksjon i sin arbeidstid.

Praktisk talt alt personale sysselsatt med arbeid for tolletaten var innenfor kontorfullmektig- og kontorsekretærgruppa. Sentralt fra drøftingene med fagforeningene var enigheten om at en som hovedregel skulle legge ansiennitetsprinsippet i betydningen etatsansiennitet til grunn ved oppsigelser. Dette var nedfelt i "Retningslinjer for oppsigelser ved bortfall av arbeid og inndragning av stillingshjemler i SSB" (22/4-92). Fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet hadde man dessuten på forespørsel fått klarlagt at SSBs virksomheter i Oslo og Kongsvinger måtte sees under ett. Ved å

følge ansiennitetsprinsippet fullt ut, ville det være arbeidstakere bare i SSB Oslo som måtte forlate sine stillinger fordi disse hadde kortest tjenestetid. En så da bort fra medarbeidere i Kongsvinger som var engasjert på tidsbegrenset tilsetning i samband med Landbrukstelling 1989 og Folke- og boligstelling 1990. Dette kunne i så fall virke noe urimelig all den stund overtalligheten bare gjaldt bortfall av arbeidsoppgaver i Kongsvinger.

For å dele på byrdene gikk SSBs ledelse inn for at alle medarbeidere i kontorgruppa i Kongsvinger tilsatt i halv stilling, men som midlertidig for ett år om gangen hadde fått forhøyde stillingsandeler, måtte gå tilbake til opprinnelige tilsetningsvilkår. Dette ble gjort ved ordinær administrativ underretning for dem med kortere enn 4 års tjenestetid. De med lengre ansiennitet ble etter behandling i tilsetningsråd oppsagt for den delen som hadde oversteget 50 prosent arbeidstid, men med ventelønn på 2/3 av den overskytende lønn. Disse oppsigelsene gjaldt 16 medarbeidere, blant dem 9 medlemmer i tjenestemannslaget. NTL Kongsvinger sa seg uenig i vedtaket i tilsetningsrådet, og sendte klage på vegne av sine medlemmer til Finansdepartementet. Departementet hadde imidlertid "ut fra en totalvurdering" ikke noe å utsette på den valgte framgangsmåte, og avviste klagen.

NTL med bistand fra LOs juridiske kontor gikk deretter til stevning av Staten v/Finansdepartementet med påstand om at oppsigelsesvedtaket måtte kjennes ugyldig. Stevningen omfattet nå bare 1 av de 9 NTL-medlemmene. De andre 8 hadde godtatt SSBs og Finansdepartementets avgjørelse.

Oslo byrett avsa dom i saken 12. mars 1993 og kjente oppsigelsen ugyldig. Dommen fikk altså virkning bare for den ene medarbeideren.

Resten av den nødvendige reduksjonen i årsverkene måtte gjøres i Oslo. I alt 14 personer som stod for 12,5 årsverk tok i mot tilbud under ordningen om såkalt "stimuleringsiltak for frivillig fratreden". Dette var sluttvederlag som svarte til full lønn i oppsigelsestida, men uten arbeidsplikt. Ytterligere 5 medarbeidere med like mange årsverk fikk etter vedtak i tilsetningsrådet varsel om oppsigelse fra sine stillinger med virkning fra 31. desember 1993. Nye arbeidsoppgaver gjorde det imidlertid mulig å trekke tilbake disse oppsigelsene. Som en konsekvens av den oppnådde avgangen av personale i Oslo, fikk 14 medarbeidere i Kongsvinger i mai 1993 varsel om at de fra neste års begynnelse måtte flyttes over til stilling i Oslo. Senere utvikling av arbeidsmengden i Kongsvinger gjorde det nødvendig å sette dette vedtaket ut i livet for bare et par medarbeidere. Oslo-stillingene kunne derfor nyttes for noen av dem som ble overtallige ved overføringen av bedrifts- og foretaksregisteret og lønnsstatistikken.

De 65 årsverkshjemlene SSB hadde i Kongsvinger til arbeidet med tolldeklarasjonene, ble gradvis tatt vekk slik:

1991:	6
1992:	7
1993:	10
1994:	27
1995:	15

Sammen med overføringene av stillinger fra Oslo er overtalligheten i Kongsvinger blitt nøytralisert takket være midler som er kommet utenom SSBs ordinære budsjett. For 1993, 1994 og 1995 fikk SSB henholdsvis 2 millioner, 1,5 millioner og 1 million kroner av statlige sysselsettingsmidler. Disse pengene ble brukt i Kongsvinger til arbeid med å binde sammen ulike administrative datasystemer (LINK-prosjektet).

To andre dataregistreringsoppdrag har hatt avgjørende betydning for inntil videre å

eliminere overtalligheten i SSB Kongsvinger. For skattefogdene fikk SSB i oppdrag å legge data over på maskinlesbart medium i samband med oppretting av EDB-basert saksbehandlersystem. Arbeidet utgjorde 13 årsverk. Fra midtveis 1994 tok SSB Kongsvinger fatt på en større registreringsoppgave for Statens pensjonskasse. Papir-opplysninger skal konverteres til elektronisk form. Prosjektet er kalkulert til i alt 90 årsverk med slutføring ved utgangen av 1997.

Med unntak av reduksjonen i de nevnte stillingsandeler, har ingen av de fast tilsatte i Kongsvinger mistet jobben. Både i Oslo og Kongsvinger måtte imidlertid mange medarbeidere skifte arbeidsområde i kjølvannet av at Tolldirektoratet tok i bruk ny teknologi.

Det er ikke til å undres over at utsiktene for sysselsettingen i en stor bedrift som SSB Kongsvinger opptar mange i lokalsamfunnet. Vår virksomhet byr ikke minst på en god del kvinnelige arbeidsplasser. Midtveis i 1980 så det generelt ikke bra ut for arbeidsmarkedet i Kongsvinger. Eksempelvis hadde Televerkets styre foreslått at svenske L.M. Ericsson skulle få kontrakten med å levere digitale telefonsentraler. Dette ville i så fall berøre omtrent 100 ansatte ved Alcatel STK i Kongsvinger. (Senere er all virksomhet lagt ned ved bedriften i denne kommunen.) Videre hadde Forsvarsdepartementet tilrådd at luftforsvaret (på Vardåsen) med 50-60 militære og sivile sysselsatte skulle flyttes til Tønsberg, dette ble det ikke noe av. Ellers imøteså man problemer med å klare å opprettholde sysselsettingen ved SSB fullt ut.

En slik situasjon kalte derfor på stort engasjement både hos lokale politikere og organisasjoner, så vel som hos media. Politikerne tok kontakt med den politiske ledelsen ikke bare i Finansdepartementet, men også

i Kommunaldepartementet. Ikke minst viste Einar Olav Skogholt, som da var blitt stortingsrepresentant for Arbeiderpartiet i Hedmark, stor aktivitet med sikte på å motvirke den nedgangen i tallet på arbeidsplasser som man fryktet. Det er ikke lett å ha noen sikker oppfatning av hvor mye politikernes og organisasjonenes innsats både da og tidligere betydde som støtte for SSBs ledelse i bestrebelsene på å sikre sysselsettingen. Vi velger å tro at dette engasjementet kom SSB til gode ved f.eks. tildelingen av sysselsettingsmidlene. I denne prosessen får en ta med på kjøpet at Glåmdalen også da av og til argumenterte på en måte som SSBs ledelse ikke kjente seg igjen i. I leder-

artikkelen 19. august 1990, som dreidde seg om SSB, skrev avisa bl.a.: "Ledelsen i Oslo har aldri vært særlig lydhør i forhold til forslag som har kommet fra Kongsvinger. Det kan faktisk virke som man ikke har følt et tilstrekkelig ansvar i forhold til å bidra til å sikre Kongsvinger-avdelingens framtid". Og helt til slutt i denne lederen en formulering som ikke røper den helt store forståelsen av hvordan et statistisk sentralbyrå må arbeide: "Det mest framtidsrettede forslaget nå hadde kanskje vært et krav om at Kongsvinger-avdelingen får egen ledelse, og opphører å være et underbruk av Oslo". (Min understreking)

SSB Kongsvinger i dag

Størrelse og sammensetning mai 1995

Pr. 1. mai 1995 var 352 personer i arbeid i SSB Kongsvinger. Tallet omfattet 125 personer på deltid. I årsverk tilsvarte sysselsettingen om lag 290. Fra den spede begynnelsen i 1961 hadde SSB vokst til å bli den 4. største arbeidsgiver i kommunen målt med tallet på ansatte. Bare Kongsvinger kommune, Kongsvinger sjukehus og Dynoplast A/S hadde flere. Utenom varer og

tjenester kjøpt fra det lokale næringsliv ble det i 1994 betalt noe over 57 mill. kroner i lønn og 8 mill. kroner i arbeidsgiveravgift. Kommuneskatten knyttet til lønnsutbetalingene gikk ikke bare til kommunen i Kongsvinger. SSB Kongsvinger stod også for kjærkommen overrisling i andre kommuneøkonomier. Nærmere 100 av de ansatte hadde annen bostedskommune enn Kongsvinger. De aller fleste av disse var bostatt i Odalskommunene, Eidskog og Grue.

Tabell 1. Menn og kvinner i ulike aldersgrupper. Mai 1995. Absolutte tall og prosent

	Kongsvinger			Oslo		
	Begge kjønn	Menn	Kvinner	Begge kjønn	Menn	Kvinner
Alle aldersgrupper	352	101	251	535	262	273
20-29 år	23	16	7	106	54	52
30-39 år	118	30	88	172	87	85
40-49 år	168	47	121	150	81	69
50-59 år	36	6	30	74	33	41
60 + år	7	2	5	33	7	26
				Prosent		
Alle aldersgrupper	100	100	100	100	100	100
20-29 år	6	16	3	20	21	19
30-39 år	34	30	35	32	33	31
40-49 år	48	46	48	28	31	25
50-59 år	10	6	12	14	12	15
60 + år	2	2	2	6	3	10

Ledersjiktet i SSB Kongsvinger ved utgangen av 1995.

Bakerste rekke fra venstre: Jan Furseth, Sigurd Lianes, Sindre Børke, Jan-Erik Lystad og Paul Inge Severeide.
Foran fra venstre: Per Ove Smogeli, Peder Næs, Eva Fjellidalen Otterdahl Møller, Turid Engebretsen Sætre og
Nils Håvard Lund. Matz Ivan Faldmo var ikke til stede da bildet ble tatt.

(Foto: Grethe Elgåen)

Svein Longva, SSBs
administrerende
direktør siden
slutten av 1990.
(Foto: Byråpraten)

Tabell 2. Menn og kvinner i ulike grupper for høyeste utdanning. Mai 1995. Absolutte tall og prosent

	Kongsvinger			Oslo		
	Begge kjønn	Menn	Kvinner	Begge kjønn	Menn	Kvinner
Alle utdanningsgrupper	352	101	251	535	262	273
Grunnskole	54	3	51	38	10	28
Videregående	209	34	175	165	43	122
Høyere utdanning, 2-4 år	30	20	10	80	41	39
Høyere utdanning, 4 år +	59	44	15	252	168	84
	Prosent					
Alle utdanningsgrupper	100	100	100	100	100	100
Grunnskole	15	3	20	7	4	10
Videregående	59	34	70	31	16	45
Høyere utdanning, 2-4 år	9	20	4	15	16	14
Høyere utdanning, 4 år +	17	43	6	47	64	31

Avdeling for næringsstatistikk var den eneste avdeling som i sin helhet var lagt til Kongsvinger. Medregnet de store eksternt finansierte oppdragene hadde denne avdelingen, som den største av alle avdelingene i SSB, nærmere 70 prosent av den totale sysselsettingen i SSB Kongsvinger.

Innen den gjeldende organisasjon våren 1995 hadde avdeling for personstatistikk sin seksjon for befolknings- og utdanningsstatistikk samlet i Kongsvinger.

Seksjon for miljøstatistikk i avdeling for økonomisk statistikk var delt mellom Oslo og Kongsvinger. Ellers var administrasjonsavdelingen, avdelingen for samordning og utvikling og den ikke avdelingstilknyttede seksjon for EDB-drift godt representert i Kongsvinger.

Siden slutten av 1989 har SSB hatt bare en stor datamaskin, plassert i Kongsvinger. Denne skal nå erstattes av UNIX-maskiner og IBM-compatible Pcer som en del av Statens policy om å bruke åpne løsninger.

I sammensetningen av personalet etter enkelte kjennetegn kan det ha en viss interesse å jamføre Kongsvinger med Oslo.

SSB Kongsvinger var fortsatt en kvinne-dominert arbeidsplass. Drøyt 70 prosent av medarbeiderne var kvinner, mens SSB Oslo praktisk talt hadde jamvekt mellom kjønnene. Kvinnedominansen i Kongsvinger hadde klart nok sammenheng med den betydelige dataregistreringen som ble utført der. Det aldersmessige midtsjiktet (40-49 år) var relativt mye tettere besatt i Kongsvinger enn i Oslo (48 mot 28 prosent). Noen stor avgang av medarbeidere ved oppnådd pensjonsalder står ikke SSB Kongsvinger overfor de nærmeste årene. De store forskjellene i relativ utdanningsbakgrunn hadde utspring i særlig to forhold med helt ulike krav til kompetanse. Det ene var igjen stort omfang av dataregistrering i Kongsvinger og det andre omfattende forskningsarbeid i Oslo. I 1994 var om lag 120 årsverk knyttet til den sistnevnte virksomheten som i betydelig grad var eksternt finansiert. Mens ca. 75 prosent av de tilsatte i Kongsvinger ikke hadde utdanning ut over videregående skole, var tilsvarende prosent 38 i Oslo, altså bare halvparten av andelen i Kongsvinger. I disse jamføringene skal vi likevel ikke tape av syne at SSB Kongsvinger midtveis i 1995 hadde 89 medarbeidere med høyere utdanning. De fleste i denne gruppa (59) hadde

mer enn 4 års utdanning etter videregående skole.

I sin opplæringspolitikk la SSB våren 1994 fram tilbud om utdanning som skal gi generell studiekompetanse til interesserte medarbeidere i Kongsvinger. Samme høst startet 24 jenter med undervisning to kvelder i uka. De fleste av dem avla eksamen med meget gode resultater våren 1995 i historie og samfunnsfag. Full fagkrets skal etter planen være tatt i 1997 slik at de da kan søke høgskoleutdanning og med tida stå bedre rustet i jobbsammenheng, enten i eller utenfor SSB.

Hva har den geografiske splittingen betydd?

Under forutsetning av tilstrekkelig tilgang på kvalifisert og rimelig stabil arbeidskraft på ulike nivåer sammen med nok av tjenlige kontorlokaler, ville det ha vært enklest for en institusjon som SSB å ha organisasjonen samlet på ett sted. Dette stedet ville nok ha vært Oslo, først og fremst på grunn av SSBs tradisjonelt nære tilknytning til statsadministrasjonen. Men de nevnte forutsetningene har de siste tiårene ikke alltid vært til stede samtidig. Enda viktigere for omfanget av splittingen har vært den stortingspålagte utflyttingen. Det er ikke, og vil med sikkerhet heller ikke bli, noe aktuelt debatterne å gå tilbake til tilstanden før 1961 med all virksomhet i Oslo. SSB Kongsvinger er kommet for å bli. Det er derfor, som nevnt på side 11-12, bortkastet energi å fundere over om vi kunne og burde ha valgt en annen lokalisering dersom vi for mer enn 30 år siden hadde visst det vi nå vet om SSBs store aktivitet utenfor hovedstaden.

I det foregående er det bl.a. gjort forsøk på å gi en oversikt over den gradvise oppbygging som har funnet sted i Kongsvinger. Fra de første 12-15 årene med stor overvekt på manuelt produksjonsarbeid har SSB Kongsvinger utviklet seg til i betydelig grad også å omfatte krevende planleggings-, drifts- og analysearbeid på en rekke

statistikkområder. Grunnlaget for å skape mer allsidig virksomhet, og også for å oppfylle stortingsvedtaket, ble lagt ved at mange medarbeidere i SSB Oslo frivillig valgte å flytte til Kongsvinger. Disse overgangene skjøt fart fra 1976 og foregikk i 3-4 år. Alt i alt noe over 50 medarbeidere, blant dem bortimot 20 med høyere utdanning, skiftet geografisk arbeidssted. På den tid omtalte vi mange av disse som nøkkelpersoner i den videre oppbygging av SSB Kongsvinger. Den store utflyttingsplanen fra 1981 skjelte en god del til hvilke fagområder som kunne legges under disse medarbeiderne med tilhørende ledelse av den solide arbeidskraften på lavere og midlere nivå som allerede var i Kongsvinger.

Den geografiske splittingen gir alt i alt noe tyngre administrasjon og større transportutgifter. Noen medarbeidere på beslektede arbeidsområder, men plassert på hvert sitt sted, kan føle savnet av hyppigere personlig samkvem enn det de tar seg tid til ved å reise. Det er imidlertid ikke til å unngå at det geografiske skillet må føre med seg atskillig reisevirksomhet for mange medarbeidere. I 1994 var drøyt 1 300 arbeidsdager "på flyttefot" mellom de to virksomhetsstedene. Regner vi med 4 timer på tog/bil tur/retur, la altså reisene beslag på ca. 5 200 timer. Noen av disse timene var

effektiv jobbing, men (trolig de fleste) var direkte tidstap og noen var utenfor arbeidstid. Om vi skjønnsmessig setter tidstapet til 3 000 timer verdsatt til en gjennomsnittlig kostnad for SSB på kr. 300 pr. time, blir beløpet kr. 900 000. Et noenlunde fullstendig reise- og transportregnskap for 1994 ser slik ut:

I alt	Kr 1 950 000
- Tapt arbeidstid	" 900 000
- Billettutgifter (NSB og taxisentral)	" 230 000
- Diettpenger	" 370 000
- Drift av egen bil (sjåfør, bensin, service, netto avskrivning)	" 450 000

Utgiftene til telekommunikasjonene mellom Oslo og Kongsvinger utgjorde ca. kr 570 000. Beløpet dekker leie for høyhastighetssamband (2-megabytesamband) og betjener både data- og talekommunikasjon. Den geografiske splittingen har naturligvis gjort det nødvendig å investere i sentralbord også i Kongsvinger.

Noen tjenester har en viss dublering jamført med all virksomhet samlet på ett sted. Det gjelder eksempelvis administrasjon og resepsjon uten at det er lett å tallfeste ekstrakostnadene. Som andeler av SSBs totalutgifter på 340 mill. kroner (medregnet næringsoppdraget) i 1994 var ekstrakostnadene likevel ikke store. Innenfor det rent økonomiske må vi ta med at vi opp gjennom årene har spart betydelige beløp på stabil assistent-/fullmektigarbeidskraft og følgelig lite opplæringsbehov. Hele tida har vi hatt rimeligere husleie i Kongsvinger enn i Oslo. På de 10 000 m² vi har i nybygget er kvadratmeterprisen minimum kr. 250 - kr. 300 lavere enn prisene i hovedstaden. Lokalleien i Kongsvinger gir således i hvert fall 2,5 - 3,0 mill. kroner i innsparing pr. år på vårt samlede budsjett.

I tider med stramt arbeidsmarked har SSB Kongsvinger hatt problemer med å rekruttere akademisk arbeidskraft. Disse problemene har vært større enn i Oslo. Kanskje har søkermassen vært noe skjev. Det kan naturligvis bare bli spekulasjoner om årsakene. Noen prefererer større steder. Andre eliminerer seg selv som søkere trass i at de kan være oppmerksomme på interessante arbeidsoppgaver i SSB Kongsvinger og gunstig situasjon på boligmarkedet der. Grunnen kan ligge i det faktum at ektefeller/samboere med kanskje solid utdanning i mange tilfelle ville ha hatt vansker med å skaffe seg inntektsgivende arbeid der utdanningen kunne komme til sin rett. Resonnementet gir selvfølgelig ikke grunnlag for å si at de gjenværende "nøkkelpersonene" fra andre halvdel av 1970-årene i dag sitter med kvalitativt svakere akademikere enn tilfellet ville ha vært under andre forhold på det lokale arbeidsmarkedet. SSB Kongsvinger står i dag fram som en vel fungerende enhet innen den samlede institusjonen SSB. Men stabiliteten i personalet med høyere utdanning er mer konjunkturavhengig enn i Oslo.

Rent faglig er det mye som taler for at overføring av arbeidsområder til Kongsvinger har vært fordelaktig for SSB. "Nøkkelpersoner" fra Oslo i kombinasjon med nytt mannskap i Kongsvinger har ført til en ny måte å tenke på. Utflyttede Oslo-medarbeidere er nokså samstemte i en oppfatning om at man i Kongsvinger på mange områder har fått til en omstilling som ville ha vært langt vanskeligere i Oslo. Kanskje kan man i perioder snakke om en mer offensiv holdning til problemene i Kongsvinger der man i et yngre og mindre etablert miljø mener at det har vært lettere å tenke utradisjonelt. Dette er naturligvis et partsinnlegg. Meget gode resultater som er oppnådd på en del områder, svekker imidlertid ikke påstanden. Kanskje er det holdbart å si at våre medarbeidere i Kongsvinger iden-

tifiserer seg vel så mye med SSB som kollegene i Oslo. Dette kan ha sammenheng med at fellesskapsfølelsen blir større i en mindre enn i en større organisasjon. Av betydning kan det også være at SSB Kongsvinger likevel ruver i det lokale næringsliv.

Foran er det pekt på at en betydelig konsekvens av oppbyggingen i Kongsvinger var omplasseringen i Oslo av alle de medarbeiderne som satt i de overførte stillingene. Både før og senere har vi ment at det ville være gunstig å få til en viss sirkulasjon i arbeidskraften på statistikkområder. I praksis har det vist seg vanskelig å oppnå noe nevneverdig. Utflyttingssaken gjorde imidlertid arbeidsskifter til et imperativ. SSB som helhet har sikkert ikke tapt på at gjenværende arbeidsområder ble tilført til dels meget erfarne medarbeidere. Mange av dem så problemene med friske øyne og bidrog til bedre løsninger. For alle gjaldt det at de fikk større erfaringsbakgrunn og dermed ble mer verdifulle medarbeidere.

De første årene av vår eksistens i Kongsvinger var det en viss mindreverdskjensle i forhold til Oslo. Den er ikke merkbar lenger. Man innser at adm.dirktør sitter i Oslo, at flertallet i toppledelsen holder til der og at hovedbølet derfor er i hovedstaden. Men

ingen, verken i Kongsvinger eller Oslo, tenker på SSB Kongsvinger som en filial. I motsetning til SCB i Sverige der en offisielt kalte parallellen til virksomheten i Kongsvinger for Ørebro-filialen, har SSBs ledelse holdt dette ordet borte fra det interne bedriftsvokabularet. På dette området har nå Sverige kommet etter. Der heter det i dag Stockholms-anläggningen og Ørebro-anläggningen.

Vi har foran gitt tall for reisevirksomheten mellom våre to virksomhetssteder. Flertallet av reisene starter nok fra Kongsvinger, bl.a. fordi deltakertallet på møter ofte er størst fra SSB Oslo. I SSB Kongsvinger er det likevel en del som mener at medarbeidere i Kongsvinger og Oslo har ulik oppfatning av avstanden, noe som kommer til uttrykk gjennom denne spissformuleringen: "Det er 10 mil fra Kongsvinger til Oslo, men 100 mil fra Oslo til Kongsvinger!"

Tallet på reiser er redusert ved bruk av konferansetelefoner. De har sin begrensning i at tallet på deltakere på de to stedene ikke bør være for stort. Den tekniske kvaliteten på utstyret er heller ikke fullt tilfredsstillende. Her må det ligge potensiale for forbedringer. Noe lenger fram, men slett ikke urealistisk, ligger avvikling av møter via skjermer.

VEDLEGG

Statistisk sentralbyrå

OVERFØRING AV STILLING FRA OSLO TIL KONGSVINGER

1. Stilling .....
2. Arbeidsområde .....
3. Overføres fra (kontor) .....
4. Overføres til (kontor) .....
5. Gjelder (sett kryss):
  - a Overføring av stilling der nåværende innehaver ikke følger med (→ 6)
  - b Overføring der nåværende innehaver følger med (→ 7)
6. a Navnet på den som nå har stillingen: .....
- b Er fortsatt arbeids- og lønnsforhold ordnet på tilfredsstillende måte for denne medarbeideren? Ja Nei
- c Dersom ubesvart eller nei på 6 b, merknader: .....
- .....
- d Er nødvendig opplæring av den som skal ha stillingen etter overføringen fullført/satt i gang? Ja Nei
- e Dersom ubesvart eller nei på 6 d, merknader: .....
- .....
- f Kontorplass vil være disponibel i Kongsvinger innen: .....
7. a Navnet på den som har stillingen: .....
- b Bolig vil være disponibel i Kongsvinger innen: .....
- c Kontorplass vil være disponibel i Kongsvinger innen: .....
- Etter de gitte opplysninger anbefaler vi at overføring skjer pr. ....

Oslo, ...

Gisle Skancke

Rolf Dragvold

Lagt fram for de andre medlemmene av Utflyttingsutvalget

Enig i anbefalingen
Dato, sign.:

Ikke enig i anbefalingen (gi merknader på
eget ark som legges ved dette skjemaet):
Dato, sign:

Overføringen godkjennes/godkjennes ikke

.....
Direktør

Statistisk sentralbyrå
Statistics Norway